BAŞKA YAZARLARA AİT METİNLER / YAZILAR

Arşiv: Deniz Karakurt

2024

SİVÇANİ (SİVASLI)

Gemerek Boşnak Köyleri

Günümüzde Sırbistan'a komşu olan Karadağ (Tsrna Gora / Црна Гора) ülkesi sınırları içerisinde yer alan Bijelo Polje'ye (Бијело Поље) bağlı Şahoviçi (Šahovići – yeni adıyla Tomaşevo / Томашево) köyünde 10 Kasım 1924 tarihinde Sırplar tarafından Boşnaklara karşı büyük bir katliam yapılır. Bu katliamda Boşnaklara ait evler, ahırlar yakılarak yirmidört saat içinde 750'nin üzerinde Boşnak öldürülür. Katliamdan sağ kalanlar ise şiddet ve baskıyla terk ettirilerek çoğunluğu anayurdu bildiği Türkiye'ye göç etmek zorunda kalır.

Bijelo Polje'nin farklı köylerinden binlerce Boşnak aile, Kolaşin şehrinden gemilere binerek Türkiye'ye gelir. Boşnak aileler, Türkiye'nin farklı illerine yerleştirilir. Bu illerden biri de Sivas'tır. Sivas'ın Gemerek [o dönem Şarkışla] ve Zara ilçelerinin köylerine yerleşirler. Bu iki ilçede 16 Boşnak köyü bulunmaktadır.

Sivaslı Boşnaklara İstanbul'da "Sivçani" denir. Boşnakça'nın dil yapısına uygun olarak oluşmuş bu sözcük aslında "Sivaslı" demektir.

Gemerek yöresine gelen Göçmen Boşnaklar ilçenin Karagöl, Dendil, Tekmen, Burhan ve Çepni köylerine yerleştirilirler. (Çepni'ye yerleştirilen Boşnak ailelerden bazıları bir süre sonra yukarıda adı verilen diğer Boşnak köylerine göçerler, geri kalanları da başka şehirlere giderler. Günümüzde Çepni'de yaşayan Boşnak yoktur.)

Yazan: Oktay Üzel – Şevket Koç
Kaynak: Boşnak-Haber web sitesi, Tarih: 22 Mayıs 2016; "Köyleri İle Tüm Sivaslı Boşnaklar Hakkında Bilgiler" başlıklı yazıdan bir bölüm.

***

Litvanya'da 2 Tatar Köyü
Kırk-Tatar (Keturiasdesimt-Totoriu) ve Nemej (Nemezis) Köyleri

Litvanya'daki Tatarların büyük bölümü, başkent Vilnius'a yaklaşık 20 km uzaklıktaki Kırk-Tatar (Кырык Татар / Kırık Tatar – Litvanca: Keturiasdešimt Totorių) ve Vilnius'a 7 km uzaklıktaki Nemej (Немеж – Litvanca: Nemėžis) adlı köylerde yaşamaktadırlar. [Nemej köyünde diğer etnik grupların ve Litvanların toplam oranı daha fazladır.]

Kırk-Tatar köyünde yaşayan nüfus sayısı yaklaşık 400 [- kesin değil] kişi kadardır. Kırım'dan gelip buraları yurt edinen Tatarlar, 14. yüzyılın sonlarında, Kırk-Tatar Köyü'nü, Litvanya Büyük-dükü Vytautas'ın özel izni ile kurmuşlardır. Tatarların Litvanya'da yoğun olarak yaşadıkları bir

diğer yer olan Nemej köyünün adı 14. yüzyıldan beri bilinmektedir. Litvanya Grandükü Vytautas, 1397 yılında Tatarları buraya yerleştirmiştir. Bugün Nemej'de yaklaşık 600 [- kesin değil] kişi civarında Tatar yaşamaktadır. [Fakat Nemej köyündeki Litvan, Polon, Rus, Ukrayn, Belarus topluluklarla birlikte nüfus 2250 kişi kadardır.]

Hem Nemej'de hem de Kırk-Tatar köylerindeki ahşap camilerin yanlarında Müslüman Tatar mezarlıkları vardır.

Ek bilgi:
Avrupa'daki Lipka Tatarları yaklaşık 600 yıldan beri (ancak 1. Dünya savaşından sonra üçe bölünmüş olarak) Belarus, Litvanya ve Polonya'da yaşamaktadırlar. Günümüzde toplam sayıları yaklaşık 22 bindir. Belarus'takilerin sayıları yaklaşık 11 bin olup ülke nüfusunun % 0.1 ini oluşturmaktadırlar. Minsk, Slonim, Smiloviçi, Ivye, Novogrudok, Grodna, Kletsk de oturuyorlar. Litvanya'dakilerin sayısı ise yaklaşık 6 bin olup ülke nüfusunun % 0.2 sini oluşturuyorlar, genellikle Vilnius, Kaunas, Kozaklaru, Nemezis ve Kırk-Tatar'da yaşamaktadırlar. Polonya'dakileri sayısı 5 bin olup Gdansk, Wielkopolska, Sokolka, Bialystok, Bohoniki, Kruşiyani de yaşıyorlar. Tatarlar tarihsel süreç içerisinde, Litvanya'ya yerleştikten sonra dillerini unutmuşlardır. 16. yüzyılın ortalarından itibaren Tatarcayı bırakıp Lehçe, Belarusça ve Litvancayı kullanmaya başlamışlardır. Bunun nedenleri Hristiyanlarla evlenmeleri sonucu yeni neslin annelerinden Tatarca öğrenemeyişleri, sosyal açıdan dağınık ve sayıca az olmaları, ana vatanlarından uzak bulunmalarıdır.

Kaynakça:
1. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi; Sayı: 2/3 - 2013 s. 221-243, Yazan: Emine Atmaca
2. VIII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirisi I.Cilt 22-26 Mayıs 2017; Türk Dil Kurumu; s. 887-919 Makale: Litvanya Tatar Türklerine Ait İlmi-i Hal Kitabı, Yazan: Emine Atmaca
3. Belarus – Litvanya – Polonya Tatarları; Bpakman-wordpress web sayfası, Tarih: 19/04/2018, Yazan: Bülent Pakman [ek bilgi kaynağı]
4. Belarus Tatarları; Turan-SAM (Stratejik Araştırmalar Merkezi) web sitesi, Tarih: 29/10/2016; Derleyen: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan Mikail [ek bilgi kaynağı]

***

GIYO BİBİNİN AĞIDI

Yazan: Dr. Duran Akbulut

Yağmurdan önce her taraf apaydınlıktı. Dağların arkasında kırk bin köy böyleydi.

Uzaklardan, dağlardan, oralardan bu tarafa doğru; rüzgar esti. Her taraf kum tozu oldu, ağaçlar sanki kökünden sökülür gibi oldu, düz ovada gök direkleri peyda oldu. Ortalık toz duman oldu, sonra yağmur başladı. Yağmur gelip köyü buldu ama köye dağdaki kadar yağmur yağmadı. Gök gürlemedi, şimşekler çakmadı. Güneş, yağmur ve yeşillikler arasında gökkuşağı çıktı. Gökkuşağının bir ucu dağ bitiminde, diğer ucu köy yakınında yonca tarlalarındaydı. Çok büyüktü, heybetliydi.

Bunu, dağın yamacına kurulmuş toprak evlerde yaşayan köylüler gördüler.

"Allah Allah," dediler, "Sübhanallah."
"Ne böylesi görünmüş, ne böylesi duyulmuş."
"Böyle giderse başımıza taş yağacak."
"He vallaha, başımıza taş yağacak.

Gökkuşağını iki köy çocuğu gördü, "Bunun altından geçeriz," dediler. Gidiş o gidişti. Bir daha dönmediler.

Köylüler günlerce onları aradılar. O zamanlar dağlarda kurt kuş çoktu. Ayılar, eşkıyalar çoktu. Eşkıyalara haber gönderdiler. Dağda kayalıklara, mağaralara, her yere baktılar. Bulamadılar.

Anneleri bir ağıt tutturdu, ona öteki köy kadınları eşlik etti. Bunu duyan düşman olsa yüreği dayanmazdı. Yaşlı bir kadın ağıta başlayınca herkes sustu. O cıvan gibi çocukları sordu. Daha yapılacak çok şey varken şimdi nereye gittiler? Hani okuyup adam olacaklardı, hani kaymakam, vali olacaklardı, şimdi neredeydiler? Arkasından tüm köy kadınları bu ağıda hep beraber sesli, acıklı ağlamaya başladılar. Ağıt yakan söyledi, kadınlar ağladı, ağıt yakan söyledi kadınlar ağladı, bu akşama kadar böyle sürdü.

Akşamüstü hep beraber Gıyo Bibi'nin kapısına geldiler, el pençe divan durdular, konuşmadılar, ağlamadılar.

Gıyo Bibi evinde oturuyor, üç gelini kendisine hizmet ediyordu. Elindeki tespihle gözleri kapalı zikir ediyor, ziyaretine gelene başı ile hoş geldin diyor, başka bir şey demiyordu. Başındaki fes eskiden altınlarla doluydu. Fesin kulaklarını örten tarafı pul pul gümüşlerle süslüydü. Sonra o altınları, gümüşleri yoksullara dağıtmıştı. Altınlar gidince siyah bir fes çıkmıştı ortaya. Entarisi siyahtı, entarinin üzerine atılmış atkı siyahtı, ayağındaki mes siyahtı. Kaç elbiseyi üst üstüne giyiniyordu kimse bilmiyordu. Arkasında yastık, altında keçi postu, kaç yaşında olduğunu kimse bilmiyordu; belki yüz, belki yüz elli ama dinçti. Ne doktor görmüştü ne de bir dişçi...

Kaç zaman oldu kimsenin ağıdına katılmamıştı. Gelen kadınlar, erkekler akşama kadar, kışta kıyamette bekler, sonra geri dönerlerdi. "Çıkıp da şu dünyayı bir inletsen," derlerdi, "Söylediğin ta Acem diyarlarında bile duyulsun," derlerdi. Sadece bu köylüler değil,

Toroslardan, Ağrı Dağı'ndan, her yerden ağıt yakan diğer kadınlar bile gelirler; "Şu garip ölen adama bir ağıt yaksan," derlerdi. Ağrı Dağı'ndan, Toroslardan, şu ermiş Ağıtçı Gıyo Bibi'ye saygınlığından dolayı gelirlerdi. Onlar bile çıkıp karşısına bir çift laf edemezlerdi. Ağlaya ağlaya gözlerinden yaş kalmayan anneler, bacılar, çocuklar ve erkekler hep birlikte gelip giderlerdi de yine de çıkıp ağıt yakmazdı. Kardeş kardeşi vurmuş, düşmanla savaşlar olmuş, kalleşlikler yapılıp sevdiği kızı elinden alınmış, elinden alınan kişi gidip adamı köyün ortasında vurmuş, katliamlar olmuş ama yine de kimsenin ağıdına çıkmamıştır. Küsmüş müydü, bir şeylere mi dargındı, kimse bilmiyordu. Kimseyle konuşmuyordu. Ziyaretine kadınlar, erkekler, büyük alimler, devlet görevlileri gelip giderlerdi. Gelenlere şöyle bir bakar, kimseyi incitmeden kafasıyla hoş geldin der, zikrine devam ederdi.

Çocuklar gelince başkaydı. Bir baş işaretiyle gelinler dışarı çıkarlar, işte o zaman Gıyo Bibi çocuklarla çocuk gibi konuşur, çocuklar gibi oynardı. Çikolatalar, şekerler verirdi. Her birinin kafasını okşar, bir şeyler söylerdi.

Bu kez gelenlerin köylüler olduğunu biliyordu. Kaybolanların köy çocukları olduğunu biliyordu. Elindeki zikir tespihini yanına bıraktı, yavaş yavaş ayağa kalktı. Başındaki siyah fesiyle, üzerine giydiği entari, onun üzerine tekrar bir elbise daha, kazak, onların üzerine pahalı Hindistan'ın Pencap eyaletinden gelen, uzun, taa yerlere kadar uzanan kadife elbisesiyle, onun üzerine siyah atkısıyla, (kafasına kadar atmış, fesinin yarısını örtecek kadar büyük atkısıyla,) dışarı çıktı. Kapıyı açtı, açmasıyla tüm köylü kadınlar, erkekler ayağa kalktılar, başlarını öne eğip el pençe divan durdular.

Hava soğuktu, hava kapkaranlıktı.

Gıyo Bibi onları görmedi bile, o bakış onlara değildi, sadece uzakta oturmuş, olana bitene sessizce bakan çocuklaraydı. Çocuklar ona baktı, o çocuklara baktı.

Ellerini yukarı kaldırdı, yumrukladığı elleriyle göğsüne göğsüne vurarak bir feryat etti, bu feryattan köylü kadınları, korktular, erkekler korktular, ne diyeceklerini unuttular, ne için geldiklerini de unuttular, geri geri kaçtılar.

Hava soğuk, hava kapkaranlıktı.

Çok büyük rüzgar esti, o rüzgar tüm dünyayı kapladı, bu feryadı Acem Sultanı duydu, Kürt aşiretleri saygıyla eğildi, Çerkez yiğitleri saygıyla eğildi, Türkmen Beyleri saygıyla eğildi, Usta Ermeniler saygıyla eğildi. Bu, Gıyo Bibi'nin feryadı dediler.

Gıyo Bibi söyledi, neyi söyledi, nasıl söyledi, kime söyledi, kimse anlamadı. Ağrı dağındaki, Toroslardaki ağıtçılar, bir de çocuklar anladı.

Köy kadınları feryat ile ağlayarak ağıda katıldılar. Gıyo Bibi feryat ile, rüzgarın içinde uzaktan, çok uzaklardan duyulan ağıt ile dünyayı inletti. Ne hanını, ne konağını söyledi. Hacı Mustafa Efendi'nin aynalı konağı da neymiş, yolda kaybolan kuzularına söyledi.

Köy çocukları bilirlerdi ki, gidenler gökkuşağının altından cennete gittiler.

Dr. Duran Akbulut
Açıklama: Bahsedilen olay Sivas'ın Altınyayla ilçesine bağlı Deliilyas köyünde yaşanmıştır.

***

AYI DAĞI EFSANESİ
[Ayuv-Dağ]

Yazan: Remzi Burnaş
(Kırım Tatarca'dan çeviren kişi tespit edilemedi.)

Zamanın zaman olduğunda, zamanın zalim olduğunda. Karadeniz kıyısı (yalısı) Çatır Dağ eteğinde, Büyük Yayla koynunda yaşlı bir ayı yaşarmış. Bal sepeti bulmasa, balık yakalayıp yermiş.

Yıllar gelip geçmiş çoğalmış ayı sürüsü, aksakal diye seçilmiş yaşlı ayılardan bu birisi. O yaşlı ayı ne derse, kanun olmuş gençlere. Dinlemese birisi, vurur imiş taşlara. Kış geldiğinde ayılar yaşamışlar kıyıda, yaşlı deniz de durmamış kendi eski halinde. Sürü ulumaya başlasa; o, köpürmüş, kudurmuş, Gemileri su yutmuş, olmamış hiç kurtulan.

Devirlerden birinde azgın, beyaz başlı dalgalar çok büyük bir gemiyi esir edip almışlar. Sürünün aksakalı emir vermiş gençlere: kırmak için gemiyi, vurup kayalara, taşlara. Ak yelkenli gemiyi parça parça etmişler; orada bir sandık bulup, yaşlı ayıya getirmişler.

Sandık içinden çıkmış dilber bir genç kız. Sonra aksakal o kızı kendi yuvasına almış. Emir vermiş sürüye kıza iyi bakmaya; yerin dibinde olsa da, ona yemek, su bulmaya. İşte böyle günler geçiyor, hafta geçiyor, ay geçiyor. Ayılarla mağara içinde kız da yiyor, içiyor.

Her baharda kıyıda açar lale ve sümbül. Güzelin nazik sesi oluyor baharda bülbül. Kız, sevdalı türküsü ile kıyıları çınlatmış. Her baharda sürüyü uykusundan uyandırmış. Onun tatlı şarkısına sevdalı imiş o sürü, dilberliğine ise meftun imiş her biri. Bahar gelse, ayılar avlanmaya gidermiş.

Kıza: – Kıyıya çıkma, diye tembih edip gitmişler.

Güz günlerinden birinde deniz sanki kudurmuş… Sonra taşlı kıyıya dalgalarla kayık vurmuş. O kayığın içinde yatarmış bir oğlan. Takatinden kesilip, susuz sararıp solmuş. Görüp onu şu genç kız çabuk yardıma gelir, aklına onun arkadaşları gelir. Delikanlıya su getirir, yedirir, içirir. Oğlan kendine gelince, onunla günü geçirir. İkisi de çatma kaş, güzellerin güzeli. Birbirini sevmişler, olacak iş, bu belli…

Yiğit övüp kendi yurdunu, kıza hikaye anlatıyor, kayığımda sana da yer var, diyor ard arda. Sonra ikisi bir yürek düşmeyelim diye tuzağa, vedalaşıp kıyı ile, yol tutmuşlar uzağa.

Gök gürüldeyip, bulutlar kaplamışlar adayı. (Tahmin etmemiş güzeller görürüz diye sabahı!) Sürü kıyıya inip, meseleyi duyunca, ulumaları dehşetli zelzeleye benzeyince, Yaşlı deniz de sertleşip dalgalanmış, köpürmüş. Oğlan, zor demeden küreklere yüklenmiş. Ayılar da başlamış deniz suyunu içmeye, kayık ise su ile arkaya çekilmeye.

Yiğit demiş güzele: – Söyle sevgilim şarkını, elebaşılar sezmesin yürekteki sırrını…

Kızın nazik sesini duyunca ayılar, sudan kıyıya çıkıp, dinlenir ve ulurlar. Sadece yaşlı ayı kükreyip devam eder işine, emir verir sürüye: – Acımayın gücünüzle!

Dalgalara katılıp, uzaklaşır şarkı sesi. Sonra yaşlı ayı zayıf düşer aklı başından gider, çıkamaz kıyıya, deniz içinde kalır. Karadeniz suları etrafında çalkalanır. Taş kesilip cesedi olur kaya. Ayı Dağı, şimdi orada. Artık var ülkede en güzel bağ.

Bu, elbette efsane, tabiatın bir sırrı. İnsan da taş kesilir, kaybolursa şarkısı.

Yazan: Remzi Burnaş
(Kırım Tatarca'dan çeviren kişi tespit edilemedi.)

Not: Efsanenin bazı farklılıkları bulunan bir şiir varyantı daha mevcuttur.

***

Babakondu Efsanesi (Bulgaristan)

1.
Tırgovişte iline bağlı Bratovo ve Bojurka köyleri arasında Babakondu denilen efsanevi ve meşhur bir yer vardır. Rivayetlere göre buraya bir Baba konmuş, daha doğrusu onu buraya kasırgalar atmış. O, ateş yakarak uzun bir sırığa geçirdiği kuzuyu pişirmiş. Sırığı da bir tarafa atınca yere kakılmış ve bu filizlenerek meşe ağacı olmuş. Sonra başka meşeler üremiş, zamanla koskoca bir orman oluşmuş. Halen burada bu kişinin türbesi korunmaktadır.

Başka bir rivayete göre de vaktinde buraya askerler gelmiş, ateşler yakılmış, kuzular pişirilmiş, sırıkları yere kakılınca bugünkü asırlık ağaçlar oluşmuştur.

Küçüklüğümden hatırlarım, arpa orağı başlarında köydeşlerimiz ailece buraya vararak baba ve dedelerimizin burada kurban ettiği ve büyük ateşler yakarak dolayında kızartıp pişirdikleri kuzuları hep beraber tatlı tatlı yer, hayır dua ederdik. Kurban kesemeyenlere, misafirlere de sunulurdu. Buranın şekercileri, şurupçuları ve ufak tefek satıcıları da eksik değildi hani. İnsanlar eş, dost, hısım, akrabayla görüşür serin gölgelerde muhabbet ederdi. Bu yerde yağmur duaları da yapılırdı ki, şimdi de devam etmektedir. Eskiden burada 20 - 30 metre yüksekliğinde dış kabukları soyulmuş bir pehlivan ağacı da vardı. Ağacın tepesine kadar tırmananları buranın halkı hâlâ hatırlamaktadır: Bratovo'dan İsmail Selimov, Payduşko'dan Kadir Baçev, Bojurka'dan Mehmet Mestan, hatta Elda'dan Fatme Ali bile cesaretini tırmanarak göstermiştir. Zamanla bu meşe ağacı kurumuş gitmiştir.

Babakondu'da şimdi de orak başlarında büyük toplak düzenlenmektedir.

Buraya Şumen, Tırgovişte, Omurtag, Popovo vb. yerlerden insanlar gelmektedirler. Arabaların sayısı binlerce, insanlar ise onbinlercedir.

Serin meşe gölgeleri altında sergiler, kebapçılar, şekerciler, hazır elbiseler, kumaşlar satılan sergiler, salıncaklar; el sanatları ve endüstri ürünleri, sebze ve meyve satıcıları yer alırlar. Başka sözle kuş sütünden gayri herşey bulunur, alıp satılır. Üstelik insanlar eğlenceli bir gün geçirirler. Bayramda tertiplenen at yarışları, halk güreşleri ve sanat topluluklarının temsil ettiği folklor gösterileriyle. Bu sene daha erken ve tantanalı geçti bu etkinlikler.

Bu meşhur yerden bahsederken, Bratovo'dan kendi hünerli elleriyle kurduğu ve 42 yaşında vefat eden kızı Hatice Yusuf'a adanan çeşmeyi zikretmeden geçemem. 8 kurnalı, berrak soğuk sulu mermer bir çeşme.

Gelen geçen ziyaretçiler, kurt, kuş, bu çeşmeden soğuk su içmekte, merhumenin ruhuna dualar okumaktadırlar. Susayan bir varlığa su vermek mutlulukların en büyüğü, en şereflisidir.

Kaynak: Bizim Gazete (Bulgaristan); Tarih: 26/02/2016 - Yazar adı bulunmuyor. (Ancak birebir aynı cümlelerden oluşan, 17/07/2011 tarihli daha kısa bir yazıda Fikret Şaban adı mevcuttur. Bu yazıda bazı paragraflar eksiktir ve başka bir internet kaynağında yer almaktadır.)

2.
Targovişte ilinin sınırları içerisinde yasalar tarafından korunan doğal güzellikler mevcuttur. Bunlar, dik yamaçlı ve eğimli “Urumovo lale” arazisi-burada nadir yetişen bir lale turu bulunmakta, “İglikina polyana” - burada ise şifalı çuha çiçeği yetişmekte, güzel peyzajından

dolayı korunan “Rimskiyat most” ve yüzyıllık meşe ağaçlarının bulunduğu “Baba Kondu” bölgesi.

Bu yerlerden “Baba Kondu”nun ilginç bir hikayesi vardır. Bojurka köyünün yakınında bulunan Baba Kondu, efsanevi ve meşhur bir yerdir. Rivayetlere göre baba ve kızı tarlada çalışırken fırtına çıkmış. Sert rüzgarlar baba ve kızı ayrı yerlere uçurmuş. Kızın düştüğü yerde şifalı su kaynamaya başlamış ve kaynağın etrafı zamanla yaşam alanına dönüşmüş. Bu yerin bugünkü Momino köyü olduğu tahmin ediliyor. Babanın düştüğü yere ise Baba Kondu denmiş. Yerel halk burayı 16. yüzyıldan beri kutsal olarak kabul etmiş ve kurbanlar kesip burada her yıl toplanmaya başlamış, hasat zamanını erkekçe yani at yarışları ve güreşlerle karşılamaya başlamış. Her yıl binlerce Müslüman ve Hristiyan burada toplanarak, doğanın verdiklerine şükretmekte. Ayrıca bu yerde yağmur duaları da yapılmakta.

Kaynak: Radio Bulgaria web sitesi - Alıntı: Perşembe Ekspres başlıklı sayfada son iki paragraf; Tarih: 08/03/2018 - Yazan: Habil Habilov

***

Ayı Dağı (Ayudağ) Efsanesi

Yöre: Kırım

Aluşta’dan Yalta’ya doğru gidildiğinde Gurzuf civarında karşınıza deniz tarafında blok bir kaya kütlesi gelir. Bu heybetli kaya kütlesinin adı Ayudağ’dır. Destanlara konu olan Ayudağ, Gelin Kaya ile Damat Kaya’yı seyretmek ayrı bir zevk verir ziyaretçisine. Ayrıca görülmesi gereken yerlerden biri de Ayudağ eteklerindeki Utes köyünde yer alan Karasan sarayıdır.

Ayudağ efsanesine gelince;

Yalta dağlarında yaşayan bir ayı bu bölgenin kralının kızına aşık olur. Ancak güzel prensese aşkını bir türlü söyleyemez. Derken kral prensesi karşı kıyıdaki (Anadolu kıyılarındaki) bir prensle evlendirmeye karar verir. Düğün-dernek yapılıp da artık gelin ile damadın düğün evinden ayrılıp karşı kıyıya geçme vakti geldiğinde, sevdiği güzel prensesin gidişine engel olmak isteyen ayı, çareyi Karadeniz’in sularını içmekte bulur. İçtikçe şişer, şişer de şişer… Ayının bu haline acıyan Tanrı, hem ayıyı, hem gelin ile damadı taş yapar.

Bu hikaye Ayudağ ile hemen açığındaki Gelin Kaya ile Damat Kaya hakkında anlatılanlardan sadece biridir.

Kaynak: Vatan-Kırım web sitesi - "Gurzuf" başlıklı sayfa; Tarih: 30/01/2018

***

Bulgaristan'daki Doğankaya Köyünden 3 Derleme

Derleyen / Yazan: Mehmet Uzun

Ürkiye Destanı
Yöre: Kamçı Boyu

Bu olay Osmanlı zamanında, Burgaz ili, Ruen (Ulanlı/Uluhanlı) ilçesine bağlı Sokoletz (Doğankaya / Duvankaya) köyünde yaşanmıştır.

1850 yıllarında, Doğankaya'da Topaloğulları adında bir sülâle varmış. Bunlardan Salim Topaloğlu'nun ailesinde Ürkiye adında güzeller güzeli, melek gibi bir kız yetişir. Bu güzel kızı bir defa gören bir daha ondan gözünü ayıramazmış, kız evlilik çağına girince, hem kendi köyünün hem etraf köylerin delikanlıları, bu güzel kızın peşinden koşmaya başlamışlar. Bunların arasında Varna'nın Polyatsite (Bekçi) köyünden olan çok yakışıklı bir delikanlı varmış, adı Osman'mış. Bu delikanlı, güzeller güzeli Ürkiye'ye sırılsıklam aşık olur, gözü ondan başkasını görmez olur.

Osman, büyük aşkını gizlice Ürkiye kıza iletir; fakat kızdan olumlu bir cevap alamaz. Buna rağmen, kızın peşini bırakmaz, dünürler göndererek ana babasından da istemiş olur; ama yine olumlu cevap alamaz. Çünkü Ürkiye kız, köyünü bırakıp aşırı uzaktaki bir köye gelin gitmek istemez. Hiç bir şekilde Osman'a yüz göstermez. Buna rağmen bizim delikanlı geri adım atmaz ve Ürkiye'den asla vazgeçmez.

En sonunda Osman'ın tarafı ağır basar ve kızın babası olan Salim'i yanıltmayı başarırlar; ama Ürkiye'yi babası bile bu evliliğe ikna edemez ve kızının gizlice kaçırılmasına rıza gösterir. İki aile reisi tarafında anlaşma sağlanır ve kızın kaçırılacağı gün belirlenir. O gün gelir ve Ürkiye'yi babası tek başına Damdere'ye bahçe sulamaya gönderir. Hiç bir şeyden haberi olmayan kız, tam bahçeyi sulamaya başladığı anda, Osman ve kendisine eşlik eden arkadaşları tarafından yaka paça tutulup kaçırılır. Çevrede bulunanalar tarafından kızın yardım çığlıklarını duyulur; fakat hiçbir kimse yardım etmeye cesaret edemez. Bir tek köye haber vermekle yetinirler, kızlarının kaçırılma haberini alan anne deliye döner, saçını başını yolar, baba ise hiç bir tepki göstermez. Kocasının, bu umursamaz halini gören perişan olan anne, Salim Bey'in yakasına yapışır ve “Sen kızımızı onun için mi tek başına gönderdin, hemen git kızımı bana geri getir” der. Salim Aga'nın karısına cevabı şöyle olur: “Bir zamanlar seni ben de böyle kaçırmıştım, bak şimdi gül gibi geçinip gidiyoruz, kızımızda alışır ve geçinir.” Bunu duyan anne, kızının kaçırılmasında babasının onayı olduğunu anlar ve gidip onu muhtara şikâyet eder.

O yıllarda, köy cemaati, kendini bu tür haksızlıklardan korumak için, yedi azadan oluşan bir mahkeme heyeti kuruyormuş. Bu heyetin başını köy muhtarı çekiyormuş, suç işleyenlerin cezasını onlar veriyormuş. Bu tür davalar, cami yanında, bütün köy halkının gözü önünde bakılıyormuş. Salim Aga'yı da, hanımı şikâyet edince, kendisini heyet üyeleri tutuklayıp cami odasında sorguya çekmişler. Daha sonra ise muhtar, kâhyasına köy halkını toplaması için emir vermiş. Köy halkı, cami yanına toplanmış ve alay kurulmuş. Meydanın ortasına bir falaka kurulmuş ve Salim Aga buna sıkıca bağlanıp, bizim Kamçı Boyu deyimiyle: "Eşek sudan gelinceye kadar" dövülmüş… Daha sonra, bu dayak olayı, bir türkü beytine dönüştürülmüş:

Camiye kurdular alayı
Bastılar Salim'e kalayı
Salim Aga kalayı yemiş
Ürkiye kız geri gelmemiş

Edinilen bilgilere göre, Ürkiye Kız, kaçırılıp Bekçi köyüne varıldığında orada hazır bekleyen bir at arabasıyla, Pravadı kasabasına aşırılmış ve uzun zaman orada tutulmuş. Bu zaman zarfında Ürkiye'nin geri dönüş yolları kapanmış. Osman'la geçinmek zorunda kalmış…

1878 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında, Bulgaristan Prensliği ve Doğu Rumeli arasında Kapı Bayırı yakınlarında sınır çekilince; bu bölgeden göçler başlamış. Osman ve Ürkiye 1884 yılında, Türkiye'ye göç etmişler. Arkalarında ise, kendilerine yakılan bu güzel türküyü bırakmışlar:

Damdere'nin taşları salla Ürkiye'm saçları, yar aman aman
Salla da Ürkiye'm saçları oynasın omuz başların, yar aman aman

Dolayın üstünde kuzu burma burma boynuzu, yar aman aman
Şu Salim'in ak kızı örtünüvermiş algazı, yar aman aman

Dolayı duman bürüdü Osman Ürkiye'yi sürüdü, yar aman aman
Durulca Dere'ye varınca her yanları çürüdü, yar aman aman.

Camiye kurdular alayı bastılar Salime kalayı, yar aman aman
Düşünmeyin komşular bulunur onun kolayı, yar aman aman

Ey burası neresi Çembercinin deresi, yar aman aman
Durulca Dere'yi geçince Doğankaya merası, yar aman aman

***

Gülsüm Kızın Destanı

Salim çocuk, 1875 yılında Aytos'a (Aydos) bağlı Tranak (Dikenlik) köyünde dünyaya gelir. Salim'in doğuşu ile talihsizlikleri de başlar. Salim, henüz iki üç yaşlarında iken Plevne Savaşı başlar. Babası İsmail askerliğini yapmış olmasına rağmen yedek asker olarak savaşa gönderilir ve orada şehit olur. Küçük Salim ve ablası yetim kalırlar. Hal böyle olunca çaresiz kalan ana, çocuklarına kol kanat gerecek biriyle hayatını birleştirmek zorunda kalır ve komşu Sokoletz (Duvankaya/Doğankaya) köyünden Süleyman ağa ile evlenir. Yeni evine giderken iki küçük çocuğu da yanına alır. Fakat çocuklar bu ailede bekledikleri ilgiyi göremezler.

Salim, daha dokuz on yaşlarındayken, köyün zenginlerinden Hacı İbram'a çırak olarak verilir ve bu zengin aileye on yıl hizmet eder. Salim on yılını bu yemesi içmesi bol olan zengin ailede geçirdiği için, boylu poslu iri yarı ve bakımlı bir delikanlı olarak yetişir.

Salim yirmi yaşlarına gelince Ağa'sından helallik alır ve memnun olarak oradan ayrılıp Dikenlik köyündeki baba ocağına geri döner. Salim'i, köylüleri böyle iri yarı, boylu poslu görünce ona "Koca Salim" lâkabını takmışlar. Salim, baba ocağına yerleşince, iki - üç yıl içerisinde evini barkını düzene koyar, ondan sonra bir aile yuvası kurmaya karar verir. Kendine eş olarak aynı köyden Murat Mustafa'nın güzeller güzeli kızı Gülsüm'ü seçer. Bu niyetini Gülsüm kıza da bildirir. Gülsüm kızdan da olumlu cevap gelince iki genç arasında aşk ateşleri alevlenmeye başlar.

Salim bir gün, sürüsünü otlattığı Kapı Bayırı ormanında bir kızılcık ağacından üç çatallı bir öreke sopası keser, onu güzelce süsler ve bir demet kır çiçeğiyle Gülsüm kıza gönderir. Gülsüm kız da bu gelen hediyelere karşılık Salim'e kendi eliyle nakışladığı bir pullu mendil gönderir. İki aşığın arasında mutluluk filizleri yeşermeye devam eder. Böylece iki genç aşık gizlice su yollarında, pınarlarda buluşup konuşmaya başlarlar. Ne kadar gizli olsa da bu iki gencin aşkı Gülsüm kızın ailesine ulaşır. Gülsüm'ün ailesi Salim'den vazgeçmesi için baskı yapar. Fakat bu baskılar Gülsüm kızı Salim'den vazgeçiremez.

Diğer yandan aile, kızlarının Salim'i sevdiğini bildikleri halde, ona eş seçme hakkını vermezler ve Gülsüm'ü Hacı Ahmetoğlu Mustafa'ya nişanlarlar. Fakat Gülsüm bu nişanı kabul etmez, çok sevdiği Salim'den vazgeçmez. Gülsüm kız bu işe çok üzülür, bir mum gibi erimeye başlar. Fakat bütün bu olumsuzluklara rağmen Gülsüm kız Salim ile arayı sıcak tutmaya gayret eder ve Salim'e kendisini kaçırması için haber üstüne haber gönderir. Salim de sevdiği kızın daha fazla üzülmesini istemez ve kaçırmaya karar verir.

Aylardan Ramazan ayı olduğu için kaçmak kaçırmak işi de köyün erkekleri teravih namazına gidince olacaktır. Öyle de olur. Ailenin erkekleri camiye gidince, Gülsüm kız bohçasına üç beş giyim eşyası koyup bohçayı koltuğuna alıp feracesini çullanır. Anasına, ben komşuların makinesinde bir yelek dikeceğim der ve böyle bir bahane ile evden çıkar. Ayarladıkları yerde Salim ile buluşurlar. Salim de hazırlığını yapmış ne olur ne olmaz diyerek, bıçağını tabancasını

beline sokmuş. Bir birini seven iki genç el ele tutunarak gecenin karanlığında Dobromir (Kayrakmahalle) yolunu tutarlar.

Gecenin geç saatlerinde Kayrakmahalle'ye varırlar ve bir tanıdık hanenin kapısını çalarlar. Çaldıkları kapı köyün muhtarı Hacı Osman'ın kapısıdır. Muhtar kapının bu saatte çalınmasına sinirlenir. Siz kimsiniz gecenin bu saatinde burada ne arıyorsunuz, deyince Salim muhtara kendini tanıtır. Ben bu kızı kaçırdım bize yardımcı olmanı istiyorum, der. Ondan sonra muhtar onları evine alır, fakat arkadan gelen olur şüphesiyle onları evin samanlığına saklar.

Gülsüm kızın ailesi kızlarının nişanlısını bırakıp başkasına kaçmasına çok kızarlar. Murat Mustafa ve altı oğlu silah bıçak kuşanarak köşe bucak onları aramaya çıkarlar, fakat izlerini bulamazlar. İki genç bu samanlıkta üç gün saklanırlar. Ne kadar gizli tutulsa da; saklandıkları yer, köy eşkıyaları Kıvrak ve Veli'nin kulağına gider ve bu iki eşkıya Gülsüm kızı Salim'in elinden almak için harekete geçer. Bir gece yarısı samanlığın kapısını çalarlar kendilerini hane sahibinin yakınları olarak tanıtırlar. Bu işten hane sahibinin haberi yoktur. Eşkıya Veli, Salim'e şöyle seslenir: "Salim, sizin burada saklandığınızı bazı kişiler öğrenmiş. Sizi burada bulurlar ve öldürürler" diyerek onları korkuturlar. "Biz sizi Hacımahalle'ye daha güvenli bir yere götürelim" diyerek gençleri ikna ederler ve Hacımahalle köyüne hep birlikte yola çıkarlar. Gece karanlık, hava bulutlu, şimşek çakınca birbirlerini görebiliyorlar fakat yanındakilerin kimin nesi kimin fesi olduklarını bilmiyorlar… Ta ki Kamçı nehrine vardıklarında gerçek yüzlerini görüyorlar. Eşkıyalardan biri havaya bir el ateş ederek, "Salim, ya kızı bırakacaksın ya da öleceksin" der. O anda aralarında silahlı çatışma çıkar. Eşkıyaların silahından çıkan bir mermi Gülsüm kızın kalbine isabet eder. Gülsüm kız, "Yandım anam!" diye çığlık atarken eşkıyalar geri kaçarlar. Salim ağır yaralı Gülsüm kızı sırtına alır, Deli Kamçı'yı geçer. Hacımahalleye varınca Salim'in üstü başı al kan olur. Köyün kenarına ulaştıklarında köy halkı sahura kalkmış, evlerin pencerelerinde gaz lâmbası ışığı görünmektedir. Gülsüm kızın durumu her geçen saniye ağırlaşmaktadır. Salim, ağır yaralı Gülsüm'ü Boz Osman'ın samanlığının önüne yatırır ve Boz Osman ailesinden yardım ister. Fakat yardım edilecek bir şey kalmamıştır… Gülsüm artık son nefesini vermiştir.

Salim büyük bir üzüntü içinde Gülsüm kızın naaşını Boz Osman'ın ailesine bırakır ve Dikenlik köyüne döner. Bu üzücü olayı yakınlarına anlattıktan sonra, Aytos'a gider ve teslim olur.

Kızı kaçırıp ölümüne sebep olduğu için Salim'e 6 yıl hapis cezası verilir. Salim davayı istinaf eder ve "Gülsüm'ün ölümüne sebep olanlar Kıvrak ile Veli. Bu ceza onlara verilmeli" der ve davanın yeniden görülmesini talep eder.

O yıllarda bu bölgenin ünlü hocalarından Abdullah Efendi, Çiftlikmahalle Medresesi'nde kadıdır. Davanın adaletli bir şekilde görülmesi için, medrese bahçesinde bakılmasını sağlar ve dava medresede bakılır. Duruşma başlar, sanıklar dinlenir ve Kıvrak ile Veli'nin suçlu oldukları

anlaşılır. Hemen Salim'in bileklerinden kelepçe sökülür ve Kıvrak'ın bileklerine takılır, Veli ise tutuksuz yargılanır.

Açıklama: Bilgiler Koca Salimin torunu, Adem Salim'den alınmıştır!

GÜLSÜM KIZ TÜRKÜSÜ

Gülsüm kızın destanına başladık,
Annelerin gözlerini yaşlattık.
Ağlamasın anam babam Gülsüm'üm diye,
Yanarım gençliğime doymadım diye.

Anne ben oturdum yelek dikmeye,
Salim geldi beni alıp gitmeye.
Dikenlik'ten çıktım başım selâmet,
Kamçı Boyu'na vardım koptu kıyamet.

Düşe kalka vardık Kayrak Mahalle'ye,
Vardık anam çağrıldık biz bir haneye.
Hane sahibi aldı bizi de içeri,
Ardımızdan geldi bir yeniçeri.

Kayrak Mahalle'den çıktık koptu fırtına,
Salim, ben vuruldum, bindir sırtına.
Gide gide anneciğim, gidemez olduk,
Sarardım da soldum, bilinmez oldum.

Kayrak Mahalle ile Hacı Mahalle'nin arası,
Beni kurşun vurdu, sızlar yarası.
Suyumu koysunlar kazan dolunca.
Kefinimi diksinler boylu boyunca.

Söyleyin Salim'e Aydos'a gitsin,
Bu bizim davamız tezcecik bitsin.
Bu destanı dinleyen bir dua etsin.
Genç yaşında ölen Gülsüm'e diye.

Yansın anam babam, genç kızım diye
Yanarım gençliğime doymadım diye.
Yansın anam babam, Gülsüm'üm diye
Yanarım gençliğime doymadım diye

***

Bir Çeşmenin Hikâyesi

Osmanlı yıllarında, Duvankaya (Sokoletz) köyünde, Hacı İbram adında zengin ve hayırsever bir ağa varmış. Bu ağa köyünde çeşme ve köprü yapımlarına çok önem veriyor ve yardımda bulunuyormuş. Bu hayırsever kişi köy merasındaki kaynak ve pınarı çeşme haline getirmiş, köylünün hizmetine sunmuş. Bu Hacı ağa, yine Kapı Bayırı eteklerinde bir pınarı çeşme haline getirmek niyetine girmiş ve oraya daha yakın olduğu için, Lopuşna köyünden Bulgar asıllı bir çeşmeci ustası bulmuş. Hacı ağanın teklifini usta kabul etmiş ve birlikte çeşmenin kurulacağı yere gitmişler.

Üç aşağı, beş yukarı bir pazarlık ederler ve usta ertesi gün işe başlar. Fakat iş dışarıdan göründüğü gibi çıkmaz. Usta kanalı kazmaya başlayınca karşısına çok sert bir kanara taşı çıkar. Usta bir günde yapacağı işi beş günde zor yapar. Yine de pes etmez, zor da olsa çeşmeyi akıtmaya başarır. Ondan sonra Hacı ağaya işi teslim alması için haber gönderir ve filan gün gelsin der. O ayarlanan gün gelir. Hacı ağa ustaya ödeyeceği parayı kuşağın bir katına koyar, beyaz atına biner, çeşmenin yolunu tutar ve yeni çeşmede usta ile buluşurlar. Hacı ağa, ustanın yaptığı işi çok beğenir ve ustanın parasını ödemek için kuşağını karıştırmaya başlar. O arada usta söz alır.

– Hacı ağam, bu iş dışarıdan göründüğü gibi kolay olmadı. Bak şu sökülen sert kanara taşlarına. Bu taş benim işimi çok engelledi ve çok fazla emek sarfettim. Bizim pazarlığın üstüne üç beş kuruş daha koymanı rica ediyorum, der.

Hacı ağa ustanın bu teklifini kabul etmez, ustaya bir kuruş bile fazla vermez. Hal böyle olunca, usta çok kızar. Hacı ağadan tek kuruş para almaz. Öfke ile, “Hakkımı sana helal etmiyorum bu yaptığım çeşmeye de Gâvurun Çeşmesi desinler,” der ve kızgın bir halde oradan ayrılır. O günden sonra bu çeşmeye “Gâvurun Çeşmesi” denir. Bu çeşme babadan oğula, oğuldan toruna, torundan toruna çok sahip değiştirse de; bu adı değiştirilmemiştir bugün aynı adı taşımaktadır.

***

Arzı Kız Efsanesi

Yazan: Yalkın Bektöre

Çok eski zamanlarda Kırım’ın şirin yalı boyunda, bağlar, bahçeler arasında cennet gibi bir yer olan "Mishor" köyünde "Abiy Aga" adında bir ihtiyarcık yaşarmış. Yaşına rağmen pek dinç,

çalışkan, dürüst, herkese iyilik eden bir kişi olan Abiy Aga'yı bütün köydeşleri ve diğer köylerde olan tanışları çok sever, sayarlarmış.

Abiy Aga'nın evi; köyün aşağı mahallesinde, denize yakın bahçe içinde ufak eski bir evcikmiş. Yaz – kış demez bahçesindeki şeftali, elma ağaçları ve üzüm çotukları ile ilgilenir, onlara sevgi ile bakar ve çevrenin en iyi cins meyvalarını yetiştirmekten zevk alırmış. Fakat herşeyden çok, biricik kızı "Arzı"yı pek sever, üstüne titrer, onu en iyi şekilde yetiştirmeye çabalarmış.

Günler geçmiş, Arzı; uzun boylu, ince belli, kara gözlü, nar gibi kırmızı yanaklı dilber, güzeller güzeli bir kız olmuş. Yalnız güzel değil aynı zamanda akıllı, çalışkan, hamarat, dürüst bir kızmış. Bu özellikleriyle köyün bütün gençlerinin, hatta köy bayının oğlu Bektekir'in de kalbini yakar, ancak Abiy Aga'ya Mishor'un namlı yiğitlerinden bir çok kudalar (görücüler) gönderilse de, Arzı kız kudalardan kaçar, görücülere çıkmak istemez, Abiy Aga'da: – Kızım daha küçüktür, ayrıca kızım kendi sevdiği yiğite varır, diyerek güler yüzle, onları kırmadan geri çevirirmiş.

Köydeki komşu kart-anaycıklar (ihtiyar ninecikler) Arzı'yı gördüklerinde onun yanaklarını okşamadan, kartbaylar da Abiy Aga'nın yanından geçerken tütün çubuklarını daha ziyade dumanlatmadan, ona olan saygı ve sevgilerini göstermeden geçmezlermiş.

Güzel Arzı, baba ocağında, anasının yanında şen, mutlu bir yaşam sürer… Şen gülüşü, tatlı sesiyle söylediği türküler ve iyi huyuyla, bağda, bostanda, çeşme başında kızlar arasında da sevilen bir dost, aranan bir arkadaş olur.

Arzı zaman zaman yalıdaki (deniz kenarındaki) çeşmeye kızlarla su al-maya gider, yalnız olduğu vakitlerde de deniz kenarında oturur, çeşit çeşit rengârenk çakılları, denizin dalgalarını, ufku uzun uzun seyretmeyi, hayallere dalmayı pek severmiş.

Arzı kız bir gün yine çeşmeden su almaya gittiğinde, şahin bakışlı, aslan gibi, yakışıklı o güne kadar hiç görmediği bir yiğitle karşılaşmış. (Bu yiğit, Mishor'a 3 km. uzaklıktaki "Gaspıra" köyünden Emir Asan'mış.) Neden olduğunu bilmeden kalbinin titrediğini hissetmiş. Onu çok beğenmiş. Emir Asan'da aynı duygular içinde kalmış. Bu kısa bakışma ve görüşme dahi iki genç kalp arasında sevgi, muhabbet, aşk güllerinin açılmasına yetmiş ve asla birbirinin aklından çıkmaz olmuşlar. Aslında, Arzı'nın deniz kenarında dalgın dalgın dalgalan seyredip hayal kurmasının sebebi de buymuş.

Nihayet özlenen gün gelmiş. Gaspıralı Asan, Abiy Aganın evine hediyelerle donatıp, kudalar (görücüler) göndermiş. Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile Arzı'sını istetmiş… Abiy Aga biricik kızını komşu köye gelin verip hasretlik çekeceğini düşünerek derinden göğüs geçirmiş. Lakin birbirlerine muhabbet besleyen iki genç kalbi birbirinden ayırmanın doğru olmayacağını bildiğinden sakalını kaşıya kaşıya, sevimli kızının da gönlünü hoş etmek için razılık vermiş… Güzel Arzı'cığın kız arkadaşlarının da katılmasıyla "nişan ayını" (töreni, eğlenceleri) yapılmış…

İki genç bir an evvel muratlarına nail olma gününü beklerken, kış geçmiş, şen bahar gelmiş. Abiy Aga'nın bahçesindeki ağaçlar çeşit çeşit, renk renk çiçeklerle donanmış…

O devirlerde, Karadeniz'de, yelkenli ufak gemilerle Anadolu ile Kırım, Kafkasya sahilleri arasında mal alıp götüren, pazarlayan tüccarlardan " Ali Baba" adında bir bezirgan başı varmış. Mishor'a da çok gelip gidermiş. Ancak oralarda onu kimse sevmez, herkes ondan sakınırmış. Çünkü çok yalancı, dolandırıcı iki yüzlü ve sahtekârlığı ile meşhur şeytan gibi bir adammış. Ayrıca halk arasında onun yalı boyu köylerinden güzel, dilber kızları Anadolu'ya kaçırıp orada beylere, paşalara ve saray haremine sattığı da söylenirmiş.

İşte günlerden bir gün Arzı kız bakır güğümü ile yine çeşmeye su almaya gittiğinde bu kötü kalpli Ali Baba ile karşılaşmış. Onun korkunç, keskin bakışları Arzı'cığı öyle ürkütmüş, endişelendirmiş ki, hatta su almadan kaçmasına sebep olmuş. Ancak bu güzeller güzeli, dilber kızı gören Ali baba onun hakkında hiçte iyi olmayan şeyler düşünmeye başlamış. O günden sonra Ali baba ve tayfaları devamlı Arzı'yı izlemeye, onun ne zaman nereye gittiğini, hangi saatte ne yaptığını, kimlerle görüştüğünü tesbit etmeye çalışır, sık sık çeşme başında Arzı'nın karşısına çıkarak onu korkutur, kaçırırlarmış.

O yıl Mishor'da üç bayram bir kerede yapılmış. Baharın gelişi ile "Hıdır -İlyas" günü, kurban bayramı ve güzel Arzı'nın düğünü (kurban bayramının 4.günü)

Bütün köy şenliklere katılır, neşe ile bayramı kutlar, herkez coşku içinde, her tarafta neşeli, hareketli oyun havaları, yırlar, türküler çalar, gençler horan teper, kaytarma oynar, kızlar "ay variraç, variraç" türküsünü yırlar, çınlar, maneler söylenir. Gençler arasında yavluk (mendil) alınıp verilir.

Tabiatıyla en şen ve kalabalık mahallede düğün evinin olduğu mahalledir. Zira Mishor köyünün sevimli çiçeği Arzı kız'ın küçük evine ve çevresine hemen hemen bütün köy halkı toplanmış. Hatta "Dereköy", "Ayvasıl", "Tavdayır" gibi uzak köylerden bile çok misafir Abiy Aga'nın yaptığı düğüne onu sevip sayıp gelmişler. Evler, sokaklar insanlarla dolup taşmış.

Bütün bu coşkulu, sevinçli şenlikler içinde bile Arzı'nın daima şen gönlü bir türlü neşelenememiş, hasretle beklediği sevdiğine kavuşacağı gün gelmesine rağmen içini tarifsiz bir sıkıntı kaplamıştı. Onun her zaman neşe ve sevgi ile atan kalbi sanki karanlık bir duman içinde kalmış gibi boğuluyor sebebini kendisinin de bilmediği bir keder onu neşelenmekten alıkoyuyordu.

Eğlenceler geç vakitlere kadar devam etmiş, güneş batmış, ortalığı alaca karanlık basmış, azametli "Ay – petri" kayası kara çarşaflara bürünüp uykuya dalmış, denizin gündüz ki masmavi aydın yüzü kararmıştı. Akşamın sessizliğini sadece yayladan dönen davarların ve onları sürüp gelen çoban kavalının uzaktan, uzağa gelen sesi bozuyordu.

Kendini bir kat daha güzelleştiren "Al şali" gelinlik kıyafetiyle, derin düşünceler içinde odasında oturan Arzı, birden oturduğu minderden kalkıp, odasından çıktı, içindeki sıkıntıyı biraz olsun dağıtmak için, son kez deniz yalısındaki çeşmesine gidip vedalaşmak istemişti. Bakır güğümü alıp, maramasını (başörtüsünü) başına örtüp evden çıktı…

Çeşmesinin başına geldiğinde mehtap çıkmıştı. Sebebini bilmediği yüreğini sıkan duygular içindeki Arzı, kendisini bekleyen büyük tehlikeden habersiz, denizin dalgalarının çıkardığı sesi, çeşmenin şırıltısını dinleyerek düşüncelere daldı. Bu yerlerde geçirdiği çocukluk günleri, çeşme başında her gün kızlarla yarenlik edişi, gözlerinin önünde canlanıyor, bu yerlerden, baba ocağından ayrılacağı için duygulu ve hassas Arzıcık hüzünlenip güzel gözlerinden inci taneleri gibi göz yaşlan dökülüyordu.

İşte tam bu sırada, çeşmenin üst tarafında bir şeyin kıpırdadığını farketti. Korkuyla doğruldu. Fakat aynı anda Ali baba çeşmenin üstündeki kayaların üzerinden bir kedi çevikliği ile atlayıp önüne gelmiş, karanlık yüzü ve korkunç gözleri Arzının üstüne bir kâbus gibi çökmüş, iki kuvvetli elde arkasından yaklaşıp onu yakalamıştı bile. Böyle pusu kurulup, kaçırılmak hiç aklına gelmeyen saf ve temiz düşünceli zavallı Arzıcık neye uğradığını şaşırmış, korkudan adeta dili tutulmuştu. Sadece tiz bir çığlık atabildi. Lakin anında iki kaba el ağzımda kapatmıştı. Zavallı kız bağırmak değil, nefesini bile zor alıyordu. Hain hırsızlar bu kıymetli avlarını yakalar yakalamaz hemen gemilerine koşmaya ve yelken açmaya başlamışlardı. Bezirgan başı Ali baba günlerdir izlediği fakat düğününün yapılmasıyla bütün ümitlerini kaybettiği bir sırada kıymetli avını böyle kolayca ele geçirmiş olmaktan büyük memnuniyet duyuyor. Bu güzeller güzeli dilber Arzı'yı saraya satarak alacağı altınların hayaliyle keyfinden korkunç, çılgın naralar atıyordu.

Arzı'nın çığlığını duyan Abiy Aga, Asan ve bütün düğün halkı ile birlikte endişe ve telaş içinde derhal yalıya (deniz kenarına) koşup geldiklerinde maalesef artık Ali babanın gemisi Karadeniz'in dalgalan arasında ufka doğru yelken açmış, uzaklaşmaya başlamıştı bile. Ne olup bittiğini gayet iyi anlayan halk şaşkınlık, çaresizlik, keder ve üzüntü içinde ufukta kaybolan yelkenlinin arkasından bakmaktan başka bir şey yapamamış, donakalmış zavallı ihtiyar Abiy Aga da, bu felaket karşısında yığılıp kalmıştı.

Arzı'nın her zaman şen türküleriyle coşkun akan çeşme bile bu korkunç olaydan sonra yavaş yavaş suyunu azaltmış sanki Mishor halkının kederine. Arzım kaderine ağlarcasına suyu göz yaşı gibi damla damla akmaya başlamıştı.

Mishor'da çeşme başından kaçırılan bahtsız Arzı'yı Ali baba İstanbul'a getiriyor… O devirde dünyanın her tarafından zorla, kaçırılıp getirilen kızların büyük paralar karşılığında satıldığı esir pazarları varmış. Beyler, paşalar haremleri için buralardan cariyeler satın alırlarmış. Zaman zaman padişahın harem ağaları da bu pazarı yoklar, saraya lâyık dilber cariyeler ararlarmış.

İşte, güzel Arzı'da haydut Ali baba tarafından bu pazara getiriliyor. Onu gören bir harem ağası tarafından çok beğenilerek ağırlığınca altın karşılığı satın alınıp, sarayda padişahın huzuruna çıkarılıyor, padişahın büyük hayranlığını kazanan Arzı derhal emrine bakıcılar tahsis edilerek hareme alınıyor. Çok memnun kalan padişah Ali babaya ayrıca hazineden büyük ihsan ve bağışlarda bulunuyor.

Altınlar, ipekler, nimetler içinde padişahın özel lütfuna mazhar olan Arzı'yı ise hiçbir şey memnun edemiyor, gönlünü alamıyor. O yurduna, ana, babasına ve sevdiğine olan hasretinden her geçen gün daha fazla sararıp soluyor. Haremde herkesten, her şeyden uzak içine kapanık yaşamayı yeğliyor. Bir yıl içinde padişahtan olan oğulcuğu bile onun kederini, üzüntüsünü dağıtamıyor.

Nihayet günlerden bir gün bahtsız Arzı yine büyük bir yeis ve üzüntü içinde kucağındaki minik oğlu ile sarayın denize bakan kulelerinden birine çıkıp kendini yavrusu ile birlikte denizin soğuk sularına atıyor. Boğazın gümüş renkli dalgalan arasında kaybolup gidiyor…

İşte o akşam: Arzı kız kucağında yavrusu ile "Deniz anası" olup Mishor yalısındaki çeşmesine çıkıyor. Susuzluktan içi yanmışçasına kana kana su içiyor. Çeşmesinin taşlarını hasret, muhabbet ve sevgi ile okşuyor. Eski zamanlarda olduğu gibi yine deniz kenarında oturup derin düşüncelere dalıyor, neden sonra güzel yüzünü köyüne, evine doğru çevirip derinden, yürekten yanık bir "ahh…" çekerek tekrar denizin dalgaları arasında kaybolup gidiyor…

O günden beri derelerden az mı sular aktı, az mı yıllar, asırlar geçti. Lakin dilber Arzı hakkındaki bu efsane hatırdan hiç çıkmadı, unutulmadı, dillerde destan olup kaldı.

(*) ARZI KIZ efsanesi: Kırım'ın yalı boyu köylerinden "Mishor" da XVII. asırda geçen bir olaydan kaynaklanmaktadır. Detaylara ilişkin ufak-tefek farklılıklar arz eden varyantları varsa da, Kırım da halk arasında yaptığım araştırma ve derlemelerde bu şeklin en yaygın olarak söylendiğini tesbit ettim. Ayrıca "Kırım Efsaneleri Simferopol. 1968, ve Cafer Bekir(ov)'un "Tatar Folkloru" Ukutuvçı neşriyatı, Taşkent. 1975 yayınlarından yararlandım. – Dr. Y.Bektöre.

Kaynak: Arzı Kız -Eskişehir Kırım Folklor Derneği Yayınları, Eskişehir 1991 Sf.18

***
Arzı Kız Efsanesi, Kırım Tatarlarının ideallerinin bir temsili olarak incelenmiştir.

Bu efsane, genç bir kızın aşkı uğruna ölümüne gitmesini konu alır ve Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan sadakat ve fedakarlık gibi değerleri yansıtır.

Efsaneye göre, bir zamanlar Anadolu'nun bir köyünde genç ve güzel bir kız yaşardı. Arzı Kız olarak bilinen bu kız, köyün diğer gençlerinden farklıydı. Çünkü o, aşkı için her şeyi göze almaya hazırdı. Arzı Kız, her gün aşık olduğu delikanlıyı görmek için dağlara tırmanır ve akşamın karanlığında geri dönerdi.

Ancak bir gün, Arzı Kız'ın ailesi onu delikanlıyla görüşmekten vazgeçirmeye karar verdi. Kızın ailesi, evlenmesi gereken bir adam bulmuştu ve Arzı Kız'ın delikanlıyla olan ilişkisine son vermesi gerekiyordu. Ancak Arzı Kız, ailesinin kararına karşı çıktı ve delikanlıyla olan ilişkisine devam etti.

Bir gece, Arzı Kız yine dağlara tırmanarak delikanlıyı görmeye gitti. Ancak bu sefer, köydeki diğer gençlerin onu takip ettiğini fark etmedi. Delikanlıyla buluşan Arzı Kız, gençleri görünce kaçmak istedi ancak başaramadı. Gençler, Arzı Kız'ı dövdüler ve öldürdüler.

Arzı Kız'ın ölümü, köyde büyük bir üzüntü yarattı. Ancak onun fedakarlığı ve aşkı, halk arasında büyük saygı uyandırdı. Arzı Kız'ın ölümünden sonra, köyde bir mezar yaptılar ve her yıl düzenlenen törenlerle onu anmaya devam ettiler.

Arzı Kız Efsanesi, Türk halk kültüründe önemli bir yer tutar. Efsane, sadakat ve fedakarlık gibi değerleri yansıtır ve Türk halkı tarafından saygıyla anılır. Bugün bile, Anadolu'nun bazı bölgelerinde Arzı Kız'ın mezarı ziyaret edilerek onun anısına saygı gösterilir.

Yazan: Yalkın Bektöre

***

KIR BEYGİRİN HİKAYESİ

Derleyen: Mehmet Uzun
Yöre: Kamçı Boyu (Bulgaristan / Burgas)

Her türkünün bir hikayesi var derler ya... Kır Beygir türküsünün de Osmanlı yıllarına dayanan bir hikayesi varmış. Türkünün Delikamçı boyuna ait olduğunu öğrendikten sonra hakkında bir takım araştırmalar soruşturmalar yaptım. Daldan budaktan, uzun kulaktan edindiğim bilgilere göre olay Osmanlı zamanında Delikamçı boyunun Deremahalle köyünde yaşanmıştır. O yıllarda her köyde olduğu gibi bu köyde de bir demirci ustası varmış, soyuna Nalbantoğulları denirmiş. Ailenin üç oğlan çocukları varmış; isimleri İsmail, Mehmet ve Hasan'mış. Bu aile köyün demircilik işlerini yapar, ek iş olarak kasnakçılık işini de yaparlar, zor zar aileyi geçindirmeye çalışırlarmış. Oğlanlar da baba mesleğini iyice kavramaya başlamışlar. Artık koca babaya pek iş değmez olmuş, oğlanların ikisi işlikte işlerse diğeri de beygiri koşar, komşu köylere kasnak satmaya gidermiş. Tam işlerin yoluna girdiği sırada Çamurna köyünden bir at arabasıle üç

adam gelir ve büyük oğul İsmaili kendi köylerine demirci ustası olarak alırlar. Birkaç zaman sonra ortanca oğul Mehmet de Buruncuk köyüne demirci çırağı olarak gider. Evde işin başında yaşlı baba ve küçük oğul Hasan kalır. Şimdi yeni nesilimize kasnak dediğimiz bir zamanlar hiç elden düşmeyen ev aletini kısaca tanıtalım. Kasnak nasıl yapılır ve nerede kullanılır? Kasnak her bir davul ve dare türünde, büyük küçük elek, kalbur, gözer gibi tüm eleme aletlerinde esas parçadır. Kasnak, kalın ve uzun ağaçtan yontularak yuvka bir tahta haline getirilir, ondan sonra yaşken daire şeklinde kıvrılır ve kuru kızılcık çivisi ile çivilenir ve kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra kasnağa göre keçi veya koyun derisi gerilir deri kuruyunca isteğe göre delik delinir. Nalbantlar ailesinde bir kaç yıl sonra baba ölünce kardeşler arasında miras kavgası başlar. O zamana kadar ailenin ihtiyacı olan tek beygir büyük kardeş İsmail'e düşer. Tek taliga (at arabası) ise ortanca kardeş Mehmed'e düşer. Hasan, yaşlı babasına baktığı için ona da eski bir ev bir de küçük sayvant (ağıl) düşer. Beygirle taliga Hasanın elinden alınınca işi zorlaşır, başka beygir ve taliga almak icab eder fakat parası yoktur. Bu hususta çaresiz kalan Hasan o küçük sayvandı satarak beygir ve taliga parasını denkleştirir. Ertesi gün Yeni köye hayvan pazarına gider fakat atların fiyatları yüksek olduğu için eli boş döner ve yaya olarak evin yolunu tutar. Hasan yolda bir atlı adamla karşılaşır ve ona; "Nereye gidiyorsun birader?" diye sorar, adam; "Atı satmaya gidiyorum," deyince; "Ben de bir at almak istiyorum, uygun bir fiyat olursa senin atını alırım," der ve pazarlık başlar. Hasan ucuz fiyatla adamdan Kır beygiri alır, üzerine biner ve yoluna devam eder. Ertesi gün yine kır atına biner ve Provadının yolunu tutar, orayı varınca ilk önce bir saraç ustasına uğrar, ustadan Kır beygire uygun bir koşum takımı alır ondan sonra taliga satılan mekana gider oradan da bir süslü taliga alır. Kır beygiri koşar, mutlu bir şekilde köye döner. İlk önce Kır beygiri nalladır ondan sonra ailece taligaya binerler, komşu köye varıp gelirler; hem Kır beygirin kötü bir huyu hüneri olup olmadığını denerler. Bir kaç zamandır Hasan'ın elinde beygir ve taliga olmadığı için evinde kasnak siparişler birikmiş. Bir gün tüm siparişleri 32 kasnak birden taligaya yükledirler ve satmak için Sırt köylerin yolunu tutarlar. Kocabalkanın yolu hem dik hem de uzun olduğu için Kır beygir su içinde kalır. Satış yerinde durunca şeker çuvalından olan çulcazı Kır beygiri sarmaya yetmez, hayvancık dururken üşür. Köye dönünce ne yulaf yemine bakar ne de mercemek alafına bakar; dört bacağı uzatmış yatar, bir daha da kalkmaz üç gün içinde nalları yukarı diker. Kır beygirden merağını bile alamayan Hasan çok çaresiz kalır, çok sevdiği Kır beygirini Kocabalkan deresine sürür ve evsiz köpeklere pay eder. Ondan sonra üzgün halde eve döner bu gün bile dillerden düşmeyen bu türküyü yakar.

Kır Beygiri nallatalım
Pin taligaya anlatalım
Otuz iki kasnak yükledelim
Kırın belini kütledelim

Vay nenni nenni Kır nenni
Gitti ya bizim güzeli

Şeker çuvalından çulcağzı
Mercimek alavı ister cancağzı
Kör olasının malcağzı
Çıktı ya gitti cancağzı

Vay nenni nenni Kır nenni
Gitti ya bizim güzeli

Köprü altına hay ettim
Köpeklere pay ettim
Kara köpek çeker leşini
Saksanlar kovar peşini

Vay nenni nenni Kır nenni
Gitti ya bizim güzeli

İlika ipinden payvantı
Sattırdı ya bana sayvantı
Bir topalacık hayvandı
Eh yaktı ya canımı birader

Vay nenni nenni Kır nenni
Gitti ya bizim güzeli

***

Bulgaristan'dan 4 Türk Halk Anlatısı

Yazan: Resmiye Mümün Bozoğlu
Kaynak: Kostino (Kemikler) Köyü ve Yöresinin Toponimisi adlı araştırma kitabından

1- Çingene Kızı

Boyacıköy'ün (Bagra) güneybatısında yer alan Kazlar (Kayabaşı) Tepesi'nin doğu yamacında bulunan İnkaya çevresinin bir Çingene kızının ruhu tarafından sahipli olduğu iddia edilmektedir. Bununla ilgili yürekleri sızlatan bir efsane anlatılmaktadır.

Kırcaali şehrinin Çingene Mahallesi / Çamsırtı Mahallesi'nde (Borovets) yeni yetişkin çok uzun siyah saçlı güzel bir Çingene kızı yaşarmış. Başviran (Yavorovo) köyü yöresinden bir delikanlıyla birbirlerini sevmişler. Bir gün Çingene kızının annesi düğüne gitmiş ve kız evde yalnız kalmış. Aynı gün bir arkadaşıyla birlikte gelen yavuklusu; kendisiyle evleneceğini söyleyerek kandırıp

kızı evden çıkarıp kaçırmış. Durbalıköy (Tsarevets) köyünden geçerek Göllü (Dolna Blenika) köyüne varmışlar. Bu küçük köyde akşamın olması için biraz vakit geçirmişler, birilerine saati sormuşlar. Akşam olunca delikanlının arkadaşı Çingene kızına göz koyup arkadaşına: "Ya onu ya beni seçersin," diyerek açıkça kötü niyetini belli etmiş. Kızın yavuklusu ise yavaş biri olduğundan kendisinde güç bulup sevdiğine sahip çıkamamış. Çingene kızına Kazlar Tepesi'ni Gullâ Tepesi diye tanıtarak oraya götürmüşler. İki arkadaş burada kızın namusuna saldırmışlar. Gece yarısını geçerken de kıza çok büyük eziyet ederek öldürmüşler. Çingene kızı can verirken çok acı çekmiş, bağırmış, inlemiş, sızlamış, fakat hiçbir yerden kendisine yardım eli uzatılmamış. Katiller, kızın cansız bedenini kuytu bir yere gizlemişler. Ertesi gün Kayabaşı (Skalna Glava) köyünden bir çoban kızın cesedini bulmuş ve Kayabaşılılar, kızını arayan annesine teslim etmişler.

İşte, bugün de hâlâ her gece yarısı Çingene kızının kanının akıtıldığı yerde can çekişirken çıkardığı inleme seslerini duymak mümkündür. Ayrıca ruhunun bedene bürünerek bazı kimselere göründüğü rivayet edilmektedir.

2- Hacıköy'ün Kuruluşu

Kırcaali'nin Hacıköy (Çegantsi) köyünün kurucusu olan kişiyle ilgili şöyle bir efsane anlatılagelmiştir:

Kemikler (Kostino) köyüne bir asker kaçağı gelmiş ve köylülere: "Ben de sizin yanınıza sığınsam!" diye yalvarmış. Köylüler: "Hacıya sor!" demişler. Asker de hacıyı bulup sormuş. Hacı, köyün şimdiki bulunduğu yeri göstererek: "Şu gök çakıllığı görüyor musun? Git orada yaşa!" demiş.

Üç gün sonra hacı, atına binerek askeri görmek üzere yaylaya çıkıp, kulübeye varmış. Hacı: "Nasıl, rahatın iyi mi?" diye sormuş. Asker: "Yalnızlık çok zor!" demiş. Hacı: "Sen şu ineği al!" demiş.

Aradan bir hayli zaman geçmiş. Yine Kemikler köyüne çok fakir, yalnız, dilenci bir kız gelmiş. O zamanlardaki kalburcu ustasının karısı ona: "İstersen seni bu dilencilikten kurtaralım!" demiş. Kızı yıkamışlar, temiz giysiler giydirmişler. Bambaşka güzeller güzeli bir kız çıkmış ortaya sanki.

Böylece asker kaçağı ile dilenci kızı evlendirmişler. Asker kaçağının buraya yerleşmesine hacının yardımcı olmasından dolayı yeni kurulan yere Hacıköy adını vermişler.

3- Hacı ve Çırağı

Kırcaali'nin Kemikler / Hacımahalle (Kostino) köyü ile ilgili şöyle bir efsane anlatılagelmiştir:

Eski zamanlarda yaşayan Hacı'nın bütün köyün hayvanlarını gütmek gibi sorumluluğu olan bir çırağı varmış. Çırak, bir defasında Hacı'nın Mekke'de bulunduğu bir sırada Hacı'nın hanımına: "Yenge, ben Hacı Ağa'mın yanına gideceğim!" demiş. Hacının hanımı, hemen pişi yapıvermiş ve çıkını hazırlamış. Hayvanları, keçileri Kemikdağı'na süren çırak, aynı anda Mekke'ye de varmış. Hacı'ya çıkını uzatıp: "Hacı Ağa'm, sana yengemin emanetini getirdim" diyerek kaybolmuş.

Hacı, eve döndüğünde hanımına: "Hanım, senin gönderdiğin emaneti aldım" demiş.

4- Murad Ağa ve Atının Mezarı

Kırcaali'nin Kayabaşı (Skalna Glava) köyü ile ilgili şöyle bir efsane bugüne dek anlatılagelmiştir:

Eskiden harp zamanında Kayabaşı köyünden bir kadın emzikli çocuğu ile birlikte bugünkü Yumrukkaya veya dolayındaki kayalıklara gizlenmiş. Buraya bıraktığı bebeğini gizli gizli gelip emziriyormuş.

Böylece yalnız büyüyen çocuk, yıllar sonra çok cesur bir delikanlı olarak yetişmiş. Kendisine bir at edinmiş ve ne olursa olsun kesinlikle atından ayrılmıyormuş.

Daha sonraları köye yapılan baskınlarda halkı koruyarak, yörede cesur ve yiğit biri olarak tanınmış. Ve çaresiz köylüler düşmana karşı Murad Ağa'ya sığınmışlar. Kendisine ellerinde olan değerli eşyalarını, mülklerini, her şeylerini vermek istiyorlarmış. Böylece vefa borçlarını azaltacaklarını düşünüyorlarmış. Ancak Murad Ağa mal mülk zenginliğiyle değil de gönlünün zenginliğiyle yaşamak istediği için bu teklifleri daima reddetmiş. Vefakar köylüler, kendisine sahip çıkan bu fakir yiğide "Ağa" unvanını takmışlar.

Kabrinin de Tekealan dolayındaki Eski Mezarlık'ta atının mezarıyla yan yana bulunduğu iddia edilmektedir.

***

Yamaçtaki Ejderha Efsanesi

Sivas merkeze bağlı Çaygören (eski adı Cirin / Çirhin) köyündeki ejderha sırtına benzeyen kayalıklar, görenlerin dikkatini çekiyor. Yöredeki efsaneye göre, taş kesilen ejderhaya ait oluşumun yanı sıra farklı kayalıklar da bulunuyor. Sivas merkeze 20 kilometre uzaklıktaki Çaygören köyünde, farklı sütunlar halinde, dağın yamacında bulunan sivri taşlar, ejderha sırtı görünümüyle ilgi çekiyor. Bölgedeki efsaneye göre, taş kesilen ejderhaya ait oluşum, köye dışarıdan gelenlerin ziyaret ettiği yerlerin başında yer alıyor. Çaygören köyünün muhtarı Dursun Sarıkaya, "Büyüklerimizden duyduğumuza göre, bir efsane var. Erzincan yolundan bu

çok net bir şekilde görünüyor. Daha önce rivayete göre, bunun ağzı ve burnu da varmış. Bir ağzından tatlı su bir tarafından ise acı su akıyormuş. Böyle bir rivayet var. Dışarıdan çok ilgi görüyor. Ejderha Kaya diye gelip, görüyorlar; fakat fazla tanınmıyor. Tanıtacağız inşallah. Burada farklı şekillerde taşlarda vardı; fakat yağmur ve bazı doğa olayları nedeniyle deforme oldu" diye konuştu.

Yörede anlatılan efsaneye göre, öküzleri ile çift süren karı-koca, üzerlerine doğru tepeden ejderhanın geldiğini görür. Ejderhanın üzerlerine doğru geldiğini gören kişi, Allah'a dua eder ve "Allah'ım bunu burada taş kes, öküzlerden birini kurban edeceğim" der. Ejderha taş kesilir; ama dua eden kişi, o gün öküzü kurban etmeden evine döner. İkinci gün karı-koca, yine aynı tarlaya çift sürmeye gelir. Ejderhanın tekrar canlandığı görülür. Bunun üzerine kadın, kocasına "Adağını yerine getirmedin ejderha canlandı" der ve öküzü kendi elleriyle keser. Ejderha ikinci kez taş kesilir. Rivayete göre, taş kesilen ejderhanın burun deliklerinden birinden temiz su, diğerinden ise ilk gün adadığı öküzü kesmediği için irin gibi acı sıvı akar.

Tarih: 5 Ekim 2018
Kaynak: DHA (Haber, yerel ve ulusal basında değişik yerlerde yayınlanmıştır.)

Ek bilgi: Köyün eski adı olan Çirhin sözcüğü Ermenicede "su çıkan" anlamına gelmektedir.

***

HASANCI KÖYÜNÜN ADI

Konu: Kayseri'nin Kocasinan ilçesine bağlı Hasancı köyünün adının nasıl oluştuğu.

Yazan: İbrahim Şahin
Kaynak: Şehir Kültür Sanat Dergisi - Eylül 2017, Sayı: 9 (Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayını), Sayfa: 44-45, "Hasancı" adlı yazıdan "Hasancı mı, Has Hancı mı?" başlıklı bölüm.

Bir rivayete göre 14. yüzyılda Boğazlıyan Felahiye güzergâhından gelerek köyümüz yakınlarından Garamazak mevkisinden geçip Gamışlıgöl, Daşkesti, Musluk, Gurucuva, Boyacı köyü arazisi ve Akin köyüne doğru inen Göğdere üzerinden Kayseri’ye ulaşan bir ipek yolu vardır ve bu mesafe köyümüzden itibaren yaya olarak yaklaşık 40 km. civarındadır. Gerek Bozok bölgesinden (Felahiye, Toraman, Çandır, Boğazlıyan) güzergâhından kömür taşımak için gerekse çeşitli mallarını satmak ya da değişik nedenlerle Kayseri’ye gitmek için yola çıkan yolculardan akşama yakın ya da gece geç vakitlerde köyümüzün yakınına ulaşanlar gece konaklamak için güzergâhtan 2 km. içeride bulunan köyümüze mutlaka uğrarlarmış.

Köyün Felâhiye güzergâhından gelişteki ilk giriş kısmında, küçükçe bir meydan yerini andıran boşlukta bulunan ve birbirine bitişik halde olan cami, han, sıcak demir işlerinin yapıldığı işlik

adı verilen yapı, hamam ve caminin alt eteğinde gürül gürül akan suyuyla Gündoğdu isimli bir pınar yer almaktaydı. Köye dışardan gelen insanları çocukluk yıllarımda (1965) işlevlerine kısmen de olsa şahit olduğum, işlevleri itibariyle zamanında mütevazı bir kervansaray hizmeti sunan bu sosyal hizmet sitesi karşılarmış.

Kahir ekseriyeti tahminen 100 km. öteden yola koyulan ve Kayseri'ye ulaşabilmek için yaklaşık 40 km. daha yol kat edecek olan bu yolcular, şimdilerde metruk bir virane halini almış olan handa geceler, hanın içinde yer alan kemerli bir bölümüne de at, deve, katır, merkep gibi yük ve binek hayvanlarını bağlarlarmış. Bu insanlardan ihtiyaç hissedenler hemen bitişikte bulunan hamamda temizlik ihtiyaçlarını giderir, camide namazlarını kılar, pınardan su ihtiyaçlarını giderir, işlikten ise hayvanlarını nallatmak ve benzeri şekilde hizmet alırlarmış. Köylünün de büyük oranda yemek ihtiyaçlarını giderdiği bu insanlar, gördükleri ilgiden ve aldıkları hizmetlerin kalitesinden dolayı köyümüzü "iyi hancı" anlamına gelen "Has Hancı" lakabıyla anmaya başlamışlar ve zamanla bu isim, Mehmet'e "Memet" Ahmet'e "Âmet" denildiği gibi klasik telaffuz kırılmaları neticesinde "Hasancı" halini almıştır.

Köyümüzdeki cami, han ve müştemilatı olan yapıların Osmanlı'nın son döneminde Kayseri eşrafından Güpgüpzâdeler adına kurulmuş olan bir vakıf tarafından yaptırıldığı rivayet edilmektedir. Cami, han vb. yerlerin o zamanlar aydınlatma da kullanılan gaz yağı ve diğer bir takım ihtiyaçlarının "Güpgüpzâde vakfı" tarafından karşılandığı, bunun için her yıl köy muhtarlığı tarafından görevlendirilen bir heyetin giderek bu yardımları alıp getirdiği zikredilmektedir.

Zamanla konaklamak için köyümüze gelen yolcu sayısında meydana gelen hatırı sayılır artış hanın yetersiz kalmasına dolayısıyla da kimi mahrumiyetlerin yaşanmasına yol açmış, bu durum köylümüzün Türk-İslam kültürü ve gelenekleri itibariyle akış içerisinde doğal bir biçimde çözüme kavuşmuştur. Bu bağlamda köyün köklü ve varlıklı birkaç sülalesi tarafından evlerinin en büyük odaları misafir odası olarak tahsis edilmiş ve misafirlerin tüm barınma ve beslenme ihtiyaçları ilgili sülaleler tarafından karşılanmıştır. Han ise misafir alan sülalelerin ahırlarında yeterli yer olmaması durumunda yolcu ve misafirlerin hayvanları için kullanılmaya devam etmiştir.

1950'li yıllardan itibaren, sınırlı sayıda da olsa, insanların ulaşım ihtiyaçlarını önceleri kamyonlarla, sonra otobüs ve minibüslerle karşılamaya başlamasıyla birlikte yavaş yavaş han da fonksiyonunu kaybetmiştir. Bu kutlu işlevini yitirmek anlamındaki kem kader, emektar ve tarihî hanımızın duygularını nasıl tahrip etmiştir bilemiyorum ama daha da acısı köyün başıboş gezen hayvanlarının ve hatta yaramazlık yapan çocukların şaka ya da sakındırma yollu da olsa hapsedilerek ceza kesildiği bir hapishaneye dönüşmüş olması olmuştur. Şimdilerde metruk bir virane haline gelmesi de "beterin beteri var" anlamındaki bir deyimin müşahhas yansımasıdır.

Dağ başlarındaki tarihî kalıntıların yok olmaktan kurtarılarak tarihe kazandırılması gibi yok olmaktan kurtarılmayı, bir köyün adını “Has Hancı” olarak anılmaya değer kılan hanımız da hak etmiyor mu acaba diye hayıflanmaktan kendimi alamıyorum.

Yazan: İbrahim Şahin

Ek bilgi: Köydeki hanın kalıntıları günümüzde durmaktadır.

***

Kireç Köyü – Eskişehir

Eskişehir merkez ilçeye bağlı köylerden biri olup; Eskişehir’e 23 km mesafededir. Kireç köyüne Eskişehir-Alpu istikametinde 17 km gidildikten sonra güneydoğu istikametinde doğru yol ayrım levhasından 7-8 km daha gidilerek ulaşılır. Köy, kuzeyinde Karahöyük, güneyinde Karacaören, batısında Ağapınar ve doğusunda da Karaçay köyleri ile komşudur.

Köyün kuruluşu ile ilgili elde edilen bilgiler, doğusunda yer alan ve Kırım Tatarlarınca kurulan Karaçay köyünden (1882) birkaç yıl evvel kurulduğuna işaret etmektedir. Bu itibarla Kireç köyünün kuruluş tarihi kesin olmamakla birlikte 1877-78 Osmanlı-Rus harbini müteakip bölgeye gelip yerleşen Kırım Tatarlarınca 1880-1881 yıllarında kurulduğu söylenebilir. Köyün adının ise köyün batı kesimindeki “Aktoprak” adı verilen kireçli araziden dolayı bu ismin verildiği şeklinde rivayet ediliyor. Köyün kuruluşu ile ilgili olarak kendisiyle 17 Ağustos 2002 günü görüştüğümüz 1942 Kireçköy doğumlu Osman Naci Ergen, babasının Hicri 1324 (miladi 1906) ve annesinin Hicri 1331 (Miladi 1913) doğumlu olarak Kireç köyünde doğduklarını ifade ediyor ki, bu bilgiler bize köyün kuruluşuna ait kaydedilebilecek tarihin 1906 yılı ve daha öncesi şeklindeki bilgileri teyit ediyor. Keza Osman Nuri Ergen, dedesi Polat Hoca’nın bu köyde hocalık yaptığını ve dedesinin savaşta (muhtemelen Çanakkale veya doğu cephesinde) vurulduğunda babasının henüz 8 yaşında olduğunu söylerken tarih kestirme yaklaşımı ile sözü edilen savaşın Birinci Dünya Savaşı’ndaki Çanakkale veya Doğu cephesinden biri olabileceğini akla getiriyor ki, buradan 1914-15 tarihlerinden söz edildiğini çıkarabiliriz. Bahsi geçen tarihten Osman Nuri Ergen’in babasının o vakitler 8 yaşında olduğu dikkate alınarak 30-35 yıl geriye doğru gidilerek 1885-1890 tarihleri bulunur ki, köyün kuruluşu ile ilgili olarak Karaçay köyünden birkaç yıl evvel kurulduğu bilgileri dikkate alınarak birkaç yıl farkla 1880’li yılların başlarının Kireç köyünün kuruluş tarihi olarak kayıtlara geçilebileceği söylenebilir.

Köyün kurucularının Kırım’dan Latif (Kurum) Akay ve Polat Hoca (Ergen) ve Mısır’dan beraberinde 30 civarında kişi ile Yusuf (Kambek) oldukları söyleniyor.

Kireç köyünün mera dahil 24.000 dekar toplam arazisi mevcut olup; bunun yarısı işlenebilir tarım arazisi, diğer yarısı ise mera arazisi mevcuttur. Köy arazileri mevkilerine göre kuzeyindeki

araziler “Keltahir çukuru”, güneyindeki araziler “İğdeli dere ve Köy önü”, batısındaki araziler ise “Akbayır astı”, doğusundaki araziler “Öz mevkii” ve güney doğusundaki araziler ise “Aşılı” adlarıyla anılmaktadır. Köyün “Aşılı” mevkii için 1970’li yılların ortalarında başlayan ihtilaf 1980’li yıllarda sona ermiştir. Köydeki arazilerin kadastro çalışması 1951 yılında yapılmıştır. Köydeki ilk traktör Kasım 1949’da Veliyullah Akay tarafından alınan “Massey Harris” marka traktör olurken ilk binek otomobil bir jip olup; 1961 yılında Kemal Celiloğlu tarafından alınmıştır. 2002 yılı Ağustos ayındaki kayıtlarına göre köyde 20 civarında traktör, 3 biçerdöver ve 15-20 kadar da otomobil vardır.

Köyde yerleşik olarak bulunan aileler, 1950’li yıllarda başlıca “Kurumlar”, “Çetinler”, “Ergenler”, “Celiloğlu” gibi isimlerle köy nüfusunu teşkil etmekte idi. Köyde mevcut Çerkez asıllı ailelerin köyün kuruluşunu müteakip köye gelip yerleştikleri söyleniyor. Eğitim, iş, arazi yetersizliği gibi sebeplerle Orta Anadolu’daki pek çok köyde 1970’li yıllardan itibaren görülen nüfus azalması, Kireç köyünde 1980’li yılların başlarından itibaren tersine bir seyirle köy nüfusunda artışın yaşanmasına yol açmış; 1971 yılından itibaren Ağrı, Doğu Beyazıt civarından bu köye gelip yerleşenler, 1980’li yıllardan itibaren köyde çoğunluğu teşkil etmişlerdir. Köy nüfusu 1997 yılı kayıtlarında 659, 2000 yılında ise 588 olarak kaydedilmiştir. 2002 yılı kayıtlarına göre köyde halen 100 hane Ekrada mensup aile ile 7 hane Kırım Tatar ve 3 hane de Çerkez asıllı aile mevcuttur.

Köyde ilkokul Hicri 1318’de (miladi 1918 yılı) üç sınıflı olarak açılmış, 1964 yılında beş sınıflı olarak eğitim vermeye başlamıştır. Köydeki okur yazarlık oranı % 100 olup; öğretmen, hukukçu, doktor, mühendis gibi çeşitli meslek gruplarından şimdiye kadar 20-25 civarında kişi yetişmiştir. 1937 yılında yapılan köy ilkokulunda halen 110 talebe ve 11-12 de öğretmen mevcut olup; 2001 yılından bu yana sekiz yıllık eğitime devam ediliyor. 1985 yılında lojmanıyla birlikte yenilene ilkokul binasının yerine köyün yeni yapılan ilkokulu ise 3 katlı olarak 2001 yılında inşa edilmiştir.

Köyün altyapı problemi genellikle mevcut olmayıp; elektrik 1970 yılında Kenan Çalış’ın muhtarlığı zamanında gelmiştir. Su ise da eskiden köy içerisinde mevcut çeşmelerden temin edilirken, 1993 yılında Naci Ergen’in muhtarlığı zamanında her bir eve ulaştırılmıştır. Köye telefon 1989 yılında santral şeklinde gelmiş, 1990’da da otomatik hale dönüştürülmüştür. Köyde tarımsal amaçlı bir sulama kooperatifi mevcut olup; 1993 yılında kurulmuştur, yedi adet kuyu vardır.

Kireç köyünde 1960’lı yıllara kadar ısınmada tezek, odun vb kullanılırken, bu tarihten itibaren Kütahya’dan getirtilen kömür kullanılmaktadır. Köy evlerinin inşasında kullanılan kerpiç ise, 1990’lı yıllardan itibaren tuğla kullanılarak ve betonarme ile modern tarzda inşa edilmektedir. Köyün Aktoprak mevkiinden alınan toprağın eskiden civar köylerden gelenler tarafından evlerin dış cephelerinin sıvanması için kullanıldığı ve hatta bu toprağın fayans imalatına da uygun olduğu söyleniyor.

Köyün genel ekonomik durumu iyi olup; köyde kurban kesemeyecek durumda olan mevcut değildir. Halen köyde 200 adet küçükbaş ve 300 civarında da büyükbaş hayvan mevcut olup; bu hayvanların önemli bir kısmı kurban bayramı için Eskişehir ve yakın yerlerden gelenlerce tüketilmektedir.

Köyle ilgili bilinen tarihi kayıtlara göre Kireç köyü ilk olarak Temmuz 1921'de Yunan işgaline uğramış, işgal sırasında Yunan ordusunun köy camiinde yatıp kalktığı ve köylünün hasat edilerek toplanan ancak harman edilmeyen (şeren) tüm mahsulü yakılmış. 10 Eylül 1921'de Türk Ordusunun ileri taarruzuyla Yunan ordusunun 16.000'i ölü olmak üzere 46.000 kişi ile çok sayıda mühimmat bırakarak Sakarya Nehrinin batısına geri çekilmek zorunda kaldığı Sakarya Savaşından sonraki 26 Ağustos 1922'deki Büyük taarruzla beraber İzmir'e doğru bozgun şeklinde geri çekilen Yunan ordusunun civardaki köylerde yaptığı gibi Kireç köy camii ile evlerin tamamının yakılıp yıktığı hâlâ hatıralarda unutulmamış.

Kırım Tatar milli âdetlerinin pek çoğu civardaki diğer köylerde olduğu gibi yavaş yavaş unutulmaya yüz tutmuş. Köyde toylar Perşembe gününden genellikle dananın kesilmesi şeklinde olan sogum soyma ile başlar, Pazar günü kelinin tüşmesi (gelinin damat evine gelmesi) ile sona ererdi. Sogum soyulmasını müteakip aynı gün komşu ve konakbaylara yemek verilir. Cuma günü akşamına da köy cemaati çağrılırdı. Cumartesi akşamı çırak tellenir, Eskişehir'den çalgıcılar gelir, aynı gün akşamı kiyev (damat) tarafı içkili yemek verir, meclis teşkil edilir, bu meclise civar köylerden hısım akraba ve misafirler davet edilirdi. Pazar günü gelin gelir, tüm cemaate yemek verilirdi. Bu toylarda çınlaşmalar ve güreşler de olurdu ki, 1950'li yıllara kadar civar köylerde de yapılan Kırım Tatar kuşak güreşlerinde birinciliği kimseye kaptırmayan namlı güreşçilerden Fehmi Pehlivan bu köyden olup; 1994 yılında vefat etmiştir. Kireç köyünde kışın köye misafir geldiğinde kız cıyını adı verilen toplantılar yapılır, sohbet edilir ve "yüzük oyunu" vb oyunlar oynanırdı.

Kireç köyünde bayramlar, diğer Kırım Tatar köylerinde olduğu gibi renkli idi. Herkesin birbirine gelip gittiği, bayram namazını müteakip cenaze varsa önce taziyelerin yapıldığı, çocukların yemişler topladığı, kurban bayramlarında kurbanların kesildiği ve hemen herkese kurban etinin mutlaka tattırıldığı kurban bayramlarının eski heyecanı yavaş yavaş ortadan kalkmakta. Kireç köyünde Kırım Tatar millî aşlarının hemen hepsi yapıldığı gibi, bu köye has olmak üzere şimdilerde seyrek olarak yapılan mısır unundan mamelek de yapılırdı. Arap aşı da denilen tavuk suyundan yapılan çorbaya ilaveten bu köye yerleşik Çerkez asıllı ailelerden öğrenilen Şipsi yemeği de yapılıyor.

Köydeki nüfustaki değişim, 1970'li yıllardan itibaren Kırım Tatarcası yerini Türkiye Türkçesine bıraktığı görülüyor.

Derleyen - Yazan: Ertuğrul Karaş

Özgün Metin: Diaspora'daki Köylerimizden - Kireç Köyü
Web Kaynağı: Vatan Kırım

***

Yenibosna adı nereden geliyor?
(Araştıran / Yazan: Bayram Kırtaş - gazeteci)

Bahçelievler'in tarihini araştırdığımızda en önemli bölgelerden birinin Yenibosna olduğu görülüyor. Çünkü tarihi kaynaklardan tespit edebildiğimize göre Bahçelievler'de en eski yerleşim merkezinin Yenibosna Merkez Mahallesi olduğu görülüyor.

Kesin olarak bildiğimiz Yenibosna'nın ilk adının Saraybosna daha sonra da Viranbosna olduğudur. Peki bu isimler nereden çıkmıştır?

Bu konuda birden fazla rivayet var. Bunlardan ilk rivayete göre, Osmanlı İmparatorluğu devrinde, Yoguslavya'dan kaçan prense bu bölge yerleşim alanı olarak tahsis edilmiştir. Prens geldiği kişilerle bu bölgeye yerleştirilmiştir. Şimdiki Yenibosna Merkez Mahallesi İlkokulunun güneybatısında bulunan yere bir saray yaptırırlar. Mahiyetindeki kişilerde sarayın etrafındaki alana evlerini kurarlar. Buraya Yugoslavya'daki Saraybosna'dan esinlenerek Saraybosna adını verirler. Bunu öğrenen zamanın padişahı prensin kendisinden daha güzel saray yaptırmasına ve buraya Saraybosna adı verilmesine çok kızar. Sefaköy'e sarayın karşısına yeni bir saray yaptırır. Buradan Yenibosna'daki saray topa tutulur. Sarayla birlikte köy de yıkılır. Prens öldürülür. Köy harabe halini alır. Bu olaydan sonra Yenibosna Viranbosna adıyla anılmaya başlanır.

Bir diğer rivayete göre ise padişah Bosna'yı ziyaret ettiği sırada güzel bir Boşnak kızı görür ve ona aşık olur. İstanbul'a dönerken bu kızla evlenmiş; kızın ailesini de İstanbul'a getirmiştir. Yenibosna'yı da kızın ailesine yerleşim yeri olarak vermiş ve buraya yaptırdığı saraya yerleştirmiştir. Bölge daha sonra Bosna'dan göçlere sanhe olmuş, Saraybosna adı verilmiştir. Savaşlar sonunda yapılan saray yıkılmış ve köy halkı ise geri göç etmişlerdir. Bölgede kalanlar buraya Viranbosna adını vermişlerdir.

Bir diğer rivayete göre ise bölge, Bosna'daki savaşlarda yararlılık gösteren bir beye tımar olarak verilmiştir. Tımar beyi burada kendine bir saray inşa ettirmiştir. Tımar beyi Bosna'da şehit olduktan sonra askerleri bölgeye Saraybosna adını vermişlerdir. Savaşlar sonucunda sarayın yıkılmasıyla bölgenin adı yine Viranbosna olarak kalır. Üç rivayetin de ortak noktası Saraybosna olan bu yerin uğradığı felaketlerin ardından Viranbosna olmasıdır.

Ve Bulgaristan'dan ilk göçler...

Rivayetlerde bahsi geçen sarayın kalıntıları şimdiki Yenibosna Merkez Mahallesi'ndeki ilkokulunun arkasındadır. Viranbosna adı 1936'da Yenibosna olarak değiştirilmiştir. Yenibosna'daki asıl yerleşme 93 harbi olarak anılan Osmanlı-Rus savaşından sonra Bulgaristan'dan gelen 5-6 ailenin bölgeye yerleştirilmesiyle başlamıştır. Yenibosna savaşta işgal altında kalmıştır. Bu aileler Yenibosna ilkokulunun güney tarafında şimdi sadece kalıntılarının bulunduğu Viransaray'ın yanına yerleştirilmişlerdir. Bu aileler göç edenlerin lakaplarıyla anılır.

Kaynak: Gazete 365 - Haber Sitesi (Bahçelievler, Bağcılar, Bakırköy - İstanbul)
Araştıran / Yazan: Bayram Kırtaş - gazeteci
(olasılıkla çok daha eski bir tarihli basılı 365 Haber gazete kupüründe ikinci araştırmacı olarak İlyas Tanrıveren adı da geçmektedir.)
Web Yayın Tarihi: 29 Ağustos 2017

***

ALKARISI
Tunceli yöresinden bir derleme.

Derleyen: Emre Beycan

Alkarısı sırda gizliymiş kimse onu göremezmiş ve istediği kılığa girebilir, don değiştirebilirmiş. Atlara musallat olur onların yelelerini örer ve onları yorgunluktan bitkin düşene kadar koştururmuş. Bu alkarısı sadece atlara değil yeni doğum yapmış kadınlara da musallat olarak onların ciğerlerini söküp yermiş.

Birgün bizim köydekiler ahırdaki atın yorgun olduğunu fark etmişler ve atın yeleleri örgülüymüş. Daha sonra tekrar bu olay yaşanmış ve köydekiler atın eyerine kara sakız sürüp çuvaldız yerleştirmişler. Sonra sabah olduğunda ata tekrar bakmaya gitmişler ve atın üstünde bir kadın görmüşler. Bu kadın yarı çıplak uzun siyah saçlı uzun tırnaklı bir kadınmış ve göğüsleri o kadar uzun ve sarkıkmışki onları sırtına atıyormuş. Bu kadın alkarısıymış iğne battığı için hareket edemiyormuş ve kara sakız ona yapıştığı için kaçamıyormuş. Sonra alkarısının göğsüne bir çuvaldız batırmışlar ve onu yakalamışlar. Alkarısı ağlamaya başlamış ve onlara ben çocuklarımı kaybettim ne olur bırakın onları bulayım demiş. Köylüler olmaz demişler ve alkarısına hizmetçilik yaptırmışlar.

O söylenenlerin tam tersini yapıyormuş. Ona ekmek pişirmesini öğretmişler ama o ekmek yaparken hep hamurun bir kısmını alıp arkasına atıyormuş erken bitsin diye ama hamur azalacağı yerde daha da bereketlenip artıyormuş. O köydeyken her şey bereketliymiş. Bir gün çeşmeden su almaya giderken oradaki insanlar ona acımış ve demişlerki; "eğer kadınlarımıza

soyumuza malımıza dokunmayacağına söz verirsen göğsündeki iğneyi çıkarırız". O da söz vermiş.

Alkarısı onlara son söz olarak; "ben bu suya atlayacağım eğer su kan olursa bilinki çocuklarım beni öldürmüştür" der ve suya atlar. Köylüler suya baktığında ise su kıpkırmızı kan olmuştur.

Ek bilgi: Bugün bile hamurun bir kısmını arkaya atmak gelenektir, böylelikle hamurun bereketinin artacağına inanılır.

Derleyen: Emre Beycan
Kaynak kişi: Dedesi (isim belirtilmemiş)
Yöre: Tunceli

***

Mağarada kurtlar tarafından beslenen çocuklar efsanesine Anadolu'dan bir örnek

Danişmendli Türkmenleri ağır vergilere tabi tutularak Suriye'ye sürgün edilmek istenir. Buna başkaldıran Türkmen beyleri isyan başlatırlar. Ayaklanmayı bastırmak üzere ordu gönderilir. Türkmenlerin ileri gelenleri kılıçtan geçirilmiştir. Yakalanan otuz Türkmen beyi ise idam edilir. Bu sırada kocası öldürülen Beydili boyunun reisinin hanımı üçüz oğlan doğurmuştur. Çocukların öldürüleceğinden endişe duyan kadın, sürgüne gitmeden önce çocukları dağdaki bir mağaraya götürüp bırakır. Birkaç yıl sonra Beydili boyu sürgünden eski yurtlarına döner. Kadın, hizmetçisi ile birlikte çocukları bıraktığı mağaraya gider, gördüğü manzara karşısında gözlerine inanamaz. Üç oğlu da ellerinin başparmağını emerek sıhhatli bir şekilde yaşamaktadır. Çocukların kimler tarafından korunup beslendiğini öğrenmek isteyen kadın, bir kenara gizlenir, beklemeye başlar. Gün batarken bir kurt ağzında yiyecekle gelir ve çocukları besler. Üç oğlunu alıp çadırına dönen ana, karayağız kıllı oğluna Kurt Karaca, ince uzun sırım gibi oğluna Cerit, kafası iri ama boynu ince oğluna da Boynuince diye isim verir. Daha sonra Türkmenler arasında bu üç kardeşin obaları: Boynuinceli, Karacakurt ve Cerit olarak anılır. Bu katliamdan kurtulan ve sürgünden geri dönen Türkmen boylarına bu üç çocuğun adı verilir.

Kaynak: Fatih Mehmet Yiğit
(İlk derlemeyi yapan kişi bilgisine ulaşılamadı.)

***

ŞEYH HALİL EFENDİ RİVAYETLERİ
Ahsen Mert Çapar

Kayseri'nin Bünyan ilçesinde bulunan Şeyh Halil Efendi türbesi ziyaretçilerini ağırlıyor. Ziyaretçilerini ağırlıyor dediğimize bakmayın. İlçe sakinlerinin pek ilgi göstermediği -emeği geçenleri dışarda tutarak- kimilerinin bu türbeden haberdar dahi olmadığını bile duyduk. Hayırseverlerin yardımıyla merhum etrafına korkuluklar, mezar taşı, türbe bahçesine küçük çaplı gerekli restorasyon çalışmaları sürdürülmüş.

Her türbede olduğu gibi, Şeyh Halil Efendi türbesinin belirli ritüelleri var. Türbeye giriş yaparken dar bir koridor ve kurallarının asılı olduğu bir tabela ziyaretçileri karşılıyor.

Bir evliyanın kült olabilmesi için üç şey gereklidir. Ona ait bir mekân/türbe, ona ait bir eşya, ya da ona ait bir şiir, söz, dua olmalı. Aynı şekilde evliyaların bazı kerametleri olur. Bunlardan birkaçı; Tayy-i Mekân, Tayy-i Zaman, Don değiştirmek (kılık değiştirmek), Hastaları diriltmek, Hayvanlarla konuşmak gibi bazı kerametleri vardır. Şeyh Halil Efendi'de bu kerametlerden bazılarını, yaşadığı sırada olmasa da bu günlerde göstermiş. Anlatanlar, hastalık zamanlarında rüyasına girip kendisine sağlık şifa verdiğini söylüyor. Diğer şifa verme hadisesi ise bahçesindeki su kaynağı. Göz ağrıları, baş ağrıları, kadın hastalıkları gibi çeşitli hastalıklara faydalı olduğunu birçok kişiden dinledik.

Örneğin; Dinlediğimiz bir kişi günlerdir başı ağrıdıktan sonra birinin tavsiyesi üzerine üç gözlüye gitmesi gerektiğini, üç gün o suyla yüzünü yıkamasını tavsiye etmiş. Şeyh Halil Efendi'nin ruhuna okuduktan sonra ağrı falan kalmadığını söylüyor. Bunun gibi sayısız hikâye dinledik.
Buranın hakkında bilinen en yaygın bilgi 1200'lü yıllarda Battal Gazi zamanında yaşadığını, o zamandan kalma bir zât olduğu söyleniyor. Bu bilgiye en iyi dayanak ise Bünyan'ın çevresinde de Battal Gazi zamanında yaşadığı bilinen Musa Şeyh, Melikgazi gibi isimlerin bulunması.
Türbenin ortaya nasıl çıkarıldığı ile ilgili yine halk arasında rivayetler var. Türbenin bulunduğu bahçe civarında çeşitli evler ve içinde yaşayan aileler var.

Civardaki evlerin bahçesi içinde kaldığı için çoğu bilgiyi, çoğu yaşandığı varsayılan rivayetleri bu civardaki insanlar anlattı. Ortaya çıkış rivayetlerinden ilki; Bir gün civardaki evlerden bir aile büyüğünün rüyasına geliyor. "Ben Halil. Benim mezarım sizin bahçenizde. Mağarada da eşim ve çocuğum yatmakta. Benim mezarımı çıkarın." şeklinde rüyasında konuştuğunu söylüyor ve o günden bu yana (1946) bu kabir günümüz halini alıyor.

Dinlediğimiz bir diğer hikâye buradan sürekli geceleri bir ışık olduğu, eski zamanlarda söylediklerine göre burada bir "altın mı" var düşüncesi belirip, bahçeyi kazmaya başlıyorlar. Geceleyin kazarken birden kazmayı kemiğe, dizine vuruyorlar. O sırada gözünü açtığı, hazine arayanlardan bir tanesi orada bayıldığı ötekinin de kaçarken bir yerden düşüp öldüğü söyleniyor. O günden sonra vücutlarında gözle görülür değişikler ile hayatlarına devam ediyorlar. Oradan artan taşlarının inşaat yapımında kullanınca, yine hazine arayanların rüyasına girip "Başımdan aldığınız taşı başıma, ayakucumdan aldığımızı ayakucuma koyun" diyerek üç gün üç gözlüde yıkanıp kabir oluşturulduğu söyleniyor.

Dinlediğimiz bir başka kişi ise; Aşırı hasta olup yataklara düştükten sonra, ilaçların bile faydasını görmediği sırada uykuya dalıyor. O sırada rüyasında; "Şeyh Halil geliyor dediler. Beyaz bir odanın içinde, İçimden girdi çıktı ve inşallah şifa bulacaksın" dediğini söylüyor. Sabah kalktığında ise gerçekten böyle bir şey kalmadığını dile getiriyor.

Bir diğer konu, en çok dinlediğimiz, nereye gidersek anlatılan bir rivayet. Geceleri kalkıp bir ışık şeklinde dolaştığı, yukarıdan bakıldığında bir ışık haznesi göründüğü, onun için başında her zaman bir namazla ve bir şişe abdest suyu hazır bulunur. Abdest alıp namaz kıldığı söyleniyor. Dinlediklerimize göre; bu türbenin bir kapısı olduğu, görenlerin, o kapıdan çıkıp geri girdiğine şahit olduklarını söylüyor.

-Manevi Kapısı anlatıldığına göre, yukarıdaki görselde direğin sol tarafı-

Abdest almak için takunyalar ile yürüdüğünü, suyunun bittiğini görenler, kedi köpek gibi hayvanların mezara idrar yapmak için geldiklerinde havlayarak ya da miyavlayarak kaçtığını görenler var. Anlatılan hikayelerden en ilginci; Çevre illerde bulunan diğer Şeyhler ile -Musa Şeyh, Melikgazi, Şeyh Halil- Yassı çayır denilen yerde kandillerde buluştukları söyleniyor.

Bir başka rivayet ise Şeyh Halil'in şu an ki konumunda rahatsız edildiği, oradan kalkıp hemen yanında bulunan okula gittiği söyleniyor. Yıllar önce yaşanmış bir olay. Anlatılan bu olayı o yıllarda okulda hademelik yapan görevli anlatıyor. Okulun kapılarını kilitleyip gittikten sonra, ertesi gün geldiğinde tekrar kapıların açık olduğunu, buna birkaç kez şahit olduğunu söylüyor. Kapı konusuna değinmişken çevre evlerde oturan insanlarda bu çeşit olaylar anlattılar.
Örneğin; Genellikle alkollü geldikleri bir gece kapının ardına kadar zorlandığı ardından dış kapıyı çarpıp gittiğini söyleyenler, daha sonra yine bir gece alkollü olduğu vakit evin dış kapısının sert bir şekilde kapanıp dışarı birinin çıktığını anlattılar.

En güçlü kaynaklardan bir tanesi Marmara Üniversitesi kaynaklı bir yazıda, Evhadü'd-dün-i Kirmani Hazretleri'nin torunu olan, iki tane dervişini, 1200'lü yıllarda misyonerlik faaliyetleri için Bünyan'a gönderdiğini söylüyor. Ulu Cami civarında bulunmuş olan; Medrese, Tekke, Dergahlar bunu doğrular nitelikte. Ancak bu iki dervişin adı kaynaklarda bilinmiyor.
Halk Edebiyatı kaynaklarında Savaşçı ve Gazi olan veliler mevcut. Abdal Musa, Geyikli Baba, Sarı Saltuk gibi isimler bunlara örnektir.

Coğrafyaya bakarsak Musa Şeyh, Melikgazi, Şeyh Halil için anlatılanların hepsinin ortak yönü Battal Gazi zamanında yaşamış olmalarıdır. Bu nedenle bir savaşta vefat etmiş olmaları muhtemel.

Dinlediğimiz diğer rüya hadisesi bir hayli ilginç aynı şekilde aktarıyorum: "Annem kalp hastası, Romatizma geçirdiği için kalp kapakçıklarında sıkıntı oldu. Kalp hastası olarak hayatına devam etti. Bir gece kahvaltı masasına oturduğumuzda, annem dün gece ameliyat olduğunu söyledi.

Ne olduğunu sorduğumuzda, rüyasına 20'li yaşlarda siyahi birinin gelip, kendisini kalbi için sırtından ameliyat ettiğini söyledi. "Sen kimsin?" diye sorduğunda: "Ben çarşı yerinde yatan Halil'im" demiş, aslında siyahi bir vatandaş olduğu, sonradan Müslüman olduğunu, İslam dinini yaymak için Bünyan'a gönderildiğini söyledi. O günden sonra ne kalbinde ne de romatizması ile bir sıkıntıya rastladık. Kendisini kalbindeki rahatsızlıktan değil, böbrek rahatsızlığından vefat etti." diye aktardı. Eskiler Cuma günleri toplanıp, Şeyh Halil türbesine Kur'an-ı Kerim okumaya gittiklerini de anlatıyor.

Bünyan inanç coğrafyası bakımından bir hayli zengin. Hazarşah'da bulunan Hasan Şah türbesi, Samağır'da bulunan Abdurrahman Gazi türbesi,

Süksün civarında Zibaba denilen Ziya Baba kabri, bir türbe yok ancak halk tarafından belirlenen bir yer ziyaret ediliyor. Aynı zamanda çok sayıda kilise mevcut.

Koyunabdal'da bulunan Koyunabdal türbesi, Karakaya'da bulunan Seyit Halil Devletli türbesi gibi dini değerlere ev sahipliği yapıyor.

Bu anlattığımız rivayetlerin halk arasında konuşulan; kiminin inandığı, kiminin inanmadığı, kiminin gerçek dediği, kiminin yalan dediği olaylar. Bunlar değişkenlik gösterebilir. Ancak Şeyh Halil Efendi türbesinin kutsallığı değişmez bir gerçek.

Bu hikayeleri dinlerken aynı zamanda bu türbeye yapılanlar ile mücadele edenleri gördük. Bunları söylemekte bir sakınca görmüyorum. Bahçe diye gelip çöpünü atanlar, çocuğunun idrarını yaptıranlar, gelip çevre bahçelerde, çeşitli şişeleri orada bırakanlar daha bunun gibi birçok kötü olay. İlçede böylesine dini olan bir yer var ve buna sahip çıkılmıyor. Çoğu kişi yerini bile bilmiyor. Umarız bu öz eleştiriyi ilçe halkı kendi üzerine alır.

Burada anlattıklarımız halk arasında anlatılan, kaynaklarda az da olsa geçen, ilçe sakinlerinin konuştuğu olaylar. En azından bir merak uyandırıp, "Kimmiş bu Şeyh Halil?" derseniz ne mutlu bize.

Anlatılan hikayelerden anlatabildiklerimiz de oldu, anlatamadıklarımız da. Anlatılanları isim vermeden, size aktarmaya çalıştık.

***

Kurt Veli Söylencesi
Fuat Bozkurt

Kangal Mamaş Köyüne yerleşmiş Kurt Veli ocağının söylencesi üç ayrı öykü biçimindedir.

Şahnalı Anlatısı

Şahnalılar Ahmet Yesevi öğretileriyle Türkistan'dan Anadolu'ya gelen Oğuz boyunun Bozok kolundandır. Erzurum, Erzincan yoluyla Malatya'ya yerleşmişler, oradan Anadolu'nun her yöresine dağılmışlardır. Malatya'da kalanlar Akçadağ ve Hekimhan bölgesine yerleşmiş ve yurt edinmişlerdir.

Şahnalılar kendi gelenekleri içinde yaşayan saf bir Türkmen boyudur. Malatya'nın Şahna bölgesinde birlik, dirlik içinde yaşarken birilerinin aralarına ikilik sokması sonucunda düzenleri bozulur. Kendi aralarında bir çekemezlik, çıkar çatışmaları başlar. Bu kargaşa bölünmeye neden olur. Mallarını paylaşmak isterler. Fakat paylaşımda bir türlü antlaşma sağlayamazlar. Ancak bu paylaşımı dürüstlüğü ve güvenilirliği ile aralarında saygın bir yeri olan Sivas, Malatya, Tokat, Çorum yörelerinde tanınan Veli Dede'ye yaptıralım derler. Kurt Veli Dede'nin her sözüne razı olacaklarına ant içerler..

Veli Dede Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Mamaş köyünde yaşamını sürdürür. Şahnalılar Veli Dede'ye bir salık göndermeye karar verirler. Salık atına biner ve Mamaş'a giderek Veli Dede'ye durumu anlatır. Veli Dede vakit kaybetmeden salıkla beraber Şahna köyüne gelir.

Veli Dede aşiret büyükleri tarafından saygı ve sevgiyle karşılanır. Dede aşiretin hepsinin toplanmasını söyler ve aşiret toplanır. Dede sorar; hey şahna aşireti nedir bu durumunuz hani sizin övgüyle övdüğüm dirliğiniz birliğiniz diyerek hayıflanır.

Aşiretin büyüklerinden aldığı yanıt karşısında çok şaşırır. Demek ki sizin saflığınızdan faydalanan içinizdeki ve dışınızda ki hainler sizleri bu duruma getirdi diyerek üzülür.

Dede onlara öğütler verir, birlik ve beraberlik içinde olmalarını sağlamaya çalışır fakat başarılı olamaz. Tek çare olarak aşiretin mallarını bölerek ayrılmalarını sağlamak diye düşünür. Şu an Kurt Dede durağı denilen yerde aşiretin toplanmasını ister. Toplanan kalabalığa hitaben bütün çobanlarınıza haber salın tüm sürüleriniz burada toplanacak ve ben sürülerinizi size paylaştıracağım, hepiniz buna razı olacak mısınız' der. Aşiret hep bir ağızdan

"Razıyız dedem" der.

Kurt Veli

"Ey erenler, çam ağacından yapılmış ağızlığımı sürünün ortasına atacağım, sürü ikiye bölünecek, her bir sürü bir alana dağılacak, her sürünün bulunduğu alan sürü ile birlikte birinize verilecek' der ve ağızlığını sürünün ortasına atar.

Sürü Dede'nin belirttiği gibi ikiye bölünür, iki ayrı sürü iki ayrı yöne gider. Dede aşirete dönerek

"Tamam, razı mısınız" der.

Aşiretin bir kısmı razı olurken diğeri razı olmaz. Bunun üzerine Dede hiddetlenerek bu antlaşmaya uymayan tarafa dönerek

“Yürüyün gidin bu elden, yurtlar kurasınız, bacalarınız is tutmadan dokuz yurt dolaşasınız’ der ve bir kurda dönüşerek bütün sürüyü telef eder.

Şimdi Kurt Dede denen yerde düşeği vardır. Ağızlığını attığı yerde yeşeren çam ağaçları hala varlığını korur. Bu çam ağaçlarına hiç kimse zarar vermez ve kesim yapmaz. Kesenlerin veya zarar verenlerin başına bela geleceği düşüncesi ile bu çamları korur.[1]

Köylüköyü Anlatısı

Bu söylenceye göre Kurt Veli Dede Köylü köyüne görüme gelir. Eski talipleri olan bu köylüler ona görülmek istemezler. O da üzgün ve kırgın geri döner. Şimdiki çam koruluğu olduğu yerde aynı köyün sürüsüyle karşılaşır. Çobana aç olduğunu söyleyerek ondan süt ister. Çoban koyunların yeni sağıldığını süt olmadığını söyler. Bunun üzerine Dede tekeyi göstererek “bundan sağ da ver” der. Çoban Dede’nin bunamış olduğunu düşünerek tekeden süt sağılamayacağını söyler. Dede üzüntülü bir şekilde yoluna devam eder. Dede atıyla gözden kaybolduktan sonra ortada bir kurt peyda olur ve sürüyü telef eder. Bunu gören çoban doğruca köye giderek olanları anlatır. Köylüler sürünün yanına geldiklerinde kurttun oradan uzaklaşmakta olduğunu görürler. Kurt gözden kaybolunca onun gittiği yöne doğru ilerlerler. Önlerindeki tepeyi aştıklarında Kurt Veli Dede’nin atına binip gittiğini görürler. Ancak, ardına düştükleri kurt ortadan kaybolmuştur. Bunun üzerine Dede’nin bir kurda dönüşerek sürüyü telef ettiğine inanırlar. Ona yaptıklarına pişman olurlar ve Dede’den kendilerini affetmesini dilerler.

“Bundan sonra “Dedemiz sensin senden başkasına bir daha görünmeyiz’ derler. Dede artık onlara mürşitlik yapamayacağını, kendilerine yeni bir yol çizmeleri gerektiğini belirtir. Elindeki ağızlığını, şimdiki çam koruluğunun olduğu yere atar.

“Burası benden size yadigar kalsın, burada bitecek çam ağaçlarının gölgesinde oturun yiyin, için fakat zarar vermeyin kesip götürmeyin’ diyerek oradan uzaklaşır.

Günümüzde söz konusu olayın geçtiği yerde bir çam koru bulunur. Bu çam korunun olduğu yere köylüler hiçbir biçimde dokunmazlar. Bir tür doğal yaşamı koruma alanı gibi kalır. Bu gelenek geçmişten günümüze böylece sürer. Aralarında yıllar önce bu çamlardan kesip ev yapanların evlerinin başlarına yıkıldığını ve bu ağaçların gece yılan olup boyunlarına dolandığı söylencesi anlatılır. Bu tür söylenceler çam koruluğun kutsallığını halk ruhunda pekiştirir. Son yıllara kadar köylüler bu koruluğa gelip kurbanlar kesmişlerdir.

Çam koruluğunun olduğu yere köylüler hiçbir şekilde zarar vermezler ve bu gelenek günümüze değin sürer. Bundan uzun yıllar evvel bu çamlardan kesip ev yapanların evlerinin başlarına yıkıldığına ve bu ağaçların gece yılan olup boyunlarına dolandığına dair inançlar bu çam koruluğunu daha da kutsal bir yer haline getirmiştir. Son yıllara kadar köylüler bu koruluğa gelip kurbanlar kesmişlerdir.[2]

Söylencenin Kurt Veli Ocağında anlatılan biçimi ise şöyledir.

Söylencede adı geçen Kurt Veli, Kangal'a göç günlerinde elli yaşına yakın, dedelik için en olgun çağındaydı. Yaklaşık 1810 doğumlu olmalıydı. Söylence karlı kışlı bir günü aşığı ile dedelik yapmak üzere Malatya'nın Fethiye ve Eğribük köylerine dedelik yapmak üzere yola çıkmıştı. Alevilikte, tapınım törenini yerine getirmek üzere, dedelerin köy köy gezmesine "dedeliği çıkmak" deniyordu. Kurt Veli, köyün birinde dedelik yaptıktan sonra ikinci köye doğru yola çıkmıştı. Şubat sonları ile Mart başları arasındaki günler yaşanıyordu. Yaylalarda çayırlar yeşermeye başlamıştı, ama kar, kış aralıklarla sürüyordu. Kurt Veli, karın toz duman yağdığı bir gün aşığı ile atlar üzerinde aşığı ile ikinci köye doğru ilerlerken, iki dağın arasında yem ye¬şil bir vadiye gelmişlerdi. Bir koyun sürüsü yayılıyordu. Bu yakınlardaki Sünni Köylüköyü'nün sürüsüydü. Kurt Vali uzaktan çobanları selamlamak istemişi ki o ağzını açmaya kalmadan çobanlar dede ve aşığı ile alay etmeye başlamışlardı.

"Ayıya bakın ayıya… Senin alaca değneğini… Tavaşanın kaç ayağı var" türünde alaya alan sözler söylüyorlar, bıçak değmemiş sakallarına bıyıklarına küfürler ediyorlardı.

O anda Kurt Veli dede "Yetiş ya Şah İbrahim" diye yürekten çağırarak "Kırk damarda bir da¬ma¬rım sana çektiyse benim yü¬zümü şu ağzıkarlar yanında kara çıkarma" diye yakardıktan sonra yanındaki aşığa dönüp "Tut şu atın başını" diye emir vermiş bir kurt donuna girerek sürüye dalmıştı.

Sürüyü bekleyen köpeklerin dişleri birbirine geçmiş, ol¬dukları yerde taş gibi çakılı kalmışlardı. Çobanlar gördükleri olay karşısından korku içinde çığşıl çığşığa bağırarak köylerine kaçmışlardı. Sese atına binip aşığı ije yola koyulmuştu.

Köye varan çobanlar yaşadıklarını anlattıklarında köylü inanmamış, sürüyü görmeye gelmiş, gerçeği görüp şaşırmışlardı. Olay bununla da bitmemişti. ağıllarda erken doğan emlik kuzuları da kurt parçalamıştı. O zaman dedenin gücüne, ermiş olduğuna in¬an¬mışlar, dede ile aşığın ardından koşup yerişmişler, ağlaşıp yal¬varıp kendilerini bağışlamasını istemişlerdi. Bunun üzerine dede dayanmamış, onları bağışlamıştı. Ardından köylüler "biz yo¬lumuzu bulduk. Sen bizim dedemiz olacaksın" diye diretmişler, Kurt Veli'yi köylerine götürüp kendilerine dede etmişlerdi. Dede cem yapıp köyü kendisine talip ettikten sonra

"Siz bu yola inandınız, iman ge¬tirdiniz. Benden de size bir yadigâr kalsın" diyerek elindeki asayı oraya dikip ayrılmıştı. Şimdi o asamı dikilen yerde koca bir orman türemişti. Taliplerin "Kurt Veli ko¬ruluğu" adını verdikleri koruluktan bir fidan kesmenin bile uğursuzluk getirdiğine inanılıyordu. Kimse bir dalına zarar vermiyordu. Kurt Veli'nin eşlerinden birinin İran'dan gelin geldiği söylenir. Bunu anlatan bir dörtlük söylemiştir.

Bir oda yaptırdım söğüt dalından

İçini döşettim Acem şalından

Bir gelin getirdim İsfahan elinden

Kimse anlamıyor, onun dilinden

Kurt Veli ocağı Dede Kargın ocağını pir tanıyan Şah İbrahim ocağının koludur. Şah İbrahim ocağı Malatya'nın Mezirme köyünden dağılmıştır. Kurt Veli kolunun Mezirme'den ayrılışı şöyle olur:

"Kurt ocağı" olarak bilinen aile ilk olarak Malatya'nın Sülmenli köyüne göçmüştü. Buraya yerleşen ailenin Mezirme ile sıkı ilişkisi sürüyordu. Aile büyüğü Kurt Veli (1810-1880) Mezirme'deki akrabalarından Hacı Ali'nin musahibi oluyordu.

O sıralarda Kangal Mamaş'a yerleşmiş ocağa bağlı talipler Mezirme'den kendilerine bir dede ocağı göndermesini istiyorlardı. Ne olduysa o günlerde oldu, Sülmenli'deki ocak bireyleri arasında tatsızlık çıktı. Ocak ikiye bölündü. Kurt Veli, Mamaş'a göçmeye karar verdi. (yaklaşık 1853-54) Kardeşi Kurt Hüseyin'i yer tutmak üzere Mamaş'a yolladı. Kendisi de Musahip kardeşine veda etmek üzere ailesi ile birlikte Mezirme'ye gitti. Bir iki günlük konukluktan sonra ayrılık günü geldi. Sarı Dede önlerine düştü. Tüm akrabalar yolcu etmeye gelmişlerdi. Topluca Güşana yunağına kadar gelindi. Bu sırada daha sonra Büyük Ali Efendi adı ile anılacak -Kurt Veli'nin oğlu- Ali (1852-1925) bir iki yaşında arasında seyrek sarı saçlı kucakta taşınan tobik bir bebekti. Mamaş'a göç böyle bir olayla anlatılıyordu.[3]

Aile 1935 yılında "Bozkurt" soyadını aldı. Mamaş köyünde Bozkurtlar dışında Yıldırım, Şimşek, Yüzübenli soyadını almış üç aile Şah İbrahim ocağından gelir.

Kurtveli Ocağı ise günümüzde Kangal'ın eski adı Mamaş olan Soğukpınar köyündedir. Ocaktan gelen torunlar Türkiye'nin değişik illerinde ve Amerika'da yaşamlarını sürdürüyorlar. Ocaktan yetişen son dede Kurtveli 20 Ekim 1968'de Ankara'da yaşamdan ayrılmıştır. Günümüzde Kurtveli'nin küçük oğlu Vahap ocağın tek temsilcisi durumunda köyde yaşıyor.

[1] İstanbul'da Şahnalı aşiretinden Esat Ünal ve arkadaşlarından derlenmiştir.

[2] Malatya'nın Köylü Köyü yöresinde anlatılan bu söylenceyi 2007 Nisanında Köylü köyünden Eğitmen Ahmet anlatmıştır. Eğitmen Ahmet 2008 sonbaharında 110 yaşında aynı köyde yaşamdan ayrılmıştır.

[3] Bu öyküyü, Mezirme'ye gelin giden Kurtveli Bozkurt'un kızı Kıymet Yılmaz anlattı. Ona öyküyü olayın canlı tanığı 1950'li yılların sonlarında 110 yaşlarında ölen Mezirmeli ana anlatmış.

***

BAYRAM

Fotoğrafçı Berge Arabian, Agos'un kültür sanat sayfalarında kaleme aldığı 'Lensler konuşabilseydi' başlıklı köşesinde, çektiği fotoğrafların hikâyelerini anlatıyor.

Kamışlı'da biz çocuklar dinî bayramları çok severdik. Bir kere, okulların kapanmasıyla, amansız öğretmenlerimizin elinden birkaç günlüğüne de olsa kurtulmuş olurduk. Kutsal günlerin şevkiyle iyi birer Hıristiyan olmaya çalışan anne-babalarımız da birdenbire hoşgörülü davranmaya başlar, ne yaparsak yapalım ses çıkarmazlardı. En az dört-beş gün boyunca kendimizi hapisten salıverilmiş gibi hisseder, mahalle arkadaşlarımız ve kuzenlerimizle birlikte, yaz tatilinin sona ermesiyle yarım kalan eğlenceye kaldığımız yerden devam ederdik. Noel ve yılbaşı harika geçerdi ama hava soğuk, sokaklar çamurlu olurdu. Yine de, babaannemin evinde yılbaşı gecesi yapılan büyük kutlama, yılın en heyecanlı olaylarından biriydi. Güzelce süslenmiş bir ağaç, yemekler, kuru meyveler, kuru yemişler, içeceklerle donatılmış, uzun bir masa... Narenciye o mevsimde olgunlaşmış olur, yılın ilk portakalı ve mandalinası o gece yenirdi. Mandalina kabuğundan fener yapmayı bir yılbaşı gecesi öğrenmiştim. Kabuğu nazikçe soyup, içindeki ince uzun parçayı koparmadan, meyvenin yenen kısmından ayırırdın. Sonra ortadaki, mum fitilini andıran kısma ve boş bir topa benzeyen kabuğa biraz zeytinyağı döküp 'fitil'i tutuştururdun. Mum feneri gibi olurdu. Kayısı ve 'pastık' yani pestil de yılbaşı gecesi yenirdi; bunlar Türkiye'den, özel olarak getirtilirdi.

Babaannem Verjin, gecenin hazırlıkları için tüm torunlarını yardıma çağırırdı. Gün boyu oturma odasını süslemekle uğraşır, tavana köşeden köşeye renkli kurdeleler gerer, o şeritlere çeşit çeşit balonlar, kar tanesi, ağaç, fener şeklinde kesilmiş kâğıt süsler asardık. Oda rengârenk olur, biz çocuklar için âdeta cennete dönerdi. O gece o özel oda Arabian ailesinin fertleriyle dolardı; genciyle yaşlısıyla, bazen yirmi beşi bulurdu sayımız. Biz çocuklar kapıdan girer girmez, babaannem önlüğünün cebinden küçük, teneke kutusunu çıkarıp kapağını kaldırır, 'burnoti' (burun otu yani enfiye) denen koyu renkli tozdan bir çimdik alıp bize koklatır, sonra da "Haydi mutfağa, dedenizin yanına gidin çabuk" derdi. Ne yapmamız gerektiğini bilirdik; mutfağa koşar, burnotinin burnumuzun içinde oluşturduğu gıdıklanma hissine karşı koyamayıp, büyük bir gürültüyle hapşırırdık. Dedem gülerek "Way dayuz way" der, hepimize parlak birer madenî para verirdi. Dedemin âdetiydi, yılbaşı gecesi hapşıran her çocuğa bir demir para verirdi. Çocuk saflığımızla, babaannemin işbirlikçimiz olduğunu düşünürdük ama elbette, dedemle onun birlikte kurduğu bir düzendi bu.

Neşe ve kahkaha dolu, muhteşem bir gece olurdu. Bazen yengelerimden biri şarkı söylerdi. Noel Baba bile vardı! Bu rolü genellikle küçük amcam Hovsep üstlenirdi. Geceyarısına doğru dış kapı pat pat pat çalınır, hemen ışıklar söndürülür, mumların zayıf ışığıyla aydınlanan odaya, üstünde özel kıyafetleri, yüzünde kâğıt maskesi, elinde bastonuyla Noel Baba girerdi. O kadar teatral bir görüntüydü ki… Yetişkinler ona bizi nasıl bulduğunu, o da bize iyi çocuklar olup olmadığımızı, o yıl uslu durup durmadığımızı sorardı. Elbette iyi çocuklardık, yaramazlık yapmamıştık! Hep birlikte "Gağant Baba" şarkısı söylerdik. Hediye alabilmek için ona bir şiir okumanız gerekirdi. Kuzenim Dzovig ve ben, henüz çok küçükken, Noel Baba'nın aslında Hovsep amcamız olduğunu anlamıştık. Onu bir odada hazırlanırken yakalamıştık. Ama yine de, özel kıyafetler içinde, elinde bastonuyla dans eden bir Noel Baba'yı izlemek eğlenceliydi.

Amcam, kalabalık odada parıl parıl parlayan o ipeksi, kırmızı kostümü yıllar sonra, Kanada'ya giderken yanında götürdü ve onlarca yıl, torunları olduktan sonra bile, her yılbaşında Noel Baba kılığına girdi.

Babaannemin evindeki yılbaşı eğlencesi Noel Baba'yla sona ermezdi. O gidince Hovsep amcam biz çocukları sokağa çıkarır, havai fişek gösterisine başlardı. En kafa dengi amcamdı Hovsep. Biz çocuklarla arası çok iyiydi, arkadaş gibiydik. Her yılbaşı gecesi çeşit çeşit havai fişek getirirdi. Sanırım Halep'ten alıyordu bunları. Bizim kasabada öyle güzel şeyler bulunmazdı; bir şey güzelse ya Halep'ten gelmiş olurdu, ya da Beyrut'tan. Çocukluk hatıralarımdaki yılbaşı geceleri hep, karanlığın içinde havai fişek roketlerinden her yana saçılan parlak kıvılcımlar ve gökyüzündeki patlamaların keskin sesiyle sona erer. Ne müthiş bir eğlenceydi, hele benim gibi bir çocuk için…

Kamışlı'da geçen çocukluğuma dair en eski anılarım arasında, zihnimden hiç silinmeyen, küçücük bir sahne vardır. Ağabeylerim beni Hagop ve Mardiros Sabunciyan'ın şeker dükkânına götürmüş. Girişteyim. Gördüğüm manzara karşısında büyülenmiş hâldeyim. Dükkân çeşit çeşit tatlıların sarıldığı renk renk ambalaj kâğıtlarıyla parıldıyor. Tavandan asılmış yumurta çikolataların yeşil, kırmızı, sarı, mavi selofan ambalajları ışıl ışıl… Raflarda yaldızlı kâğıtlarla kaplanmış, tavuk, tavşan, altın dolar şeklinde çikolatalar; vitrinlerde parlak şekerler ve tatlılar… Dükkân öyle dolu ki, içinde yürümek neredeyse imkânsız. Ve Hagop, tatlı bir gülümsemeyle bana bakarak, Diyarbakır Ermenicesiyle "Hala ego, diss kızi inç min idam" (Hele gel, bak sana ne vereceğim) diyor, sevgi dolu bir sesle. Paskalya sabahı... Dünyanın en mutlu çocuğu benim.

Ne zaman çocukların büyülü dünyasını düşünsem, aklıma gelen ilk şeylerden biri bu dükkândır.

Medz Zadig yani Paskalya en çok sevdiğim bayramdı. Paskalya Pazarı'nın birkaç gün öncesinden eğlenceler başlardı. Okulda sadece bir-iki saat ders yapar, sonra dışarıda oyun oynardık. Annelerimiz öğleden sonra ayine giderdi, biz de kilisenin bahçesinde onları beklerdik. Arada bir kiliseye girip onlara görünür, sonra oyuna dönerdik. Ama bazı ritüelleri de severdik. Kiliseye girip hakiki imanlı pozlarında mum yakmak, Paskalya'dan önceki pazar günü kalabalığın arasından geçip bir palmiye ya da zeytin dalı kapmak hoşumuza giderdi mesela. Kutsal Perşembe günü yapılan ayak yıkama törenine, havari rolündekilerin okuduğu ilahileri dinlemeye bayılırdık. Okuyanların hepsini tanır, öyle kilise entarileri içinde, ciddiyetle dikilmelerini gülünç bulurduk. Ama benim en çok sevdiğim, Cumartesi günü yapılan Cırakaluys'tu. Bu törenden sonra kuzenlerimle birlikte, ellerimizde yanan mumlar, bileklerimizde renkli adak ipleri, eve yürürdük.

Bu fotoğrafı 23 Ocak 2011'de, hacıların Büyükada'daki Rum manastırına çıkarken kullandıkları yolda çekmiştim. Yolun iki yanı, adak için dallara bağlanmış renkli iplerle kaplıydı. Çocukluğumda, bileğimize taktığımız ipin kutsanmış olduğu, bizi hem kötülüklerden, hem de yılanlar ve akreplerden koruyacağı söylenirdi. Sanırım çoğumuz, ileride dindar insanlar olmamız gibi bir istekle yetiştirildik; kutsal hafta boyunca kilisede o kadar çok vakit geçirmemiz bundandı. Ama bence, çoğu çocuk gibi bizim için de inançla pek bir ilgisi yoktu kiliseye gitmenin. Daha ziyade, yetişkinlere verilen şeylerden almak hoşumuza gidiyordu.

Eğlence, pazar günü doruğa ulaşırdı. Erkenden uyanır, boyalı yumurtalardan iki-üç tane alıp dışarı fırlar, mahallede diğer çocuklarla yumurta tokuşturmaya başlardık. Elindeki yumurtayla rakibinin yumurtasını kıran, o yumurtayı kazanmış olurdu. Bu mücadele bir-iki saat sürerdi. Ben pek kazanamazdım, şansım yaver gitmezdi hiç. Yumurta tokuşturmaca bitince eve döner, giyinip kuşanır, kiliseye giderdik. Yolda, kuzenlerimle birlikte dedemlere uğrardık. Bayram ziyaretine gelmiş misafirlerle dolup taşardı ev. Misafirlerin çoğu tanıdığımız Ermeniler olurdu ama Süryani, Asuri, Kürt, Müslüman aile dostlarımız da gelirdi. Özel bayramlarda birbirini ziyaret etmek âdettendi. Biz çocuklar o gün orada olmaya bayılırdık, çünkü büyük misafir odasının kapısında durduğumuzda misafirlerden biri olmasa diğeri bizi fark eder, işaret edip yanına çağırırdı. Gidip o kişinin elini sıkardık, o da bize parlak birer madenî para verirdi. Orada biraz para topladıktan sonra kiliseye giderdik. Anne-babalarımızın bizden beklediği buydu ama bizim için kilise, arkadaşlarımızla bir araya gelmek demekti. Eğlence orada da bitmezdi. Sinema, Paskalya Pazarı'nın olmazsa olmazıydı. O gün sinemaya gidip, Romalılar ve Hıristiyanlarla ilgili, aksiyon dolu filmlerin tekrar gösterimlerini izlemeyi çok severdim. Gün, tüm Arabian'ların evlerden birinde bir araya gelmesiyle son bulurdu. O saate dek o kadar çok Paskalya yumurtası ve çöreği yemiş olurdum ki, karnım ağrırdı.

Paskalya haftasında sevmediğim tek bir şey vardı: Annemin bana bayramlık ayakkabı alması. Beni zorla alışverişe götürür, bana fikrimi sormadan, uygun gördüğü her ayakkabıyı denetirdi. Annem öteberi almak için başka dükkânlara da uğradığından, saatlerce sürerdi bu alışveriş. Dolaşmaktan bitap düştüğüm, çok da sıkıldığım için, sonunda gider, ayaklarıma küçük gelen bir ayakkabı alırdık her seferinde. Sırf eve dönebilmek için, denediğim ayakkabının tam oturduğunu söylerdim. Paskalya Pazarı, sabah yeni ayakkabılarımı giyer, gün biterken anneme ayaklarımın arka tarafındaki kızarıklıkları gösterip "Bu ayakkabılar sıkıyor" diye şikâyet ederdim. Sonra bir araba azar işitirdim, parayı boşa harcattığım için. Bu hikâye bir kez olsun sekmeden, art arda yıllarca tekrarlanmıştır.

İngilizceden çeviren: Altuğ Yılmaz

***

Çubuk Köprüsü

Öykü – Yazan: Fazıl Küçük Koç

Sarı Ahmet'im geldin mi nazara

Onsekizinde koydular mezara

Çıbık Köprüsü gözlerin kör ola

Nasıl kıydın aslanım Sarı Oğlana

‘Körolası Çıbık Köprüsü Anşe Ananın ilk gözağrısı Sarı Ahmet’i almıştı bir sonbahar günü.

Mıhtat Ağa (Mitat Kuzulu), Gemerek Kümeören Köyünden Kuzuculardan Ahmet’in oğlu, Küçük Ağanın yeğenidir. Asuvata (alsat / ticaret) yapmak suretiyle köyün dışına çıkıp ufkunu geliştiren, Kayseri, Sivas, Ankara, Malatya ve Adana’ya gitmişliği olan, Göçmenlerden marangozluk zenaatini kendi çapında öğrenen, her bir işin üstesinden gelen girişken, çalışkan ve hoş sohbetiyle bilinen birisidir.

Anşe Hanım ile evli ve beş çocuk babası olan Mıhtat Ağaya Kümeören Köyü dar gelmektedir. Aslanlar gibi büyüyüp gelişen, tuttuğunu koparan oğlu ‘Sarı Ahmet’ ile sırt sırta verip başka yerlerde yeni bir yaşam kurmayı düşlemektedir. Tarlada zahra, pazarda hayvan alım satımı gibi ticaret işlerine yatkındır. Ayrıca ufku da geniştir Mıhtat Ağanın, çocuklarını okutmak istediğini ‘okusunlar, hatta kız çocukları da okusunlar’ ‘memur olsunlar’ diye her fırsatta dile getirir.

1940’lı yıllarda Kümeören köyünde mektepli, okur yazar olarak sadece üç kişi vardı. Mıhtat Ağanın amcazadeleri Cemal Koç ve Dursun Koç 1942-44 yıllarında Gemerek Cumhuriyet ilkokulunu bitirirler. Cemal Koç Kayseri’de orta okula kayıt yaptırır, bir sömestir okula gider, ekonomik nedenlerle eğitimini tamamlayamadan köyüne döner. Uzun yıllar köy katipliği, üç dönem köy muhtarlığı ve ilçe merkezinde arzuhalcilik yapar. Şahruklardan Mehmet Ali oğlu Mustafa Öztoprak ise Ekizce’li dayısının yanında İzmir’de ortaokulu bitirmiştir. Mustafa ortaokul sonrası köye döner ve yaşamını köyde devam ettirir. O yıllardan sonra başlayan eğitim aşkı tüm köye sirayet etmiştir. 1959 yılından beri Kümeören Köyünde ilkokul vardır.

Günümüzde profesör, doktorlar, subaylar, avukatlar, savcı ve hakimler, mühendisler ve onlarca öğretmen ve devlet memurlarının yetiştiği aydınlar diyarı küçük bir köyden söz ediyoruz.

‘Körolası Çıbık Köprüsü Anşe Ananın ilk gözağrısı Sarı Ahmet’i almıştı bir sonbahar günü.

Olayın geçtiği, Anşe Ananın yöresel ağızla söylediği Çıbık Köprüsü üç kemerli, kesme kilitli taşlı, usta işi yüzyıllık tarihi bir köprüdür. Yakın tarih kaynaklarında köprünün yapımı, ihalesi ve tasarımı ile ustası konusunda bir kayıt bulunmamakla birlikte, 1800’lü yılların başlarında inşa edildiği rivayet edilmektedir.

Köprü deyip geçmeyin iki yakayı, köyleri, şehirleri ve kıyıları birbirlerine bağlayan, hasretleri gideren, sevenleri buluşturan, ticaret ve sosyal yaşamın olmazsa olmazlarından olan, inşa edildikten sonra yıllarca insanlığa hizmet eden yapıtlardır. Kimi zaman türkülere kimi zaman ağıtlara esin kaynağı olmuştur köprüler.

Köprüden geçti gelin ,Saçbağın düştü gelin….

Çubuk Köprüsü Kayseri ile Sivas arasındaki tek karayolu üzerinde, Henüz yeni kurulmuş olan Yeniçubuk’a bir km mesafede Gemerek yolu üzerinde yer almaktadır. Yeniçubuk ki; Romanya

ve Bulgaristan'dan gelen 451 Göçmen ailesinin 1936'dan başlayarak iskan edildiği, geniş paralel sokak ve caddeleri, pazar yeri ve çarşısının yanı sıra ahırların evlerden ayrı olduğu, entegre tuvalet ve banyoların bulunduğu, meyve ağaçları ve bahçelerin yeraldığı, meşhur 'Göçmen Evleri' olarak adlandırılan yaşam alanlarının olduğu Yeniçubuk Kasabası Kılıç Dağının güney yamaçlarına, 1929 yılında yapılan demiryolu istasyonu kenarına kurulmuş bir yerleşim birimidir. Yine o yıllarda Gemerek'in Karagöl, Burhan ve Dendil Köylerine Bosna'dan göç eden Boşnaklar da yerleştirilmişti. Anadilleri Türkçe olan 'Göçmenler' kendi aksanlarında Türkçe konuşurken, Boşnaklar ise kendi aralarında daha çok anadilleri olan Boşnakça konuşurlardı.

O yıllar Sivas Kayseri yolunda saatte bir aracın geçtiği yıllardır. Yaklaşık iki bin kişinin yerleştiği Yeniçubuk Kasabası kısa sürede bölgenin önemli ticaret merkezi haline dönüşmüş, Yeniçubuk Tren İstasyonuna açılan Pancar Bölge Şefliği ve Toprak Mahsulleri Ofisi sayesinde köylünün ürettiği ürünlerin satın alındığı bir merkez halini almıştı.. 1955 yılında üretime açılan Kayseri Şeker Fabrikasının pancar üretiminin bir kısmının Gemerek ve çevresinde üretilmesinin planlanması, köylüler için yeni bir tarım türüyle tanışma ve yeni bir gelir kapısı bulmasına sebep olmuştu. Dere ve Kızılırmak kenarlarındaki sulak arazilerde yavaş yavaş pancar ekimi başlamıştı.

O yıllarda bölgede tarım, ağırlıklı olarak öküzlerin kullanıldığı kağnı ve karasabanlar ile yapılırken, 'At'lar, hali vakti yerinde olanların sahip oldukları, daha çok bireysel ulaşım binek aracı olarak kullanılmıştı. Göçmenler bölgeye bir çok yenilikler getirdiler. Bu yeniliklerden özellikle iki tanesi halkın yaşamına dokunmuş, evlerine girmişti. Oturma odalarının ısınmasının yanı sıra, içerisinde ekmek, üzerinde aş pişirilen bazen tuğladan sabit, bazen de sacdan yapılan 'fırınlı peşge' adı verilen sobalar kullanılmaya başlanmıştı. At arabası da yine göçmen marangoz ustalarının sayesinde yaygınlaşmıştı.

Bu bakımdan Yeniçubuk bir zenaat, üretim ve ticaret merkezi olma yolunda hızla ilerlemeye başlamış, nüfus hareketleri ve ticaret bakımından çok eski bir yerleşim yeri ve 1953 yılında ilçe olan Gemerek'i bile geçmişti. Hatta bu durum Gemerek ve Yeniçubuk arasında gelişen bir rekabet olarak halk arasında sıkca dile getirilmiş bir konudur. Gemerek ve Yeniçubuk 31 Aralık 2012 tarihi itibarı ile Gemerek adı altında idari olarak birleşmiş ve Yeniçubuk Belediyesi kapatılmıştır. Gemerek Belediyesi ana hizmet binasını Yeniçubuk'a taşımıştır.

O zamanlar henüz 10 yaşında olan Davut ilkokula gitmektedir. Yaz tatilinin gelmesini en çok da canı kadar sevdiği ağabeyine kavuşmak için istemektedir. Sarı Ahmet kucağına aldığı zaman onu dünyanın en mutlu çocuğu olurdu. Çünkü babası Mıhtat Ağa hiç kucaklamazdı çocuklarını. Severdi aslında yavrularını, ama dokunamazdı onlara. Utanırdı, arlanırdı birileri görecek diye. O yıllarda babalar büyüklerinin yanında kendi çocuklarını sevemezlerdi. Bu durum saygısızlık olarak algılanırdı yörede.

Sarı Ahmet' köydeki bütün çocukların en sevdiği ağabeyidir. Yeniçubuk'tan getirdiği akide şekerleri ile köydeki çocukların gönlünü almayı başarır. Baba sevgisini göremeyen Davut için Sarı Ahmet çok kıymetlidir. Tarif edilemez bir sevgi ve hayranlık duymaktadır ağabeyine. Onun sayesinde çocukluğu keyiflidir. Çok ama çok sever onu.

Sarı Ahmet henüz 18 yaşındadır. Köyün en yağız delikanlılarından biridir. Anasının Sarı'sı, Babasının Ahmet'i, çocukların ise Sarı ağabeyi. Köyde ilk futbol oyunu onun zamanında başladığı söylenir. Harman yeri sosyal toplanma alanıdır köy halkının. Özellikle çocuk ve gençler çelik çomak ve atlarla cirit oynayacakları zaman harman yerlerinde toplanırlar. Mıhtat ağanın şehirden getirdiği gerçek deri bir topla tanışır köyün gençliği o yıllarda. Aşağı ve Yukarı Harmanlarda taşlardan kale oluşturarak başlarlar futbol oyamaya. Sarı Ahmet köy gençliğinin sosyal önderidir. Yıllar sonra Kümerören Köyü'nün o yıllardaki bir avuç gencinin oluşturduğu futbol takımı Gemerek'in futbol takımını Kayacık Çayırında yapılan maçta yenmiştir. Bu olay köy gençliğinin belleğinde sürekli dile getirilen bir gurur kaynağı olarak yerini almıştır.

Sarı Ahmet'in Çubuk Köprüsünde boğulma haberi ile sarsılır tüm köy ahalisi. Çocukları Urhuya, Davut, Mustafa ve Binnaz için güzel hayaller kurarken gelen acı haberle yıkılır Mıhtat Ağa..

Yıl 1957 kaderin ağlarını ördüğü gündür o gün. Pancar sökümü sonbaharda olur. Yoğun sonbahar yaz yağmurları sık olmaz bölgede. Olduğu zaman da taşkınlara sel baskınlarına neden olur. Bir hafta öncesinde gök yarılmış ve sanki tüm suyunu yeryüzüne boşaltmıştı. Yeniköy, Mudarasın ve Hacıyusuf'un yer aldığı, birçok Türkmen köylerinin bulunduğu Boğaz, Kümeören ve Çamıllı vadilerinden kopup gelen sel büyük taşkınlar yaparak Kızılırmak'a kadar ulaşmıştı. Acısu Deresi Boğaz köylerinin bulunduğu vadiden başlayıp doğudan gelen Eskiçubuk deresiyle Çubuk Köprüsünde birleşerek, Horuk Köyü açıklarında Kızılırmak'a karışan orta büyüklükte bir deredir. Sulama tarımı başlayınca dere boyunca oluşturulan küçük bentlerle sulu tarım yapılması nedeniyle Acısu ve Eskiçubuk Derelerinin debisi de azalmıştı. Özellikle yazın sonbaharda çoğunlukla dere suyu tehlikeli olmadığı için at arabasıyla veya yürüyerek derelerden karşıya geçilebilir olmuştu.

Çubuk Köprüsü yığma kilit taşlarla örülü, dört ayak üzerine üç gözlü, yuvarlak kemerli olarak inşa edilmiş, yıllara meydan okuyan küçük bir tarihi köprüdür. Zemin yüksekliği oldukça yüksek inşa edilmiş olmalı ki; aynen Ergene Irmağı üzerinde Sultan II. Murat zamanında Osmanlı ordusunun düz ovadan karşıya geçebilmesi için inşa edilen 'Uzunköprü'nün çok büyük sel felaketleri olsa da mimari olarak köprü geçişine olanak sağladığı, yine yıllara meydan okuyan Sivas Kesik Köprü ve Karaözü'ne geçişi sağlayan Kızılırmak üzerindeki Şahruk Köprüsü gibi Çubuk Köprüsü de yıllarca Kayseri Sivas karayolunun açık olmasına, Gemerek Yeniçubuk arasında ulaşıma olanak sağlamıştır.

Acısu ve Eskiçubuk Derelerinin akarı köprü dibinde üç göze yayılarak yayvan bir akışı sağlarken, aşırı selin oluşturduğu güç ile köprünün ayaklarının dibinde oluşan milli kumlu yığılma sele kapılıp sürüklenip gider. Köprünün ayakları dibinde derin çukurlar oluşur. Daha önce defalarca at arabası ile Yeniçubuğa giden Sarı Ahmet at arabasını köprünün altından sürerek, atların serinlemesine, su içmelerine, dinlenmelerine fırsat verirdi. Ayrıca belki de en önemlisi ahşaptan yapılan tekerlerinin ıslatılmasıyla şişen ahşabın, metalden monte edilen kasnağın tekerleri daha iyi kavramasına ve tutmasına yardımcı olurdu.

İşte tüm bu işlevleri yapmak maksadıyla Sarı Ahmet sürer atları köprünün orta kemerine doğru. Fark edemez suyun hareketinde bir gariplik olduğunu. Artık iş işten geçmiştir. Boşluğa

düşen atlar arabayı peşi sıra sürüklerken, arabanın oku saplanır suyun dibine. Yuları elinde olan Sarı Ahmet o çekimle beraber atların arasına düşer… Can pazarı kurulmuştur artık. Birbirlerine ve arabaya koşu kemerleri ile bağlı atlar, at arabası ve eline doladığı yularlar çeker Sarı Ahmet'i suyun derinliklerine…

Akşam saatlerinde yoldan at arabası ile köye dönmekte olan Adıgüzel Dayı köprü kenarında bir garipliğin olduğunu hisseder. İki saat önce yükünü boşaltıp dönmekte olan Sarı Ahmet aklına gelir. Dayının içine kurt düşer. Hemen köprünün ayaklarına doğru koşar. Suda boğulan atların şişen cesetleri su yüzüne vurmuş, kafaları su yüzeyinde gövdenin büyük kısmı su içerisinde asılı durmaktadır. Gözleri arar Sarı yeğeni, bulamaz. Panikle suya dalan Adıgüzel suyun derin oluşunun farkına varınca telaşla dışarı çıkar. Anlamıştır Sarı yeğenin suda boğulduğunu. Çaresizlik içerisinde dövünürken, oradan geçmekte olan birileri ile jandarmaya haber gönderir. Jandarma olay yerine gelir. Sağa sola haber verilir. Yapacak bir şey yoktur artık. Acısu Çubuk Köprüsü yutmuştur Sarı Ahmet'i.

Yüzme bilen sadece iki kişi vardır. Yeniçubuk ve Gemerek'te taş kömürü ocaklarının ve işletmelerinin açıldığı yıllardır. Maden mühendisi Bülbüloğlu iyi bir yüzücüdür, dalgıçtır. Mühendis bey oluşturduğu ekiple çıkarma çalışmaklarına başlar. Sarı Ahmet'in teker altında sıkışan, ağzı kumlarla dolmuş cansız cesedine ulaşır. Bileklerine dolanmış yuları kestikten sonra, yangın söndürme köşelerinde mevcut olan ucu çengelli 3-4 metre uzunluğunda sırık yardımı ile çekerler Sarı Ahmetin cesedini yukarı. Oluşan girdaplı çukurun derinliğinin üç dört metreye ulaştığını ifade etmişti mühendis bey.

Anşe ana heyecanlıdır, Sarı gelecek akşama. Acıkmıştır şimdi o. Ocakta sıcak aş hazırdır. Sarı gelmeden sofrayı kurmaz. Acı haber akşamın geç saatlerinde, bir atlı ulak ile köye ulaşır….

Herkesi derinden yaralayan bu olayın olduğu sırada henüz 10 yaşındadır Davut. Köyde okul yoktur o yıllarda. Hacıyusuf Köyü Boğaz Köylerinin merkezidir. Bir yıl önce açılan ilkokulun ilk öğrencileri olan Davut ve küçük kardeşi Mustafa akrabaları Emine Teyzenin evinde kalırlar. İlkokulda bir öğretmen ve tek derslik vardır. Tüm çocuklar birleşik sınıfta ders görürler. Aslında okul binası henüz inşa edilmeden açılmıştı köyün ve bölgenin tek okulu. Mısır Mehmet Ağa köyün muhtarıdır. Muhtarın evi büyüktür. Misafir odası okul yapılıncaya kadar ilkokul olarak kullanılır.

Yaz tatilinde köye dönen Davut köy işlerine yardım etmekte, en çok da Sarı ağabeyin yanında olmaktan mutludur. O gün Sarı Ahmet'in at arabası ile Yeniçubuk'a pancar götüreceğini bildiği için her işe koşuşturur Davut. Kafasında ağabeyi ile beraber gitmek vardır. Azığı getirmiş, testi ile taze suyu Hanın Pınarından doldurmuştur. 'Abi ben de geleyim' der. Sarı Ahmet duymazdan gelir ve kamçısını şaklatır. 'İn arabadan Koç'um, "sen gelmeyeceksin, ben belki gecikirim, söz sana gelirken hediye alacağım' der gönlünü almak için. Davut biraz üzgündür, iner sessizce arabadan. O gün bu gündür içi burkularak merak eder, acaba ne getirecekti diye…

Bu trajik olayın etkisiyle yıkılan Anşe Ana; o günden sonra bir daha normale dönemedi. Hiç gülmedi, hep yastaydı. Daha sonraları komşuların düğünlerine uğrayıp hayırlı olsun dedikten

sonra hemen ayrılırdı oradan. Ölünceye kadar ağladı Anşe Ana. Mıhtat Ağa 'yahu hatun bu çocuklar da senin çocukların, bunlarla biraz ilgilensen ne olur' diye çıkışırdı. O tarihte 15 yaşında olan Urhuya Sarı Ahmet'in çok sevdiği arkadaşı Rafet ile nişanlanmıştı. Sarı Ahmet de bir kızı isterdi. Önce bacısını gelin edecek, daha sonra kendisi evlenecekti. Urhuya ancak yıllar sonra gelin olabilmişti. Ağlamaktan bir gözünü neredeyse kaybetmişti.

Köyden taşınamamıştı Mıhtat Ağa. Ancak oğulları Davut ve Mustafa babalarının hayalini nispeten gerçekleştirmişlerdi. Cemal Koç, Dursun Koç ve Mustafa Öztoprak'ın açtığı yolda ilerlemişler, Gemerek'te ortaokul ve liseyi bitirmişler. Ortaokul ve lise yıllarında Kız Üssüğün daha sonra da Fikri Dayının kiralık tek odalı evinde, gaz lambası altında, tek yatak içerisinde yıllarca okula gidip gelmişlerdi. Mıhtat Ağa her hafta onların yiyeceklerini taşımıştı Gemerek'e. Harçlıklarını hiç eksik etmemişti. Askerlik sonrası memuriyete atılmışlardı. Davut Kayseri Merkez Postanesi Müdürlüğü, Mustafa ise Türk Telekom Bölge Müdürlüğü gibi görevleri ifa ederek çevresindekilere, akrabalarına ve köylülerine hem rol model, hem de birçok kişinin işe alınmalarına destek olmuşlardı. Köyün ilk devlet memurları olarak göreve başlayan Davut ve Mustafa kendilerinden sonra gelenlere Mıhtat Ağanın istediği yolu açmışlardı..

Anşe ana hasretiyle acısıyla gitti. Ağlamaktan son zamanlarında gözlerine inme inmişti.

Anşe Ananın ahını aldığından olsa gerek 'Çıbık Köprüsü', şimdi atıl, işe yaramaz bir halde çürümeye bırakılmış öylece duruyorsun…

***

AŞIK VELİ KİMDİR?

Yazan: Mehmet Bilgilioğlu

Aşık Veli Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı İğdecik köyünde doğdu. Köyümüzde bulunan mezar taşında ölüm tarihi Hicri 1270 (miladi 1854) yazmaktadır. Yine köyün büyüklerinden edinilen bilgilere göre 60 yaşlarında öldüğü tahmin edilmektedir. Doğumu tam olarak bilinmemekle birlikte tahmini miladi 1794'tür. Annesinin adı Kamer babasının adı ise Hüseyin'dir. Aşık Veli'nin annesi ve babası da şairmiş. Osmanlı Tahrir defterlerindeki kayıtlara göre bugün ki İğdecik köyü; Bozok sancağının Emlak Beldesi'ne bağlı Virdikışla olarak geçmektedir. Yani çalıp söyleyenlerin, dillilerin zakirlerin kışlası anlamına gelmektedir. Bu da göstermektedir ki Aşık Veli'den öncesinde ve sonrasında köyde birçok şair yaşamış ve yetişmiş. Bugün de köyünde bağlama her evin baş köşesinde bulunmaktadır ve birçok kişi tarafından icra edilmektedir. Aşık Veli'den önce yetişen özellikle de anne ve babasına ait şiirler o yıllarda yazılı kaynak olmadığından günümüze ulaşmamış. Aşık Veli'nin şiirlerinin büyük bir kısmı ise Kuşaktan kuşağa söylenerek ve aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Yine Halk Edebiyatında büyük yeri olan ve o dönemin tek yazılı kaynakları olan Cönk'ler sayesinde Aşık Veli'nin birçok şiirine ulaşılmıştır.

Aşık Veli 18. Yüzyıl sonları ile 19. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış büyük bir halk şairidir. Şiirlerinin tümünde Türkçeyi çok ustaca kullanmış. Şiirlerini genellikle 7'li, 8'li ve 11'li hece ölçüsü ile yazmıştır. Şiirlerinde aşk, günlük yaşam, gurbet, ayrılık, doğa sevgisi temalarına yer vermiştir. Bunların yanı sıra tasavvuf içerikli deyişlerde yazmıştır. Aşık Veli kendinden önceki halk ozanlarından Pir Sultan Abdal, Karacoğlan ve yine yakın köylüsü Emlek Kale köyünden olan Aşık Kemter'den etkilenmiştir. Kemter'i usta olarak kabul etmiştir. Kendisi de daha sonraki yıllarda Başta Aşık Veysel olmak üzere Özellikle Sivas, Tokat ve Malatya yöresinde yetişen birçok aşığı etkilemiştir. Deyişleri birçok aşık tarafından söylenmiş. Günümüzde de bir çok sanatçı tarafından söylenmektedir. Büyük ustalıkla yazdığı deyişlerinden bazıları başka şairlere mal edilmiş olsa da son yıllarda yapılan çalışmalar ve bulunan cönkler sonucu bu deyişlerin Aşık Veli'ye ait olduğu anlaşılmıştır (Mecnunum Leylamı Gördüm, El Vurup Yaremi İncitme Tabip; Beni ağlatırsan; Akdeniz Yakası vb.) Yine TRT adına yapılan derleme çalışmalarında Aşık Veli'nin birçok türküsü farklı yörelerden derlenmiş. Tabi ki bu derleme çalışmalarının bazılarında Aşık Veli'ye ait olan bazı şiirler maalesef başka sanatçılara ve yörelere maledilmiş.

Aşık velinin yaklaşık 60 yıllık yaşamı birçok çile ve acı ile geçmiştir. Henüz on yaşındayken önce annesini daha sonra babasını kaybetmiştir. Yoksul bir ailenin çocuğu olduğu için ilk önce çobanlık daha sonra da komşu köy olan Hocabey köyünde azaplık yapmıştır. Burada azap durduğu ağanın kızı olan Suna'ya aşık olmuş ve ilk şiirlerini yazmaya başlamış. Ağa, yoksul olduğu için Suna'yı Aşık Veli'ye vermemiş. Veli de kızıp köyüne dönmüş. Daha sonraki yıllarda Suna Yozgat'ın Moğallı köyüne gelin gitmiş. Bu olay Aşık Veli'de derin yaralar açmış, Suna ile ilgili birçok şiir yazmış. Birkaç yıl sonrada Aşık Veli de Raziye adında bir kadınla evlenmiş. Raziye'den tam 7 tane kız çocuğu olmuş. Birinci eşinden erkek çocuğu olmadığı için Emlek Hüyük köyünden Zehra adında bir kadınla evlenmiş. Zehra'dan da erkek evladı olmamış. Ölümüne yaklaştığı yıllarda İlk karısı olan Raziye'den iki tane erkek evladı olmuş. Bunlardan birisi 3 yaşına gelince ölmüş. Bugün Aşık Veli'nin soyundan gelen torunları halen İğdecik köyü'nde; Adana'da ve Ankara'da yaşamaktadırlar.

Aşık Velinin tıpkı köyü gibi yöresi (Emlek) de Birçok aşık yetiştirmiştir. Suzi, Muhibbi, Kul Mustafa, Kemter, Agahi, Aşık Veysel, Ali İzzet Özkan vb. bir çok ünlü şair yörede yaşamıştır. Aşık Veli Bu şairlerden çağdaşı olan Kale Köyünden Aşık Kemter'den çok etkilenmiş ve onu usta olarak kabul etmiştir. Ve dostlukları Kemter ölene kadar devam etmiştir.

Aşık Veli tüm halk şairleri gibi gençlik yıllarında aşk, yoksulluk ve gurbet üzerine şiirler yazmış. Daha sonraki yıllar da ise Tasavvuf konulu şiirlere ve deyişlere ağırlık vermiş. Sık sık köyünden Hacı Bektaş'a gitmiş. Orada Cem törenlerinde Zakirlik (Tarikat Aşıklığı) yapmış. Yine Uzun Yıllar Hasan Dede Tekkesinde kalmış orada da Zakirlik yapmış. Ünü tüm Anadolu'ya yayılmış. Şiirleri, deyişleri diller de söylenir olmuş. 1826 yılında II. Mahmut tarafından Bektaşi Tekkesi'ne Bir Nakşi şeyhinin atanması ve Hacıbektaş Postnişini Hamdullah Çelebi'nin Amasya'ya sürgün

edilmesi ile birlikte Aşık Veli de sık sık Sivas’tan Amasya’ya Hamdullah Çelebi’nin yanına ziyaretine gitmiş. Hamdullah Çelebi ile ilgili birçok şiirler yazmıştır.

Ölümü ile ilgili birkaç farklı rivayet bulunmaktadır. Aşık Veli kimilerine göre Amasya’dan, kimilerine göre Banaz’dan (Pir Sultan’ın dergahını ziyaretten); kimilerine göre ise İğdecik köyünün Dedelerinin bulunduğu o yıllarda Tokat’a günümüzde ise Yıldızeli’ne bağlı Ceniközü (Esençay) köyünden dönerken; bugünki Yıldızeli Şarkışla sınırını oluşturan, Bozdağlarda, Davulalan Köyü yakınındaki Sancılı Çam mevkiinde tipiye yakalanmış. Atının üzerinde giderken atı tökezlemiş ve atın eğerinin kaşı göğsüne saplanmış. Yaralı halde köyüne kadar ulaşmış ve bir hafta sonra da bu dünyadan göçüp gitmiş.

Aşık Veli bir çok halkbilimcinin, Türkoloğun ve araştırmacının da ilgisini çekmiştir. Aşık Veli’nin şiirleri bugün birçok halk şiiri antolojilerinde ve Halk edebiyatı ile ilgili kitaplarda ve dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca Prof.Dr. İbrahim Arslanoğlu Tarafından yazılan “Aşık Veli’nin Sanatı ve Kişiliği” adlı kitap 1984 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmış. Yine kendisi de Aşık Veli ile aynı yöreden (Emlek) olan Araştırmacı Ali İhsan Tuncalı tarafından yazılan “Emlek Alevi Aşıkları” adlı kitapta Aşık Veli’ye büyük bir bölüm ayrılmıştır. Bunların dışında halk edebiyatı ile ilgili yapılan birçok araştırma, tez vb. çalışmalarda Aşık Veli’ye ve eserlerine yer verilmiştir.

Mehmet BİLGİLİOĞLU – Mayıs 2008

***

Yöre: Şarkışla
Derleme: Mehmet Erdoğmuş

ARZUM TÜRKÜSÜ hikayesi...
Türkümüzün kahramanı Arzu’nun babası çok nüfuslu bir aileye sahip yoksul ama tuttuğunu koparan bir delikanlı... Evlenir, mutludurlar, aza kanaat ederler. İlerleyen zamanda bir de kızları olur. İsmini Arzu koyarlar. Arzu eve neşe getirmiştir. Beyaz tenli güzel bir kız olduğu için (Ak) ağ kız diye severler. Aile iki iken üç oldu, geçim zorlaşır İlçedeki kış şartlarının çetin geçmesi sebebiyle eli iş tutan delikanlılar kışları ılıman geçin Adana, Mersin gibi her an iş bulunabilen memleketlere amele olarak gider Bahar aylarında tekrar Şarkışla’ya dönerler, işlerine bakarlarmış.

Yine gençler Adana’ya giderken Arzu’nun babası da eşine! Dengimi hazırla herkesle ben de gideyim, hiç olmazsa evimizin geçimini temin edeyim der. Yola çıkarlar, varırlar Adana’ya kısa süre içerisinde portakal bahçelerinin birinde iş bulurlar ve çalışmaya başlarlar. Zamanla çevreyi tanıyan Arzu’nun babasının gözü açılır, bahçe sahibinin kızına abayı yakar. Zamanını yeni aşkıyla geçirmekte olan gencin sıladaki eşi yoksulluk içerisinde geçimini komşuların yardımı ile sağlamaya çalışır çünkü o tarihlerde herkesin durumu aynıdır. Konu komşu da yüksünmeye

başlar. “Elden gelen öğün olmaz o da vaktinde bulunmaz” diye bir atasözü vardır. Bu atasözü kadının durumunu gözler önüne sermektedir.

Mevsim bahar olmuştur gurbetçilerin dönme vakti gelmiştir. Arkadaşlarının tüm ısrarlarına rağmen Arzu’nun babası dönmez ve Adana’da kalır. Yurtlarına dönen gençlerin hasretleri biter işlerine bakarlar. Arzu’nun annesi büyük umutlarla eşini birkaç gün daha bekler. Çünkü hem hasreti sona erecek hem de hiç haber göndermediğini, arayıp sormadığını, üç beş kuruş para göndermediğinin, çektiği perişanlığın hesabını soracaktır. Gelenlerin arkası kesilmesine rağmen eşi hala dönmemiştir. Birlikte giden arkadaşlarından sormaya karar verir. Bu kişiler sanki suçluluk duyarcasına kadından kaçarlar. Fakat en sonunda bir genç kadının haline dayanamaz ve olanları tek tek anlatır. Çok zor durumda olan kadıncağızın dünyası yıkılır. Ağ kızını bağrına basarak bu dizeleri söylemeye başlar...

***

BİZİM SAVAŞIMIZ

Sağcı, solcu, inanan, inanmayan, komünist, faşist, alevi, Sünni Türk, Kürt diye ayırımlar yaptılar. Oyunlar sergilediler. Binlerce senaryolar yazıp sahnelediler. Rolleri kendileri dağıttı. Sokağa taşıdılar. Kırım devam ederken, bu rantın sömürücüleri ellerini ovuşturarak seyrediyor. Olayları körükleyip viskilerini yudumluyorlardı.

Nice gençleri birbirine kırdırdılar. Çok acılar yaşandı. Oyun bitmedi. Dünyada bir eşi daha olmayan, muhteşem coğrafyanın yazgısı, istedikleri, Yüce Allah’ın bu aziz millete
Bahşettiği vatanı bölmek; hiçbir ulusta olmayan bu devasa karizmayı yok etmekti. Başarıya ulaşamadılar. Ulaşamayacaklarda! Hevesleri hep kursaklarında kalmıştır.

Şarkışla da soğuk bir sonbahar; merkez komutanlığında nöbetçiyim. Saat 21-22 suları, peş peşe patlayan silah sesleri önce ne olduğunu anlayamadım. Aynı patlamalar devam ederken merakla dışarı fırladım. Uğultulu kalabalık önünde koşan iki kişi; birbirine tutunmuş. Birisi yaralı, koşamıyor. Diğeri,
Elindeki otomatik tabancayla havaya, peş, peşe ateş ediyor. Sürekli bağırıyordu.

“ Benim savaşım! Sizinle değil, sizin için!”

Kalabalık peşlerinde, sakin geçen Şarkışla gecelerine hareket gelmiş, İnsanlar kim olduğunu bilmedikleri iki kişiyi kovalıyordu. Biri yere yığıldı.

“Beni bırak, sen kaç!”

İsteselerdi, en az yüz kişiyi öldürürlerdi. Uzun boylu olan bir an durup, yerde yatan arkadaşını eğilip, öptü. Tokalaşırken, elindeki silahla, havaya birkaç el ateş etti. O esnada, kalabalık çil yavrusu gibi dağılıyordu. İki elini havaya kaldırarak kalabalığa öfkeli bir ses tonuyla,

“ Bizim savaşımız; sizin için! Sizinle değil!”

Gecenin soğukluğunu, yırtan ses, yankılanarak, karanlıkta kayboldu.

Yerde yatanın başucuna geldim. İki askerimde yanımdaydı. Kalabalık başımıza üşüşmüştü. Sesimin çıktığı kadar bağırdım.

“Dağılın!”

Yere düşen silahı alıp, yaralıyı iki askerimle birlikte, merkez komutanlığına kadar taşıdım. Yerler kan içindeydi. Tarifsiz acı çektiği belliydi. Şaşkınlık içindeyim. Tüm Şarkışla ayakta. Komutan da gelmişti. Telefonlar hiç susmuyor. Her yerden arıyorlardı.

Yaralı olan, kesik, kesik konuşuyordu. Adının Yusuf Aslan olduğunu söyledi. Günlerdir gazete manşetlerinden düşmeyen, daha sonraları adları darağacında üç fidan diye bilinen, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, olarak biliniyordu. Yaralı olan, Yusuf Aslan’dı.
Müdahale için, Doktor geldi. Herkeste merak ve şaşkınlık var. Yaralının başucundayım. Doktor, kurşunun sağ baldırından girip, mesaneyi parçalayan yere tampon yaptı. Yaralı, acının verdiği dayanılmaz ıstırap ile yüzünü buruşturuyordu. Yapılan morfinin acısını duymamıştı bile. Sargılar tamamlanmış, biraz rahatlamıştı. Alaylı bir ses tonuyla Doktorumuz:

“Ne haber Yusuf cuk; acın var mı?”
Şaşırmıştık. Kanepeye yatırdığımız kişi, uzun boylu, bıyıklı, beyaz teniyle çok yakışıklı biriydi. Bu gün doktorumuzun küstahlığı üstünde, durmadan konuşuyordu:

“ Evet, Yusuf cuk; düzenimi değiştirecektin ne oldu?”

Cevap vermiyor. Elleriyle yüzünü kapatıyordu. Doktorun bu hareketleri beni çok rahatsız etmişti.

“Asteğmenim lütfen, bakın konuştuğunuz kişi ağır yaralı. Siz görevinizi yaptınız. Konuştuklarınıza cevap vermiyor. Ne gerek var. Neyi anlatmak istiyorsunuz?”

Uyarımdan rahatsız olmuştu. Askerliğin değişmez kuralı, ast üst münasebetleri idi. O’da ben de bakışlarımızla birbirimizden hoşnutsuzluğumuzu belli ediyorduk.

Komutanın içeri gelmesiyle odayı boşalttırdım. Dışarı çıkanlar arasında Doktor da vardı. Ambulansla, Sivas Numune hastanesine götürmem, kararlaştırıldı. Silahlı iki er, ben, Yusuf Aslan hazırlanan araçla yola koyulduk.

Mahşeri kalabalığı, sireni çaldırarak dağıtmak zorunda kaldım. Şarkışla Sivas kara yoluna çıktık. Yaralımız biraz rahatlamıştı. Sigara istedi. Hemen yakıp verdim. Derin bir nefes çekti. Dumanı boşaltırken öksürüyordu. Su istedi. Kanaman devam eder tehlikeli olur dediğim halde, ısrarla istedi. Su dolu matarayı dudaklarına değdirip, geri çektim.

"Kanaman artar dayan biraz."

O an, yıllarca aklımdan silemediğim bir bakışı vardı ki, hâlâ gözlerimin önündedir. Ben çok değişik insan tipi gördüm. Yusuf Aslan kadar yakışıklısını görmedim. Boylu boyunca ambulanstaki sedyede yatıyordu. Sağ elinde tuttuğu sigarayı bana verdi. Sol eliyle tutuğu elimi olanca kuvvetiyle sıktı. Doğrulmak isteyince, acısı artmış, huzursuzlaşıyordu. Siyah gözlerini açarak:

"Deniz yakalandı mı?"
"O, kaçan deniz gezmiş miydi'?

" Hiç haber yok; o çoktan kaçtı."
Derken çok şaşırmıştım.
Yüzünde bir memnunluk belirmiş, gözlerindeki mutluluk artmıştı.

Yaralı ve acı çeken bu genç, o an benim için aranan bir kaçak değil, yardıma muhtaç biriydi. Ben bir babaydım. O an oğlum gözlerimin önüne geldi. Yerde yatan delikanlının ailesini düşündüm. İçim burkuldu. Elimi sıkan elini okşarken bir ılıklık sarıyordu bedenimi.

Gözlerimden akan yaşlara mani olamadım. O'da ağlıyordu. Refakatteki erlerim de üzüntülüydü. Hızlı girdiğimiz Sivas İstasyon caddesinde hastane yoluna girerken haber her tarafa yayılmış büyük bir kalabalık oluşmuştu. Hastane önünde, sağlık personeli bizi karşıladı. Bir emniyet görevlisi:

'' Bize teslim edeceksiniz.''

" Hayır! Hastaneye teslim emri aldım."

Acele sedyeye aldılar. Kanama tekrar başlamış. Sedye üzerindeki beyaz örtü, kıpkırmızı kan olmuştu. Ameliyathaneye giderken
Son kez bakıştık. Sesi çıkmıyor; ama gözleriyle bana teşekkür ediyor, şükranla bakıyordu.

“Atlatacaksın Yusuf! Atlatacaksın!’’
Benden istenen
Teslim tutanağını imzalayıp, aynı süratle Şarkışla’ya giden kara yoluna çıktık.

“ Sireni aç; hem de sonuna kadar!”

Şarkışla’ya kadar hiç konuşmadım. Ülkenin gündemine oturan bu olay, dünyanın büyük ilgisini çekmişti. Deniz gezmiş Kayseri ye giderken Gemerek te yakalanmıştı. Basın ve meraklı kişilerin uğrak yeri olan Şarkışla da gözle görünen bir canlılık yaşanıyordu. Her yerde bu olay konuşuluyor, bu olay tartışılıyordu.

Emekli öğretmen Baba Cemil Gezmiş, oğlu Deniz Gezmiş için ünlü bir gazetede yazdığı bir makalesinde:

“Doğduğunda uzun boylu olacağın belliydi. Seninle her daim gurur duydum. Büyük hedeflerin vardı. Çok önemli biri olacağın belliydi. Bilmiyorum, şimdi değil de tarih senden sonra ne yazacak? Şunu bil ki, oğul, ilahi adalette; suçlu ayağa kalk derlerse, senden başka hepimiz ayaktayız!” Yıllar geçmesine rağmen bu söylem hiç aklımdan çıkmamıştı.

Bin dokuz yüz doksan iki senesi, sıcak bir sonbahar eşimle çok sevinçliyiz.
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesini başarıyla bitiren oğlumuzun diploma törenindeyiz. Hipokrat yeminini toplu halde okudular. Toplu halde kepleri havaya fırlatıp, sevinç gözyaşları döktüler. Dünyanın en mutlu babasıyım ki, sorma… Kordon da bir lokantada eşim, ben ve
Oğlum kutlamamızı yaparken, yaşadığım bu hazin olayı, doktorun küstahlığını, üstüne basa, basa anlatıyorum.

Gözlerimin sulandığını gören oğlum bana sarılırken:

“Annemin ve senin yanında Allah’ın huzurunda söz veriyorum. Utanacak bir olayın içinde olmayacağım.”

‘’On sekiz yıldır bu kutsal mesleği icra eden oğlumun, yıllar önce bana verdiği sözü tutuğunu görüyorum. Şaşmadı bundan sonrada şaşmaz inşallah.’’

Ne Amerika ne Rusya tam bağımsız Türkiye dediler. Ülkelerini çok sevdiler. Altıncı filoya karşı geldiler, haksızlığa yalana, dolana, talana hayır dediler. Teşhisleri doğru, tedavi yöntemleri yanlıştı.

Boşuna delikanlı demiyorlar. O yaşlarda, kan damarda deli akar. Sabırsızlıkları vardı. Devletine kızan herkes eline silah alıp dağa mı çıkacaktı? Üçünün de
Asıldığı gün olan, altı mayısta Star TV de akşam haberlerini sunan Uğur Dündar:

‘’İşte biz böyle bir ülkeyiz. Önce yok eder. Sonra anıtlar dikeriz!’’

Derken darağacında üç fidanın biri olan Yusuf Aslan’ın, sedyede yatışı gözlerimin önüne geldi. Son bakışmamızın siluetleri oluşurken, yanaklarıma doğru süzülen gözyaşlarıma engel olamadım. Şu da bir gerçekti, Şarkışla’nın tüm dünyaya tanıtılmasında büyük Ozan Aşık Veysel, Deniz Gezmiş,Yusuf Aslan’ın payları çok büyüktür.

7 Aralık 2010 Salı
Tacettin Yıldırım
(Emekli Hava Astsubay, 1969 yılından itibaren Şarkışla’da bir süre görev yapmıştır.)

***

Şarkışla’da 1969 yılından itibaren görev yapmış olan Hava Astsubay Tacettin Yıldırım tarafından yazılmış bir anı...

ARAP DEDE
Sivas’ın kazası, Şarkışla’da yüksek dağların tepesinde mezarları bulunan yedi kardeşin en büyüğü olan "Arap Dede" yatırı, radar üssünün içindedir. Arabistan’dan geldiği söylenen bu zat, uzun yıllar bu civarda yaşamış, rivayete göre herkese şifa dağıtmış, köylülerin sevgisini kazanıp, ulu kişi sıfatına erişmiş biri. Geniş ve uzun mezarını, başı sarıklı dik bir taş tamamlıyordu, nefti yeşil boyasıyla, etrafının yüksek taşlarla çevrili oluşu, bir başka gizem veriyordu. Dağın tepesinde olduğu için, mezar çok uzaklardan bile gözüküyordu.

Ermiş olduğuna inanan civar köylüleri, Arap dede için bazen inanılması güç efsaneler uyduruyorlardı. Radar üssü kurulurken yatırın başka yere nakli düşünülmüş bir türlü muvaffak olunamamıştı. Köylüler yılın belli aylarında buraya gelir. Çaresizliklerine derman olması için, Arap dedeye dua ederlerdi. Çocuğu olmayan kadınlar, evlenecek genç kızlar, hastalar, sakatlar, yaşlılarla, radar üssü dolup, dolup taşardı. Mezarın tüm bakımı birliğe aitti. Yatırı gözlerken, hem ürperir, hem korkar, hem de saygı duyar yanından geçerken de besmele çekerdik. Mezarın hemen yanında verici binamız mevcut’tu. İçinde yirmi dört saat çalışan cihazlar, birde bunları kontrol eden nöbetçi erimiz bulunurdu. Bizim görev yaptığımız operasyon binası, Arap dede mezar’ına yüz metre mesafedeydi. Sabaha karşı nöbette,

uyku bastırdığında hava almak için bazen dışarı çıkardık. Mezar tam karşımızda belirir, oraya bir türlü bakmak istemezdik. O, an içimizi bir gariplik kaplar. Bu gizemi çözemez çok çabukta cihaz nöbetimizin başına dönerdik.

Yetmişli yıllar, mevsim sonbahar, iki bin rakımda rüzgâr her zaman uğultulu eser, sabaha karşı, şafak ağarmak üzere, telefon çaldı. Titreyen bir ses,

---Komutanım burayı evliyalar bastı. Ses kesik, kesik kekeliyor korku dolu. Uykulu halim gitmiş, şaşkınlık içinde beraber nöbet tutuğum yüzbaşıya,

---Efendim telefon ettiler verici binasını evliyalar basmış. O'da şaşırdı, ayağa kalktı,

---Kim o yahu, hadi beraber gidip bir bakalım dedi.

Belimizde Smith Wesson, elimizde çift şarjörlü otuz iki mermili Sten makineli tüfek alelacele operasyon binasının önündeyiz, mezar tüm heybetiyle tam karşımızda, yüz metrelik mesafe bize çok yakın gibi geldi. Yan, yana yatıra doğru yürüyoruz. Birden bire,

--- Allahüekber, Allahüekber sesiyle irkildik.

---Duydun mu?

--- Evet

Dilimiz damağımız kurudu. Telaştayız, gözlerimiz yuvalarından fırlayacak gibi, şaşkınlığımız geçmeden, binanın etrafında beyazlar içinde biri koşarak geçti. İkimizde yere atladık. Korkuyoruz.

--- Gördün mü?

--- E evet

Seslerimiz ve vücudumuz titriyor.

---Ben okuyorum Tacettin sende oku.

Bildiğimiz sureleri okuyor bitince tekrar ediyorduk.

Aynı ses daha da yükselerek

---Eşhedüella ilaha illallah"

Diye uzatıyor. Beyazlar içindeki hayalet bir görünüyor bir kayboluyordu.

O, ara binanın içinden, Allah, Allah sesleri yükseliyordu. Zaman durdu. İkimizde birbirimize sarıldık. Saniyeler yıl gibi, korkudan tir, tir titriyoruz.

Kalbimiz göğsümüzden fırlayacak gibi, bilinçsizce devamlı kelimeyi şahadet getiriyoruz. Neydi nasıl bir şey yarabbi, sesimizi duy, bizi kurtar, yüce Allah'ım diye feryadı figan ediyorduk. Gözlerimizi kapattık. Çaresizlik içinde beklemedeyiz. Birdenbire derin bir sessizlik oldu.

---Bu kadarı yeter Selman, çok korktu, ben bırakıyorum. Diyen sese kulak kesildik. Başka birisi

---Haklısın bu kadarı kâfi ödü patladı diyerek, gülüşmeye başladılar. Sarılarak yattığımız yerden yavaşça ayağa kalktık. Bunlar bizim askerlerimizdi. Bizi görünce İkisi de toparlandı. Binadaki nöbetçide şaşkınlık ve korku içinde bizlere bakıyordu. Yüzü kireç gibi beyazlaşmış halada titriyordu. Arkadaşını korkutmak için birisi bina üstünde ezan okuyor, diğeri beyaz çarşaflara sarınmış bir görünüp bir kaybolan hayaleti oynuyordu. İçimizi sevinç ve korkuyla karışık bir

duygu kaplamış, şaşkınlık içinde birbirimize bakıyorduk. Yüzbaşı iki kafadara sabaha kadar yatırı bekleme cezası verdi. Yüzbaşıyla beraber görev yerine dönerken ve ondan sonraki günlerde' de hem korkutan hem' de komik olan bu olayı hiç konuşmuyor, sadece uzun, uzun birbirimizle bakarak gülümsüyorduk.

Tacettin Yıldırım - 19 Ocak 2010

***

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası

Eskişehir'deki en özel kaplıcalardan birisi Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası'dır. Mihalıççık ilçesinin güneydoğusunda, Hamam Deresinin kenarında ve Hamam Dağının eteğinde yer almaktadır. Kaplıcanın denizden yüksekliği 900 metredir. Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası hem sıcak hem de soğuk hamamlara sahiptir.

Yarıkçı Köyü sınırları içinde yer alan Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası, ilçe merkezine 12 kilometre mesafede yer alırken Eskişehir kent merkezine 102 kilometre uzaklıktadır.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası suları kalsiyum karbonat biriktirmektedir. Bunun da örneklerini vadide taşlaşmış çağlayanlar şeklinde görmek mümkündür. Bu taşlaşmış çağlayanlar da bölgeye vardığınızda hoş bir doğa harikası oluşturmaktadır. 39 derece olan sular oldukça kükürtlüdür ve bu koku ilk etapta size fazla gelebilir. Sular karbondioksit yönünden son derece zengin olup pek çok rahatsızlığa iyi gelmektedir.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası bölgesinde iki kaynağın üzeri kubbe ile örülüp kaplıcaya dönüştürülmüştür. Sıcak sular banyo binasındaki havuzların dibinden ve hemen köşelerden çıkmaktadır. Dört köşeli havuzlar bizleri karşılamaktadır.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası'nın tarihi Selçuklular dönemine kadar uzanıyor. Bu dönemden kalan hamam binası yıllar içinde yıpranmış, harap olmuş ve binalar yeniden inşa edilmiştir. Özellikle çevresinin doğal güzelliğiyle birlikte görenleri kendisine hayran bırakmaktadır.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası sıcak ve soğuk hamama sahiptir. Suları kalsiyum karbonhidrat biriktirmektedir. Sular çok fazla kükürt kokuludur ve içinde de kükürt yer almaktadır. Bu yönüyle pek çok faydayı bir arada sağlamaktadır:

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcasının suları astım, bronşit, nefes darlığı, alerjik üst solunum yolu rahatsızlıkları gibi solunum yolu hastalıklarında tedavi edici etkiye sahiptir.

Sedef, akne, egzama gibi cilt rahatsızlıklarında tedavi edici olmaktadır.

Kireçlenme, romatizmal rahatsızlıklar, bel fıtığı gibi rahatsızlıklarda faydalıdır.

Felç, çocuk felci, ameliyat sonrası hareket bozukluğu gibi kas ve iskelet sistemi rahatsızlıklarının tedavisinde yardımcıdır.

İnsülin direnci, karaciğer yetmezliği, mide rahatsızlıkları, obezite, gut gibi mide bağırsak problemi yaşayanlarda tedaviyi destekleyici olmaktadır.

Böbrek taşı, prostat, idrar yolları enfeksiyonları gibi böbrek ve idrar yolları rahatsızlıklarında etkilidir. Çamur banyosu, içme kürleri gibi çeşitli tedavi yöntemleri tercih edilebilmektedir.

İltihap, kadın doğum hastalıkları, kısırlık gibi tedavilerde iyi sonuçlar elde edilmektedir.

Sinir bozukluğu, stres gibi nörolojik hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Felç, yara ve romatizma rahatsızlıklarına karşı etkilidir.

Bütün bunlar kişiye göre değişmekte, herhangi bir rahatsızlığı olanların doktorlarına danışmalarında fayda vardır.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası Nerede, Nasıl Gidilir?

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası Eskişehir'in Mihalıççık ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Mihalıççık ilçesinin Yarıkçı köyü bulunmakta ve bu köy sınırları içindedir. Hamam Dağının hemen eteklerinden yer alan Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası, Hamam Deresinin kenarındadır. Mihalıççık ilçesinin merkezine 12 kilometre mesafede bulunmaktadır. Eskişehir merkeze ise uzaklığı yaklaşık 102 kilometre civarıdır.

Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası'na şahsi aracınızla ya da toplu taşıma araçlarıyla ulaşılabilir. Toplu taşıma araçlarıyla gelmek isteyenlerin Eskişehir'den Mihalıççık otobüslerine binmeleri ve servislerle ilçeye ulaşmaları gerekmektedir. İlçe merkezinden de Yarıkçı Köyü minibüslerine binilerek kaplıcaya geçilebilmektedir.

Hususi araçla Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcasına gelmek isteyenler Eskişehir'den Eskişehir – Alpu Yolunu ve Alpu - Mihalıççık yolunu kullanarak bölgeye ulaşabilmektedirler. Herhangi bir harita uygulamasına Mihalıççık Yarıkçı Kaplıcası yazıldığında yol tarifi çıkmaktadır ve kolaylıkla ulaşılabilmektedir.

Ayten Usta

***

BİR AVUÇ TOPRAK, BİR TUTAM MADIMAK

1970'li yıllar Sivas. Babam Manuk Usta, vilayet konağında valinin kapısını tıklatıyor:

- Girin!

- Hayırlı sabahlar sayın Vali'm.

- Ooo hayırlı sabahlar Manuk Usta. Hoş geldin. Kusura bakma, valiliğe kadar yordum seni ama biraz sohbet etmek istiyorum.

- Rica ederim Vali bey, buyurun.

- Manuk Usta, lütfen şu mektubu okur musunuz? Gerçi ben bir cevap yazdım. İstenen şeyleri de hazırladım. Yarım saat sonra, her gün Ankara'ya giden özel kuryeyle yollayacağım. Sizlerden birinin birkaç satır karalamasının iyi olacağını düşündüm.

- Hayırdır Vali bey?

- Bak bakalım ne yazıyor o mektupta?

Babam mektubu alıp okumaya başlar:

Hörmetli Sıvaz Valisi

Ben Ağ Değirmen Mahlesi'nde doğdum. Bezirci Tarlasında böyüdüm. Hem öksüz, hemi de yetim idim. Beni, emmimin uşakları böyüttü. Sona 1924'de Amarika'ya geldim. Üç tene oğlum, bi tene gızım oldu. On bir tene de torunum var. Şimcik, 72 yaşımdayım. Biliyorum ki benden çok güççüksün. Kabul buyurursan sen de benim evladım sayılırsın.

Vali beg oğlum, senden bi iricam var. Egerki bizim maşatlıktan (mezarlık) bi avuç topraknan, bi bişirimlik madımah yollarısan beni berhudar edersin. Hemi de ellerinden öperim. Burada sorduk. Sıvaz'da Amarikan konsulatı (Konsolos) yokmuş. Olsayıdı onlardan ister, sağa zahmet vermezidim. Oralarda kimim kimsem de yoh. Buradaki Türk konsulatına oğlum getti. Onlar da bu istediğimi eger biri Angara'daki Amarikan konsulatına yollarısa, oradaki memırların tez elden buraya göndereceğini söylemişler.Biz de onlara tilefon ettik, söyledik. Onlar da eger Sıvaz'dan biri yollarısa tez elden bize ulaştıracahlarını söylediler. Onun için ben de bu mektubu yazdırdım.

Ben bu mektubu böyük gelinime yazdırdım. Gelinim, çoh eyi Türkçe bilmeyor. Yağnış bi şey yazmışsa gusura galma. Eger yollarısan da sağol, yollamasan da sağol. Emme bil ki, yollarısan böyük sevap etmiş olursun. Eger bir masarifi de varısa, yaz ki yollayam.Şimcikten sağ olasın.

Adıresim şudur…

Babam mektubu okuduktan sonra Valiye sorar:

- Evet, Vali bey, ne yapmamı istiyorsunuz?

- Manuk Usta, dün Ulaş'a telefon ettim. Sabah erkenden taze madımak geldi. Şoförümü yollayıp sizin maşatlıktan toprak da getirttim. Hepsini paketleyip hazırladık, şu kâğıda uygun bir şeyler yaz da benim mektupla gönderelim.

Babam, Gücük Apel'in torunu olduğunu, Sivas'ta yaşadığını, şu anda şehirde bilmem kaç hane Ermeni bulunduğunu, hepsinin esnaflık yaptığını, rahat ve iyi olduklarını bildiren bir mektup yazarak valiye teslim eder. Belki mektuplaşmak isteyebilirler diye kendi adresini ilave etmeyi de unutmaz. Babam valinin bu kadir bilirliğini ve insanlığını çok takdir eder.

- Vali bey, gösterdiğiniz hassasiyetten ötürü size çok teşekkür ederim.

- Ne demek Manuk Usta, ne mutlu bize ki; yıllar sonra bir hemşerimiz bizden bir istekte bulundu."

Bu olaydan birkaç ay sonra, okul dönüşü, babamın dükkânına uğramıştım. Her zamanki gibi neşeyle içeri dalıp selam verdim:

- Oğlum, Amerika'dan bir mektup geldi; ama kimden geldiğini bilmiyorum, akşam öğreneceğiz.

O yıllarda Sivas'ta Ermenice okuyup yazma bilen iki, bilemedin üç ihtiyar kalmıştı. Bunların içinde Ermeniceyi en iyi bileni de rahmetli Bedik dayımdı. Akşam, hepimiz el öpüp yerlerimizi aldıktan sonra babam, Amerika'dan gelen mektubu Bedik dayıma uzattı. Dayım, başına lastikle bağladığı yakın gözlüğünü özenle gözüne yerleştirdikten sonra okumaya başladı:

Sevgili Kardeşim Manuk Güllüdere, Ben Agop'un ortanca oğluyum. Nasılsınız, iyi misiniz? İnşallah iyisinizdir. Size çok teşekkür ederiz. Vali beyin yolladığı toprağı ve madımağı aldık. Çok makbule geçti. Ayrıca yolladığınız mektup da bizi çok mutlu etti. Sivas'ta hâlâ o kadar Ermeni yaşadığını bilmiyorduk, çok şaşırdık. Sizleri tanımasak da; bir Sivaslı olarak hepinize bol bol selam ederiz.

Sevgili kardeşim!

Babam iki senedir yatalak hastaydı. Yerinden hiç kalkamıyordu. Hele son altı aydır durumu çok kötüydü. Bir türlü ölemiyordu! Yolladığınız toprağı yastığının altına koyduk. Tarif ettiği şekilde,

o otu da pişirdik. İki üç kaşık yedi ve öldü! Evet, kardeşim… Babamız öldü, hepimizin başı sağ olsun…"

(Çocuklar Türkçe'yi iyi bilmedikleri için babalarının ölümünden sonraki mektubu Ermenice yazmışlar.)

Alıntı: Payel Güllüdere

***

KARAGÖL KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ

Karagöl köyü, Kayseri- Sivas illeri arasında yer alan Sivas'ın Gemerek ilçesine bağlı bir köydür. Bir dönem Şarkışla ilçesinin bir köyü iken 1953 yılında Gemerek'in ilçe olmasıyla birlikte Karagöl köyü, Gemerek ilçesine bağlanmıştır.

Karagöl, Sivas'a 103 km, Kayseri'ye 94 km, Gemerek ilçesine 15 km, Şarkışla ilçesine 23 km uzaklıkta yer almaktadır. 23.000 metrekare bir alan üzerine kurulmuş olan Karagöl köyü, bir zamanlar nüfusu yaklaşık 2000 kişi iken, zaman içerinde çevre illere göçler sonucunda 2020 yılında nüfusu 345 kişiye kadar gerilemiştir.

Köyün meydanında, Ermenilerden tarafından yapılmış “Büyük Çeşme” diye adlandırılan dört oluklu bir çeşme vardır. Bu çeşmenin olduğu alanda, çok eski zamanlarda bir göl olduğu rivayet edilir. Bu gölün zamanla bataklığa dönüşerek kuruduğu söylenir. Bu gölden dolayı köye, Karagöl ismi verildiğine inanılır.

Geçmişte bir Ermeni köyü olan Karagöl köyü, Osmanlı döneminde tehcirle birlikte bu köyde yaşayan Ermeniler köyden ayrılmak zorunda kalmıştır. Dokuz kışla diye tabir edilen çevre köylerden, Kars’tan “Şark Muhaciri” diye adlandırılan aileler köye yerleştirilir.

10 Kasım 1924’te Şahoviçi katliamından sonra 1925 yılında Türkiye’ye gelen Boşnaklardan yaklaşık 70 hane, 1936 yılında da Bulgaristan’dan gelen yaklaşık 120 hane göçmen, köye yerleştirilir. 2021 yılı itibariyle köyde Boşnak ailelerden iki üç hane, göçmenlerden de iki hane yaşamaktadır.

Karagöl köyüne yerleştirilmiş Boşnak sülaleler şunlardır. Rîtoviç, Haliloviç, Mustaâ Begoviç, Kriviç, Muşoviç, Nişiç, Hociç, Çehoviç, Bedoviç, Baran, Gazap, Muhoviç, Hacoviç, İmşoviç, Kurbegoviç, Hasan Begoviç, Baglabar (Baglabaç).

Ritoviç sülalesi ağırlıklı olarak Dendil köyüne yerleştirilmiş. Karagöl köyüne sadece Yusuf Bey (Üzel) ve hanımı Dudu yerleşmiş. Kendisi köyde yirmi yıl muhtarlık yapmıştır. Köyde en uzun muhtarlık yapan kişi Yusuf Bey olmuştur. Yusuf Bey’in Zulâ, Murat, Münir, Hânâ, Ayşe, Azime adlı çocukları vardır.

Haliloviç sülalesinden Abdulgâni ile hanımı Cekâ, çocukları Kara İbrahim, Hakkı Çavuş, Âdil, Bahtiyar (Bahtô), Elmâsâ, Tetka Devliye, Emin Bey (İstanbul’da kalmayı tercih ederek köye hiç gelmemiştir. Emin Bey, İstanbul’da hanımı ve bir kızı ile verem hastalığına yakalanarak ailece verem hastalığından vefat etmiş.) Aganâ (çocukları İslam ve Hacı Rıfat) Abdullah (oğlu Hamdi. Hamdi’nin oğlu Davut Yılmaz), Alika, Hamdi (Küçük Hamdi)

Mustaâ Begôviç sülalesinde Beş Kardeşler diye adlandırılan Emin, İsmail Çavuş, Nail, Hüseyin, Selim, ayrıca Ömer (Omerko), Zekeriya (Zekô), Abit, Osman (Halauk), Recep (Recô, Zaim ve Hamit (Hâmô)’in babası.), Arif Yılmaz, Adil…

Kriviç sülalesinde Murat Çavuş, Saatçi Ömer, Lütfü Hoca (Kendisinin takvâ sahibi olduğuna inanılır), Avdô, Asim, Âliyâ Kriviç

Mûşôviç sülalesinde İlyas, Gâni Efendi, Hasan Efendi, Mâlikâ (Kızı Nuriye ile olan ünlü yazar Orhan Kemal’in kayınbabasıdır. Yazarın Cemile adlı romanda da konusu geçer.

Nişiç sülalesinde Yusuf Çavuş, Mehmet Çavuş, Tetka Zûla (İslam amcanın eşi) Hasniye Teyze (Beş Kardeşler’den Selim’in eşi), Ömer (Şakir Hoca’nın babası)

Hociç sülalesinde Muharrem, Deşô, Nâzif (Köyde geçimini bakkal işleterek sağlamıştır.), Hacı Zêkô (Marangozluk yapmış, bir dönem köyde berberlik yapmıştır. Ritôviç sülalesinden Yusuf Bey’in damadı.), Aydın Usta (Çok asabi; ama iyi bir marangoz ustasıymış), Cemâil, Kara Derviş.

Çehôviç sülalesinde Şahin, Nail (Enver Kaya (köyde elektrikçilik yapmış) ve Nusret Kaya'nın (polis) babası), Süleyman, Şaban, Paşanâ (pâşô), Hazir, Mahmut Çavuş.

Bedôviç (Beyti) sülalesinde Eyüp Çavuş, Bedô

Barani sülalesinde Asım Günaydın (Yusuf Bey'in kızı Ayşe ile evlidir.), Nazif, Etô, Arif Çavuş

Gazap sülalesinden tek aile vardır. Sarı Derviş (kızı Ülfete vardır.)

Muhôviç sülalesinde Hacı Usta, Muşan (Vahide ablanın kocası) Deli Hakkı, Hayrullah (Tetka Bahtuşa'nın eşi), Raşit Güven (Emin Yılmaz'ın kayınbabasıdır.), Hacı Usta (İki ayağı kesik olmasına rağmen çok iyi bir marangozmuş. Eşinin ismi Muhrâ'dır.)

Hâcôviç sülasinden Şemsô (Hazir'in eşi.), Mustaâ Begoviç sülalesinde Osman'ın (Halauk) eşi Fâtemâ.

İmşôviç sülalesinde Mûmin, Nâhut.

Kurbegoviç sülalesinde Arif Baykurt (Muhtar Arif Efendi diye söylenir. Köyde muhtarlık yapmıştır.)

Hasan Begoviç sülalesinde Rasim Çavuş, Osman Amca (Ôrle), Selim, Cuğla (Memlekette ölmüş.) Cemile (Çâmâ, Deli Hakkı'nın eşidir.)

Baglabar/ Baklabaç sülalesinde köyde tek bir kişi var. O da Nuri Uyan'dır. (Astsubaylık yapmış, Köyde bir süre bakkal işletmiştir.)

Hazırlayan: Oktay Üzel

Kaynak: Boşnak Haber - 04 Kasım 2021 - 17:18

***

Mağarada kurtlar tarafından beslenen çocuklar efsanesine Anadolu'dan bir örnek

Danişmendli Türkmenleri ağır vergilere tabi tutularak Suriye'ye sürgün edilmek istenir. Buna başkaldıran Türkmen beyleri isyan başlatırlar. Ayaklanmayı bastırmak üzere ordu gönderilir. Türkmenlerin ileri gelenleri kılıçtan geçirilmiştir. Yakalanan otuz Türkmen beyi ise idam edilir. Bu sırada kocası öldürülen Beydili boyunun reisinin hanımı üçüz oğlan doğurmuştur. Çocukların öldürüleceğinden endişe duyan kadın, sürgüne gitmeden önce çocukları dağdaki bir mağaraya götürüp bırakır. Birkaç yıl sonra Beydili boyu sürgünden eski yurtlarına döner. Kadın, hizmetçisi ile birlikte çocukları bıraktığı mağaraya gider, gördüğü manzara karşısında gözlerine inanamaz. Üç oğlu da ellerinin başparmağını emerek sıhhatli bir şekilde yaşamaktadır. Çocukların kimler tarafından korunup beslendiğini öğrenmek isteyen kadın, bir kenara gizlenir, beklemeye başlar. Gün batarken bir kurt ağzında yiyecekle gelir ve çocukları besler. Üç oğlunu alıp çadırına dönen ana, karayağız kıllı oğluna Kurt Karaca, ince uzun sırım

gibi oğluna Cerit, kafası iri ama boynu ince oğluna da Boynuince diye isim verir. Daha sonra Türkmenler arasında bu üç kardeşin obaları: Boynuinceli, Karacakurt ve Cerit olarak anılır. Bu katliamdan kurtulan ve sürgünden geri dönen Türkmen boylarına bu üç çocuğun adı verilir.

Kaynak: Fatih Mehmet Yiğit
(İlk derlemeyi yapan kişi bilgisine ulaşılamadı.)

***

Sivas'ın Hafik ilçesinde bulunan Delik Tepe Höyüğü ve adını aldığı höyüğün tepesindeki insan yapımı tünel gizemini koruyor.

Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Durulmuş köyü yakınlarında bulunan ve Delik Tepe olarak bilinen tünel görenlerin dikkatini çekiyor. Büyük bir höyüğün üzerinde bulunan ve uzaktan bakılınca delik şeklinde gözüken tünel bilinmeyenleri ile merak konusu. Yaklaşık 20 dakikalık bir tırmanışın ardından tünelin girişine ulaşılıyor. İnsan yapımı olan tünelin tarihin hangi döneminde ve kimler tarafından açıldığı bilinmiyor. 30 derece eğimle açılan tünel 152 basamaktan oluşuyor. Tünelin kalan kısmı ise toprak ve kayalarla kapanmış durumda. Tünelin sadece 34 metre derinlik ve 55 metre uzunluğuna kadar ulaşılabiliyor. Tünelin kalanında ne olduğu ise bilinmiyor. Tünelin gizli bir geçit olduğu, höyüğün içinde bulunan bir yer altı şehrine açıldığı gibi rivayetler var.

"ERMENİ KÖYÜ"
Durulmuş köyü sakinlerinden Bülent Özkan (60), tünelde ilerlenemediğini belirtip "Tekirdağ'da yaşıyorum. Bu köye 5-6 ay önce geldim. Buraya geldikten sonra delik tepenin ve delik tepenin karşısında bulunan Kalem köy diye bir yerler var. Buralar köyde konuştuğum yaşlı adamların anlattığı bilgiye göre, Ermenilerden kalma bir köy ve hatta bizim köyün isme Gevre daha sonra değiştirilmiş Durulmuş köyü olmuş. Bu Gevre de Ermenilerden kalma bir köy olduğu için ismi Ermeni bir köyü. Ben geldikten sonra Delik Tepe'ye çıktım baktım. Yüksek bir tepe. Tepenin tam üstünde büyük bir girişi var ama yağmurdan dolayı topraklar falan gelmiş, merdivenler kapanmış. Aşağı inilmiyor. 10-15 merdiven inebildik. Daha sonrasına inemedik," dedi.

"GİZLİ BİR GEÇİT OLABİLİR"
Özkan, Delik Tepe tünelinin başka bir yerleşim yerine açılan gizli bir geçit olabileceğini belirtip, "İçine bir taş attık. Taş belki de 10-15 saniye gittikten sonra cup diye bir ses geliyor. Demek ki oranın dibinde bir su var. Delik tepenin öbür tarafında da mağaralar var. İnsanlar burada yaşamış. Kalem köye gittik orada da kilise falan var. Yıkılmış belirtileri de var onların. Kalem köydeki mağaralarla Delik Tepedeki mağaralar birbirine karşılıklı bakıyor. Orada insanların yaşantısının olduğu belli. Büyük bir ihtimalle o suyun karşı Kalem köye bağlantısı var. Herhalde orası büyük bir tüneldi. Oradan geçmelerini sağlıyorlardı. Zamanla orası demek ki su doldu ama

büyük bir ihtimalle orası bir tünel. Tabi ki çok ilginç bir yer. Görüntüsü de çok güzel bir yer. Araştırılıp tarihçesinin öğrenilmesi lazım" şeklinde konuştu.

Kaynak: İhlas Haber Ajansı – 02/03/2019
Hazırlayanlar: Onur Erden - Uğur Yiğit

***

Emel Dergisi hakkında

Emel, 1 Ocak 1930 tarihinde Romanya'nın egemenliği altındaki Güney Dobruca'nın Hacıoğlu Pazarcık şehrinde Müstecib Ülküsal ve 10 arkadaşı tarafından çıkarılmaya başlanan fikir ve kültür dergisidir.

Emel, 5 sayısından itibaren Cafer Seydahmet Kırımer'in isteğiyle Kırım Milli Kurtuluş Davasının sesi, Muhaceretteki Kırım Milli hareketinin yayın organı olmuş, Kırım Tarihinin en uzun süreli yayınlanmış dergisidir Kırım Tatarlarının fikir ve kültür hayatında müstesna bir yerdedir. Yayın hayatı boyunca bilhassa diasporadaki Kırım Tatar aydınlarının çevresinde birleştiği bir çekim ve fikir merkezi olmuş, Emel'in idare ve yazar kadroları Emelci adıyla anılır olmuşlardır.

Emel Dergisi'nin yayın tarihçesini üç ana döneme ayırmak mümkündür:

(1930-1940) Dobruca'daki yayın döneminde Emel Mecmuası'nın tüm Türk-Tatar evlerine girdiği ve heyecanla takip edildiği ve okunduğu bilinmektedir. Avukat Müstecib Ülküsal, şehit Necip Hacı Fazıl, millî şair Mehmet Niyazi, öğretmen Tahsin İbrahim… gibi şahsiyetlerin kültür, milli şuurun yükseltilmesi ve teşkilatlanma alanlarında yaptıkları çalışmalar Dobruca'da bir aydınlanma hareketini başlatmıştır. Cafer Seydahmet Kırımer'in de tavsiye ve katkıları ile "Emel Kırım Milli Davası'nın sesi" olma vazifesini yüklenmiştir. Dobruca'nın Almanlarca işgaline kadar 11 sene Romanya'da yayımlanmış ve 154 sayı çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı nedeniyle Emel kapanmış ve Müstecib Ülküsal Türkiye'ye göç etmiştir.

(1960-1998) Türkiye'ye göç eden Ülküsal'ın 1960 senesinden itibaren Ankara'da yeniden ve aynı şevkle neşretmeye başladığı Emel kısa sürede hem Kırım Türklerinin hem de Sovyet esareti altındaki diğer Türk ve kardeş toplulukların sesini hür dünyaya duyurabildikleri önemli bir mecra haline gelmiştir. Ülküsal 1962'de dergi merkezini İstanbul'a taşımış, 1983 senesine kadar da yazıişleri müdürü olarak kesintisiz bir biçimde iki aylık dergi olarak çıkarmaya devam etmiştir. 1983'te derginin yönetimini dönemin Zafer Karatay, Hakan Kırımlı, Tuncer Kalkay gibi genç Emelcilere devretmiş ve 1996'daki vefatına kadar da derginin fikrî önderliğini yapmaya devam etmiştir. 1986'da Emelciler tarafından kurulan Emel Kırım Vakfı Emel Dergisi'nin sahibi olarak yayın sorumluluğunu almış ve 1992 senesinden itibaren vakfın başkanlığını Zafer

Karatay üstlenmiştir. Çeşitli sebeplerle 1998'de yayınına ara vermek zorunda kalan Emel Dergisi'nin 38 sene zarfında 227 sayısı neşredilmiştir.

(2009'dan günümüze) Emel Dergisi Kırım Tatar Millî Meclisi Türkiye temsilcisi Zafer Karatay'ın öncülüğü ve dil bilimci Saim Osman Karahan'ın yayın müdürlüğüne gelmesiyle yeniden çıkmaya başlamıştır. 3 ayda bir olmak üzere yılda 4 sayı çıkmaktadır.

Emel'in okur kitlesi
Emel öncelikle Kırım ve Kırım dışında diasporada yaşayan Kırım Türklerine hitap etmektedir. İçeriğinin niteliği sebebiyle Kırım ve/veya Türkoloji sahasında çalışan yerli ve yabancı akademisyenler için birincil başvuru kaynağı konumundadır. Her yıl onlarca yerli veya yabancı akademisyen ve araştırmacı Emel arşivindeki makalelere başvurarak çalışmalarını yürütmektedir. 1930'da ilk çıktığında tirajı 1500 olan Emel'in bugün de baskı sayısı 1500 olup Emel Vakfı internet sitesi aracılığıyla yüzbinlerce kişiye ulaşmaktadır.

Kaynak: Emel Vakfı web sitesi

***

HİNDİNİN HİKAYESİ

Amerikalıların bizim culuh dediğimiz kümes hayvanına turkey demesine sinirlenen hemşehrilerimin olduğunu biliyorum. Onları, gösterdikleri hassasiyetten dolayı kutlarım; lakin meselenin aslını bilseler belki de iftihar ederler diye her yıl bu yazıyı yazıyorum.

Bizim Hindi dediğimiz kümes hayvanına İngilizce konuşan milletlerin turkey demelerinin sebebini açıklamaya çalışan birkaç rivayet vardır. Büyük bir tesadüf eseri bu rivayetlerin en makul olanını Amerika'da, İsveç asıllı bir Profesörden dinlemiştim. Bu yazımda, söz konusu anekdotu sizlerle paylaşmak istedim.

Amerika'daki Michigan Üniversitesinde İsveç asıllı olan, Prof. Dr. L.D. Noodén'in araştırma laboratuarında çalışıyordum.

Dr. Nooden, hanımıyla beraber, Kuzey Afrikadaki İslam ülkelerini ve Türkiye'yi gezmiş, İstanbul'un Eyüp semtindeki bir gecekonduya misafir olup o fakir insanların ne kadar temiz ve misafirperver olduğunu yaşayarak idrak etmiş biriydi. Ramazan ayında Fas' ta dolaşırken bir tarihi eserin yanında hanımının fotoğrafını çekerken Faslıların saldırısına uğradığını da anlatmıştı.

Dr Nooden'in laboratuarında ikisi Amerikalı biri de Hintli olan üç kişiyle beraber çalışıyordum. Farklı milletlerden olmamıza rağmen, çok uyumlu, bir ekip oluşturmuştuk.

Amerikalıların meşhur Şükran Günü (Thanks giving) gelip çatmış, çarşı-pazar hareketlenmişti. O günlerde Dr. Noodén bana, Laboratuvarda çalışanları Şükran Gününde evine davet etmek

istediğini belirttikten sonra, tanıdığı Tunuslu bir kasap olduğunu; eğer ben ve eşim daveti kabul edersek, Şükran Gününde yiyeceğimiz turkeyi (hindiyi), Müslüman adetlerine göre Tunuslu kasaba kestirebileceğini söylemişti. Ben de bu daveti memnuniyetle kabul etmiştim.

Şükran günü akşam yemeğinde, eşlerimizle beraber Dr. Noodénin konuğu olmuştuk. Masada Hintli Maheş ile yan yana oturuyorduk; Dr. Noodén de Maheş'in karşısında oturuyordu. Yemeğe başlamadan önce Dr. Noodén, ortaokul çağındaki oğlu Lars'a, Şükran Gününün niçin kutlandığını davetlilere anlatmasını söyledi. Çocuk, Ayağa kalkıp başıyla selam verdikten sonra, anlatmaya başlamıştı: Amerika'ya yerleşmek için gelen İngiliz göçmenler (Pilgrimler) yolculuğun aylarca sürmesinden dolayı, aç bi-ilaç ve hasta bir halde, nihayet Amerika'ya varmışlar. Bu zavallı insanları Kızılderililer karşılamış; onlara acıyıp, yiyecek vermişler ve o gün ilk defa gördükleri ve adını bilmedikleri bir kuşu (hindi) yemişler. Bu gün New England denilen bölgeye yerleşen bu insanlar, zamanla zenginleşmişler. Bir süre sonra İngiliz göçmen grubunun Lideri (Vali William Bradford), Amerika'ya ayak bastıkları günün yıl dönümünde (Kasım ayının son Perşembe günü), büyük bir ziyafet düzenlemiş ve Kızılderilileri de bu ziyafete davet etmiş. O günden sonra her yıl, Kasım ayının son Perşembe günü hindi kesip yemek ve teşekkür etmek adet olmuş.

Bu küçük seremoniden sonra yemeğe başlamıştık ki, Dr. Nooden birden bire irkilip, "Hay Allah! nasıl da düşünemedim"! Dedikten sonra, karşısında oturan Maheş'e "Bildiğim kadarıyla Hintlilerin bazıları vegeteryandır;(etyemezler). Eğer siz de vejeteryansanız turkeyden yemek zorunda değilsiniz" dedi. Maheş de "Haklısınız öyledir. Hatta Hindistan'da bu kuşu pek bilmezler. Ama eşim ve ben yiyoruz. Müsterih olun" Dedi. Maheş'in "Hindistan'da bu kuşu bilmezler" demesi tuhafıma gitmişti. Bunu üzerine ben de: "Hindistan'da bu kuşun bilinmemesi çok tuhaf, Biz bu kuşa Hindi diyoruz. Hindi demek, Hindistan'a ait demektir" deyiverdim. Bunun üzerine Maheş biraz bozulur gibi oldu; fakat gayet sakin bir şekilde bana: "Sizin ne dediğinizi bilmem ama, Dünyanın yarısı bu kuşa turkey diyor." Diyerek taşı gediğine koydu… Ne denir... Adam yerden göğe kadar haklıydı… Bu durum karşısında Dr. Noodén beni çok rahatlatan ve Maheş'in de bana hak vermesine vesile olan bir açıklama yapmıştı:"Bilindiği gibi, Christofer Colombus (Kristof Kolomb), Atlas Okyanusunun batı ufkuna doğru gidilerek, sonunda Hindistan'a varılabileceğini düşünerek okyanusa yelken açtığı için, yolculuğunun sonunda vardığı toprakları Hindistan sanmıştı. Okyanus yoluyla Hindistan'a gidilebildiği, Avrupa'da duyulunca, ayak takımından birçok maceraperest gemici, büyük paralara ve servetlere kavuşmak hayaliyle okyanusa açılmış ve hepsi de sözüm ona, Hindistan'a varmışlar. Hindistan'da buldukları her şeyi, bu arada Avrupa'da bulunmayan acayip bir kuş türünü de gemilerine yükleyip getirmişler. Masraflarını çıkarabilmek için de getirdiklerini büyük paralar karşılığında satmaya çalışmışlar. Fakat zengin soylular, ayak takımının "Hindistan'dan getirdik" diye satmaya çalıştıkları malları onlardan almaya tenezzül etmemişler; fakir halkın da bunları almaya gücü yetmemiş. Sonunda maceraperest gemiciler Hindistan'dan getirdikleri şeyleri Sultana satmayı denemişler. Sultan II Beyazıt o güne kadar hiç görülmemiş olan bu kuşların nereden getirildiğini sordurunca, Avrupalı tacirler de doğal olarak "Hindistan'dan" getirdiklerini söylemişler. Sultan II. Beyazıt da bu kuşlara Hindi adını veriş. Sözün kısası hindi

dediğimiz kuşun isim babası II. Beyazıt'mış. Bundan sonra Türkler, hindiyi üretmiş ve Avrupa'ya satmışlar. Avrupalılar da Türklerden aldıkları bu kuşa turkey adını vermişler. Mesele bundan ibaretmiş…

Kısacası, Kimsenin gocunmasına hacet yok.

Yılbaşında hindi kesmenin Hristiyanlıka alakası olmadığınıda bu vesileyle söylemek isterim Onlar Kasım ayının son perşembe günü anlattığım maksatla hindi kesiyorlar.

Yeni yılın herkese sağlık ve mutluk getirmesini dilerim.

Yener Okatan

***

GELENEKSEL KÖY DÜĞÜNÜ

Toplum olarak bağlı kaldığımız veya en azından bağlı kalmaya çalıştığımız örf ve adetlerin başında düğünlerimiz gelir. İşte bu kaybolmaya yüz tutmuş en önemli geleneğimizi bilen kişiler için anılarını tazelemek, bilmeyenler için ise kültürel bilgi mahiyetinde hazırlamaya çalıştık. Belli başlıklar altında fazla detaya girmeden hazırlanan çalışmamızı sabırla takip edeceğinizi umuyoruz.

Geleneksel köy düğünü içerisinde yer alan belli başlı aşamalar şunlardır:

Düğün öncesi

1. Görücülük (Kız - Erkek Beğenme)
2. Dünür Gitme
3. Söz kesme
5. Nişan
6. Düğün okuntusu
7. Çeyizin gitmesi ve sergilenmesi

Düğün sonrası uygulamalar

Geleneksel olarak evlenme çağı veya yaşı genelde erkekler askerlik dönüşü 21 - 22 yaşları arasında evlenirken, kızlar ise 17 - 20 yaşları arasında evlenmektedir. Erkek ile kız arasında genellikle iki veya üç yaş fark olur. Geleneksel görücü usulü ile evlenmede erkek tarafı daha fazla inisiyatife sahiptir. Çünkü genelde erkek tarafı gidip kız beğenir ve ister.

Kız ve Erkek Beğenme

Evlenme çağına gelen delikanlı ve genç kızlar ailesine evlenme isteğini çeşitli yollarla anlatırlar. Erkek, evlenme isteğini ilk önce (varsa) kız kardeşine yoksa annesine açar. Annesine: "Anne sana bir yardımcı lazım, kaynana olacaksın!" gibi sözlerle bunu ifade eder. Erkeğin

evlenmesinde aile tarafından bir sakınca görülürse bu ona genellikle annesi aracılığıyla anlatılır. Sakıncalar arasında maddi durumlarının iyi olmaması, gencin askerliğini yapıp yapmaması vb. gösterilebilir.

Geleneksel köy düğünü içinde anne ve babanın rolü büyüktür. Genç delikanlının; annesi veya kız kardeşi aracılığıyla bir sevdiği olup olmadığı öğrenilir, eğer yoksa annesi gence bir kız bulmaya çalışır. Buna görücü usulü evlilik denir. Görücülüğün aslını, evlenecek erkeğin aile üyeleriyle, akraba ve komşularından seçilen birkaç kadının daha önceden üzerinde durulan veya tanıdıklarınca önerilen kızın evini ziyaret edip, hem kızı yakından incelemeleri, hem de niyetlerini belli etmeleri oluşturmaktadır. Buna ´kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme´ adları verilmektedir. Bunun yanında köyümüzde; düğünlerde, bayramlarda, toplu ziyaretlerde veya köy içlerinde gençler birbirlerini görüp beğenebilirler.

Çevre köylerden birisinde uygun bir kız bulununca; delikanlının büyükleri kızı görmeye gider. Kız evine gelen dünürcüler hoş sohbet ile söze başlarlar. Kimi zaman kızı görmek için de kız evine gidildiğinde çeşitli bahaneler uydurulur (kayıp hayvan aramak gibi). Dünürcülerle birlikte genç delikanlı da kız evine gider. Buradaki amaç ona kız beğendirmektir. Genç delikanlı ancak kendisine soru sorulduğu zaman konuşur. Büyüklerinin yanında konuşmak uygun görülmez. Eğer kız ve delikanlı birbirlerini bu ilk görmede beğenirlerse, bundan sonra iki taraf da birbirleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya çalışır. Genellikle ailenin yakınındaki dostları veya komşuları aracılığıyla karşı taraf araştırılır. Bu araştırmalar sonucunda oğlan tarafı kızı beğenirse, güvenilir bir elçi aracılığıyla kız tarafına haber gönderir. Eğer kız tarafı da gelen bu elçiye olumlu bir cevap verirse kıza dünür (kızı istemeye gelmek) gelinmesini isteyebilir. Aradan fazla zaman geçmeden kıza dünür gidilir. Erkek tarafından dünür gidecek kişi özenle seçilir. Gidecek kişinin kız tarafınca hatırı sayılır biri olması tercih edilir.

Ancak bazen kız tarafı naz yapmak için dünürcüleri kabul etmez. Bir iki ziyaretten sonra kızın verilmemesi de mümkündür. Ancak kızın verilip verilmeyeceği ilk gidilen dünürden sonra belli olur. Çünkü erkek tarafının ilk gitmesinde kız tarafı güler yüzlü, şen bir şekilde davranır, gelen misafirleri çok iyi bir şekilde ağırlarsa bu işin olacağı ortaya çıkar. Gidenler içinden önce bir sözcü seçilir. Bu kişi, kız tarafında konuşulacak her şey için yetkilidir. Genelde de o konuşur. Bu kişiye vekil veya kâhya denir. Kız istemeye gidildiğinde öncelikle genel konular üzerinde biraz sohbet edilir. Daha sonra ise vekil, sözü asıl meseleye getirir ve kimi zaman şu sözlerle isteğini dile getirir: "Sebepsiz dost köyüne varılmaz, acıkmadan aş yenilmez. Ziyaretimizin sebebi sizden bir gavumluk (kavimlik) ummaktır."

Erkeğin tarafı bu sözleri söyledikten sonra susar, sıra kız tarafındadır. Eğer kız tarafının kararı olumsuzsa bunu direk olarak: "Kısmetinizi başka yerde arayın!" gibi ifadelerle karşı tarafa belirtir. "Bundan sonra da misafirlerimize her zaman kapımız açıktır" denilerek ilişkilerin yine normal seyrinde devamı istenir. Ayrıca karar olumsuzsa misafirlere ikramı kızın başka bir kardeşi yapar. Ancak kız tarafının kararı olumlu ise erkek tarafına: "Siz şimdi gidin, biz bu

konuyu kendi aramızda konuşalım, size haber veririz " derler. Böylece dünür gitmenin ilk aşaması gerçekleşmiş olur.

Aradan belli bir zaman geçtikten sonra dünürcüler tarafından ikinci bir ziyaret olur kız evine. Erkek tarafı kız evine haberci göndererek dünür geleceklerini bildirir. Bazen kız tarafı işi biraz naza dökebilir ve oğlan tarafına: "Siz biraz daha gidip gelin" diye bir tutum sergileyebilir. Bunun üzerine oğlan tarafı evden ayrılır. Bundan sonra bir defa daha kız evi ziyaret edilir. Son gidişte söz kesmek için dünürcü heybesine şeker vb. şeyler konur. Söz kesmek için gerekli takılar alınır. Yine kız tarafına haber gönderilir. Bu sefer kız evinde daha ılımlı bir hava vardır. Kız tarafının sözcüsü de burada belli olur. "Çok geldik gittik, sizi rahatsız ettik: Allah´ın emri Peygamber´in kavli ile kızınızı oğlumuza istiyoruz" derler. Bunun üzerine kızın vekili ve babası, anasına bir soralım diyerek evin bir başka köşesine çekilirler. Daha sonra da kızın fikri kızkardeşi veya annesi tarafından öğrenilir. Kızın gönlü varsa, "gönlüm var beni verin" veya "annem babam bilir, onlar ne derse o olur" der. Eğer istemiyorsa yüksek sesle istemediğini belirtir. Kız tarafı, dünürcülerin yanına dönerek kararı bildirir. Eğer karar olumsuzsa "kızımız evlenmeyi düşünmüyor, kısmetinizi başka yerde arayın" der. Cevap olumluysa, "Allah hayırlı uğurlu etsin" gibi bir ifadeyle erkek tarafına karar bildirilir. Bunun üzerine taraflar birbirlerini kutlarlar.

Söz Kesme:
Kız isteme işi olumlu sonuçlandıktan sonra sıra söz kesmeye gelir. Dünürcülük ile anlaşan aileler bu birlikteliği daha çok kişinin huzurunda tekrarlamak isterler. Buna söz kesme denir. Bundan sonra erkek tarafınca şerbet hazırlanır. Şerbetin çok tatlı olmasına dikkat edilir. Çünkü böyle olursa yeni kurulacak ailenin daha mutlu olacağına inanılır. Ayrıca şerbetin herkese sunulmasına da dikkat edilir. Şerbetten sonra herkes, özellikle erkek tarafının katkılarıyla hazırlanan sofraya buyur edilir.

Böylece kız ve erkek artık sözlenmiş olur. Halkın gözünde artık onlar evliliğe giden yolun başlangıç adımlarını atmışlar ve birbirlerinin helali olmuşlardır. Sözlendikten sonra her iki taraf yani kız ve erkek kendi arkadaşları arasında küçük eğlenceler ve yemekler düzenlerler. Özellikle erkek tarafında bu bir ziyafet şeklinde düzenlenir. Gençler sözlenen arkadaşlarını tebrik etmek için erkek evinde toplanırlar. Sözlenen kişinin kulağını bükerek yaptığı bu başlangıçla kutlarlar. Buna kulak bükmeci denir.

Söz olayının üstünden belli bir zaman geçtikten sonra oğlan tarafı kız evine gider ve bundan sonraki süreçte neyin, nasıl ve ne zaman yapılacağı kararlaştırılır. Bu ziyarette kız tarafının bir şey isteyip istemediği, düğünde takılacak takılar ve nişan yapılıp yapılmayacağı öğrenilir. Bundan sonra kız ve erkek aileleri birbirlerini farklı zamanlarda eve yemeğe davet ederler.

Nişan:
Nişan yapılacaksa nişanın masraflarının çoğunu kız tarafı karşılar, ancak kız tarafı masrafları erkek tarafı karşılayacak derse mecburen erkek tarafı bunu kabul eder. Nişan için hazırlıklar

yapılır. Nişandan birkaç gün önce erkek tarafınca kız alışverişe götürülür. Kızın bütün ihtiyaçları ve nişan yüzüğü alınır. Kız tarafından da erkek tarafına genelde nişan yüzüğü alınır. Nişan günü gelen misafirlere yemek ikram edilir ve genellikle davullu zurnalı eğlenceler düzenlenir. Bu amaçla birkaç gün önceden yufka hazırlanır ve koyun, sığır kesilir.

Nişandan sonra kız ve erkek ağır yükümlülük altına girmişlerdir. Nişanlı erkek kız evine sürekli gidip gelemez. Nişanlılık süresinde kesin bir kural yoktur. Bu süre her iki tarafın anlaşmasına bağlıdır. Nişanlıların birbirleri ile görüşmeleri kentlerde olağan karşılanırken, geleneksel kesimde aile üyelerinin izinleri veya yanlarında bulunmaları ile gerçekleşmektedir. Evlilik zamanı gelinceye kadar, geçen bayramlarda, oğlan ve kız birbirine hediyeler götürür. Buna bayramcalık götürme adı verilir. Oğlan tarafı hediyeleri tepsi üzerinde üzeri al ile örtülü bir şekilde kız evine götürürler. Yakın akrabalar da davet edilir. Akrabalar da hediyelerini verirler. Kız evinin hazırladığı yemekler yenir ve ufak bir eğlenceyle son bulur.

Bundan sonra düğün hazırlıkları hızla devam eder. Düğüne yaklaşık bir hafta kala pazarlık görülür. Kız alışverişe götürülür ve bütün ihtiyaçları karşılanır. Masrafların tamamı erkek tarafınca karşılanır. Yine, kınaya götürülmek için, kuruyemiş vb. şeyler alınır. Ayrıca kızın yakın akrabalarına hediyeler alınır. Kızın annesine alınan hediyeye ana yolu, kardeşine alınan hediyeye ise kardeş yolu denir. Bunun yanında o gün içinde resmi nikah da kıyılabilir.

Galın götürmek (elbise giydirmek):
Bu gelenek; genelde düğünden bir hafta önceki Cuma günü gerçekleştirilir. Erkeğin annesi, bacısı ve yakın akrabaları, yaklaşık altı yedi kişilik bir bayan grubu, kızın evine gider. Kız evi bu gelenlerden haberdardır. Gelenler için yemekler hazırlanır ve misafirlere ikram edilir. Sıra kızın üstünü giydirmeye gelir. Kızın ablası veya yakınlarından bir bayan kızın yüzünü al ile örtükten sonra maniler söyleyerek kızı gurubun ortasına getirir. Burada kıza alınan elbiseler kızın yanındaki bayana verilerek bir başka odada kızın elbiseleri giymesi istenir. Köyde elbise yerine kutnu (üç etek) denilen giysi giydirilir. Bu elbisenin giydirilmesiyle üst giydirme işlemi bitmiş olur. Bu etkinlikte kadınlar kendi aralarında eğlenirler.

Üstü giydirilen gelin o akşam kendi evinde kalmaz. Varsa dayısında yoksa yakın bir akrabasında misafir edilir. Bu sırada kız yalnız değildir, varsa ablası yoksa elbise giyiminde kendisine eşlik eden bayan düğün gününe kadar gelinin yanından ayrılmaz. Bu kişiye yenge denir. Kız ertesi gün evine geri gelir.

Kızı eve çağırma (Davet etme)
Üstü giydirilen kız düğüne kadar köydeki komşuları tarafından yemeğe davet edilir. Yemeğe gidilen evlerde herkes kendi durumuna göre kıza hediyeler verir (çorap, yazma, küçük ev aletleri vb.) Bütün bunların yanında düğün hazırlıkları da devam etmektedir. Oğlan ve kız evinde düğünden bir iki gün önce düğün yufkası açılır.

Düğünün başlamadan önce yapılan etkinliklerden birisi de köyün yasını almak ve bunun yanında da okuyuntu dağıtmaktır. (Bunun yerini günümüzde düğün kartı almıştır) Oğlanın babası yoksa en yakın akrabalardan biri yanına bir kişi alarak düğünden bir gün önce köyün yasını alır. Bu kişilerden birinde heybe vardır. Heybenin bir gözünde okuyuntu hediyesi vardır. Hediyeler genelde: elbiselik, gömlek, çorap, el havlusu vb. olur. Heybenin diğer gözünde ise kınalı şeker olur. Köyde gezilerek erkeğin yakın akrabalarına bu hediyeler dağıtılır ve köylü düğüne davet edilir. Gidilen evlerde kınalı şeker dağıtılır. Ayrıca yakın bir zamanda cenazesi olan komşuya da baş sağlığı dilenerek yası alınmış olur.

DÜĞÜN

Danışık yemeği :
Düğünün ilk etkinliği ve yemeğidir. Oğlan evinde hısım akrabalar çağırılarak yemek verilir (genelde içkili vs. olur). Bu yemeğin amacı erkek evinin düğün planını akrabalarına açıklamasıdır. Düğüne gelecek misafirlerin ağırlanması, davulcu ve zurnacının ağırlanacağı evin belirlenmesi, damadı indirecek evin belirlenmesi gibi konulara karar verilir. Bu sırada da düğün kahyası ilan edilir. Düğün başlamadan, düğün kahyası (düğün sorumlusu) belirlenir. Düğün kahyası hatırı sayılı ve ağzı laf yapan bir kişiden seçilir. Çünkü düğünü başından sonuna kadar o idare edecektir.

Bir de yiğitbaşı vardır. Bu kişi de düğün boyunca bayraktan sorumludur. Bayraktar, düğün alayı kız evine giderken ve gelin getirilirken bayrağı bırakmaz ve sorumluluğunu üstlenir. Bayanlardan da yenge belli olur. Yenge ise düğünün başından sonuna kadar gelinin yanında bulunur. Bir nevi yol göstericidir.

1.Gün
Bütün bu hazırlıklardan sonra düğün, sabah erkenden davulcu ve zurnacıyı düğüne okumayla başlar. Bu genelde temsili olarak bir tabak kuru yemiş ve okuyuntu ile olur. Bahşiş verilir. Erkek evine gelen davul ve zurna kahvaltısını yaptıktan sonra aynı şekilde davul ve zurnayla yiğitbaşı düğüne okunur. Köy düğünü, sabah güneşin doğmasından sonra davul zurna eşliğinde toplanan insanların huzurundaki bir törenle bayrağın evin en yüksek bir yerine asılmasıyla başlar, bu bayrak düğün bitene kadar buradan indirilmez. Bayrağın dikildiği sopanın ucu bereketin simgesi elma ve telek (tavuk ve güvercin tüyü) ile süslenir. Kız evine giderken başka bir bayrakla gidilir.

Daha sonra, damadın elbisesi kız evinden tepsi üzerinde allı pullu bir şekilde alınır. Davul zurna ile damat hamama götürülür, elbisesi giydirilir ve damat tıraşı yapılır.

Düğünlerimizde genellikle oyun havaları zurna ve davulla çalınır. Oynanan bütün oyunlar genellikle bu iki müzik aletiyle birlikte olur.

Köyümüzde düğünlerde oynanan oyunlar: Sivas halayı, dik halay, hoşbilezik, Kürt halayı, Sivas ağırlaması, üç ayak, madımak, çekirge, hop bicov, düz halay, gelin ağlatma, gelin çıkarma, halay, misafir karşılama, üç ayak vb...

Erkek evinde koyunlar kesilir ve yemekler yapılır. Bu yemeğin adı bayrak yemeğidir. Düğün evine o gün davul zurna ile erkekli kızlı gençler toplanılır. Bahşiş dağıtılır. Bu gençler düğünü şenlendirmek ve düğün evine hizmet için (su getirme, odun kesme vb..) toplanılır.Düğün törenleri içinde oldukça yaygın olan adetlerden biri de düğün pilavıdır. Düğün pilavı genellikle etli bulgur biçimindedir. Düğün pilavının yapılması oldukça dikkat gerektirir. Yemekten sonra içki masaları kurulur ve herkes eğlenir. Akşama kadar halaylar çekilir ve düğün şenlenir. Düğün başlangıcından gerdek gecesine kadar erkek müsayibinin (sağdıç) evinde kalır.

II. Gün

Düğünün ikinci günü yine halaylar ve eğlence ile geçer. Bu sırada ertesi gün verilecek sarhoş yemeği için hazırlıklar yapılır, yemekler pişirilir, yufkalar açılır. Bu sırada damada yufka açtırılır. Damat yufka açanlara bahşiş verir. O gün akşam gençler yine toplanarak kendi aralarında eğlenirler. Damadın açtığı yufka düğün sonunda anlatacağımız başka bir yerlerde kullanılacaktır.

III. Gün

Sabahtan başlayan davul zurna eşliğinde öğlen verilecek yemek hazırlığı yapılır. Bu yemeğin ismi ise sarhoş yemeğidir. Genelde içki meşrubat vb... içecekler ikram edilir.
Daha sonra görmüş geçirmiş insanlarla kız evine çeyiz yazmaya gidilir. Buna kız üstü de denilir. Kızın evine düğün alayı yaklaştığı zaman kız tarafından bazı geçler düğün alayının önüne ip tutarlar. Buradaki amaç ayak bastı parası (toprak bastı) almaktır. Gençlerden birisi sözcü seçilir. Bu sözcü oğlan tarafının düğün kahyasından haklarını ister. Bundan sonra sıkı bir pazarlık başlar, genelde ya içki verilir ya da para verilir. Gençleri razı etmek önemlidir. Bundan sonra düğün alayının önüne kızın çeyizi serilir ve olan ne varsa kağıda dökülür, şahitler huzurunda kız ve oğlan babaları imzalarlar. Buna çeyiz yazma denir. Bu sırada kızın sandığı ortaya getirilir. Kız tarafından bir kişi sandığın üstüne oturarak çeyizi vermeyeceklerini beyan eder. Oğlan tarafının düğün kâhyası gelerek bu kişiyi razı etmeye çalışır. Burada da ya para verilir ya da herhangi bir hediye verilir.

Daha sonra kız hamama götürülür. Akşam olunca oğlan tarafından kız evine kına götürülür. Bu arada kız tarafından bir kişi evin kapısını kilitleyerek düğün alayını içeri sokmaz. Oğlan tarafının düğün kahyası kapıyı kilitleyen kişinin gönlünü razı ederek kapının açılmasını sağlar. Baldız yüzüğü verilir. Kız evinde kına başlar.

Çeyizin yazıldığı o gün köylü akşam üzeri büyük yemeğe çağrılır. O akşam oğlan evinde büyük yemek (düğün yemeği) yenilir. Sofra kalktıktan sonra damat meşaleler ve maniler eşliğinde gezdirildikten sonra topluluğun huzuruna çıkartılır. Başına konulan başlıkla birlikte dualar

okunur. Daha sonra günümüzde takı takma dediğimiz tören başlar. Buna çağırtma denilir. Herkes takısını verir ve ortada takıyı toplayan kişi yüksek sesle ilan eder. Bu törenin sonunda en yüksek parayı veren kişi damadı oturtturur. Damat oturtmak önem taşır.

Kız evinde ise eğlence sonunda baş öğülme (ağıt yakma) eşliğinde gelin kınası yakılır. Kına genellikle genç kızlar tarafından hazırlanır ve hazırlanırken maniler söylenir. Kına genelde evin geniş olan yerinde yoksa dışarıda açık alanda yakılır. Kız, kınaya ya ablası ya da yengesi tarafından hazırlanır. Kız orta bir yerde sandalyeye oturtulur ve başına allı pullu örtülür. Geniş bir tabağa konulan kınanın üstüne mumlar yakılır. Kınayı yakacak olan kızlar gelinin etrafında bir halka oluşturarak bu kına tabağını dolaştırırlar. Bu işlem davul zurna eşliğinde üç kere tekrarlanır. Bu sırada kına elden ele geçerek hem maniler söylenir hem de oyunlar oynanır. Daha sonra kına tabağı yengeye verilerek kınayı yakması istenir. Gelin kınanın yakılması için elini açmaz. Bunun anlamı gelinin hediye beklemesidir. Erkek tarafından birisi kızın avucuna para ya da altın koyar. Arta kalan kına yenge tarafından gelen misafirlere dağıtılır. Burada genellikle kınayı bekar kızlar ve bekar erkekler alır. Bunu bahtlarının açılması için uğur sayarlar. Daha sonra oğlan evinden gelen kuruyemiş de misafirlere dağıtılır. Kuruyemiş de bolluğu ve bereketi simgeler.

Damat evinde de çağartma (takı) töreni bittikten sonra kız evine gidilerek imam nikahı kıyılır. İmam nikahında imam, damat ve gelinin babası ile köyün ileri gelenlerinden (muhtar vb...) bir kişi ile olur. Nikah kıyıldıktan sonra hazırlanan yemek yenir.Eğer düğün alayı başka köyden gelmişse köydekiler onları imece usulü ile ağırlar. Herkes evine bir misafir götürür.

IV. Gün

Düğünün son günü oğlan evinden kız evine yozucu (haberci) gönderilir. Yozucu kız evine gelin almaya gelineceğini bildirir ve özel istekleri iletir. Bunun yanında yozucu kız evine içinde bazı yiyeceklerin bulunduğu bir heybe götürür. Ancak yozucunun kız evine çok dikkatli gitmesi gerekir. Çünkü yakalanması ve heybeyi kaptırması durumunda yozucuya cezalar verilmektedir. Mesela yozucunun sırtına binilerek gezdirilir, ayrıca kız evinde de yozucuya iş yaptırılır (ahırların temizlenmesi gibi). Eğer yozucu kimseye yakalanmadan kız evine girerse taşıdığı yiyecekleri kendisi alır.

Daha sonra gelin almaya gidilir. Bu sırada düğün alayının önü manilerle kesilerek kız tarafı çeşitli isteklerde bulunur. Bu genellikle yiyecek içecek olur. Daha sonra karşılıklı olarak bayraklar değiştirilir. Gelin alma töreni başlar. Köyün bilen kadınları ağıtlarla gelini dışarı çıkartırlar. Buna baş bağlama da denir. Kızın belini varsa erkek kardeşi yoksa kız tarafından (en yakınlarından birisi) bir erkek bağlar. Kızın beli kırmızı renkli bir kurdeleyle bağlanır. Bu kırmızı kuşak bekaretin sembolüdür. Eskiden kuşak denilen bağ, boyalı ipten yapılmış üçgen şeklinde bir bağdır. Şimdi bunun yerini kırmızı kurdele almıştır. Kızın kardeşi bu kurdeleyi kızın belinden üç kere Allah, Muhammet Ali diyerek dolandırır. Daha sonra oğlan kızın belini bağlayarak kardeşiyle helalleşir. Gelin alındıktan sonra davul-zurna ve maniler eşliğinde köyde

dolaştırılır. (eskilerde ata bindirilen gelin günümüzde traktör veya otomobile bindirilir). Damat evine gelindiğinde gelin attan inmiyor diyerek geline bahşiş verilir (genelde büyük baş sığır veya tarla olur).

Eve girerken gelin ateşin üzerinden geçirilir. Bu ayağını dağlama anlamına gelir ki annesinin evine dönmesin diye. Oklava ve aktaraç denilen mutfak araçları verilir eli iş tutsun diye. Kaynanası şeker verir ağzı tatlı olsun diye. Gelinin önünde küp kırılır, bunun anlamı ise kırılan küp gibi bu işin geriye dönüşü olmadığını gelin kendince kabul etmiş olur.

Gelin erkek evine indikten sonra; köyün gençleri erkeğin müsayibinin evine, damadın yanına, gider ve orada eğlence düzenlerler. Burada akşam vaktine kadar eğlenilir. Akşam olunca damat gelinin yanına götürülür. Eğlenirler. Eğlence sonunda damadın gelinin yanına yöneldiğini fark eden gençler damadın sırtına yumruklar vurarak damadı eve sokarlar. Damatla birlikte içeriye sağdıç ve onun eşi de girer. Diğer misafirler dağılır. Kızın anası evli çiftlere bir bohça gönderir. Bohçada çeşitli yemekler, tatlılar ve kuruyemiş bulunur. Oldukça yorucu ve uzun süren bütün bu düğün törenlerinden sonra yorulan damat, gelin, sağdıç ve eşi birlikte bu bohçadaki yemekleri yerler. Daha sonra damat ve gelin zifaf gecesine (gerdek) girerler. Gelin ve damat baş başa kaldıklarında gelin damada yüzünü göstermez, çünkü yüz görümlüğü beklemektedir. Damat geline yüz görümlüğü için ya altın kolye takar ya da para verir. Dışarı çıkan sağdıç evin üstünde asılı olan bayrağı indirir. Böylece herkes evine dağılır.

Gelin Görülmesi:
Bu adet gerdek gecesinin ertesi gününde, genelde köyün bütün kadınlarının katıldığı bir davet sonucunda gerçekleşir. Bunun için o güne özel yemekler yapılır. Daveti kabul eden bayanlar gelinin bulunduğu evde toplanır. Bu toplantıda kadınlar genellikle bir halka şeklinde oturur. Gelin, genç kızlar ve kaynanası tarafından ayrı bir oda da hazırlanır. Başına yüzünü örtecek şekilde allı pullu örtülür. Gelin türküler eşliğinde kadınların bulunduğu yere getirilir. Gelinin yüzünü açmak için bir bayan görevlendirilir. Görevlendirilen bayanın anne, baba, ve eşinin sağ olması; mutlu bir evlilik sürdürüyor olması tercih edilir. Çünkü yüzünü açtığı gelinin de kendisi gibi mutlu ve mesut olmasını istenmektedir. Gelin orta yerde diz çöktürülür ve salavat getirilerek yüzü açılır. Gelinin eline iğ (yün eğirmeye yarayan alet) ve yün verilir. Böylelikle gelinin elinin iş tuttuğuna bakılmış olur. Bundan sonra düğün sırasında damadın açtığı yufka gelinin başının üzerinde ezilerek ufalanır. Bu adetin anlamı bolluk ve gelinin ekmeğini kazanan gişisi (kocası) ile ömür boyu beraber bir sofrada aynı ekmeği paylaşma dileğidir. Böylelikle bu tören biter.

Evlendikten birkaç gün sonra damat ortalıkta görünmemeye dikkat eder. Çünkü görülmesi ayıp sayılır. Yeni gelen gelinin de kendinden büyüklere gelinlik etmesi beklenmektedir. Gelinlik etmek, kendisinden beklenilen bazı hizmetleri yapmak ve aile büyükleri yanında konuşmama gibi davranışları kapsar. Belli bir zamandan sonra kayınbabası geline bir hediye alarak gelinlik etmeyi sonlandırır. (bu genelde tarla vermesi gibi hediyeleri kapsar)

Gelin yaklaşık 2 hafta kadar evden hiç çıkmaz. Bu sürenin sonunda gelin sazlı sözlü kızlar eşliğinde suya gönderilir. Bu yeni gelinlik döneminin bittiği anlamına gelir. Tüm köy dolaştırılarak yapılır bu tören. O gün akşam veya yakın bir zamanda ise gelin, eşi ile birlikte annesi ve babasının evine gider. Buna el öpme denir. Bu sırada gelinin ailesi yine hediyeler vererek uğurlarlar kızını ve damadını.

Sonuç ve Çıkarımlar:
Bu yazıda geleneksel köy düğünü analiz edilmeye çalışıldı. Bu noktada bazı çıkarımlarda bulunmak yararlı olacaktır. Öncelikle görülmektedir ki ebeveynlerin düğünün başından sonuna kadar çok ciddi bir rolü vardır. Bu rol yeni bir ailenin kurulmasında birleştirici ve yönlendiricidir. Kimi zaman gençlerin tercihlerinin de önüne geçmektedir. Bir diğer çıkarım da şudur ki; köy düğünleri halkın inançlarının ve kültürünün en geniş anlamıyla sergilendiği özel anlardır. Aynı zamanda da halkın birliği ve beraberliğinin pekiştirilmesi için iyi bir fırsat sunmaktadır.

Diğer bütün gelenek ve adetlerimiz gibi köy düğünleri de zamanla değişime uğramakta, olumlu veya olumsuz olarak nitelendirilebilecek yeni anlamlar ve şekiller kazanmaktadır. Günümüz düğünlerinde yukarıda belirtilen birçok adetin uygulanmadığını görmekteyiz. Mesela günümüzde kadının toplumdaki konumunun olumlu yönde değişmesine paralel olarak gelin yüzü açma adeti azalmıştır. Bu durum bazı açılardan olumlu olarak değerlendirilebilir çünkü bekaretin bu kadar önem arz etmesi ve törenle de bunun ilan edilmesi, kadının onurunu incitici bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca günümüz düğün anlayışında gençlerin iradesinin düğün öncesinde ve düğünün başından sonuna kadar olan sürede çok daha belirleyici olduğunu gözlemliyoruz ki bu önemli ve olumlu bir gelişmedir; çünkü görücü usulü evlilikte ailelerin kararları ve tavırları gençlerin iradelerinin ve duygularının önüne geçmekte bu da bu usulle gerçekleştirilen evliliği riskli bir hale getirmektedir. Evlenmeyi iki insanın ortak bir yaşam oluşturması olarak tanımlarsak, bu süreçte tarafların kararlarının çok daha önemli olması gerekir. Çünkü sağlıklı bir evlilik için tarafların birbirlerini çok iyi tanımaları ve anlamaları gerekmektedir. Ancak görücü usulü evlilik buna pek uygun değildir. Çünkü taraflar birbirleri hakkındaki bilgileri daha çok aracılar vasıtasıyla elde ederler ki bu bilgiler de pek sağlıklı olmayacaktır.

Bazı olumsuz değişimler olarak nitelendirilebilecekler arasında sayabileceğimiz bir durum geleneksel köy düğünü içinde yoğun bir şekilde gördüğümüz sembollerin günümüz düğünlerinde pek de yer almıyor olmasıdır ki bu da düğünlerin anlam ve çağrışımlar açısından zenginliğini kaybettiğini daha sığ bir hal aldığını göstermektedir.

Bir diğer olumsuz durum da geleneksel köy düğününde çok açık bir şekilde görülen şenlik ve birliktelik havasının günümüz düğünlerinde yeterince görülmemesidir (mesela köyün yasını alma adeti oldukça azalmıştır). Ayrıca günümüzde salonlara sıkıştırılan düğünlerimiz gerçekliğini ve özgünlüğünü kaybetmektedir. Bunun da asıl sebebi günümüz toplumlarında

hakim olan ticari zihniyetin köklü geleneklerimiz olan düğünlerimizi de etkiliyor olmasıdır. Bütün bu süreç köy düğünlerinin sıcaklığını, birliktelik duygusunu ve doğallığını köreltmektedir.

*Not: Bu çalışma çeşitli kaynaklardan derlenmiştir. Bu konuda katkı sunan herkese teşekkür ederim.

Yazan: Deniz Doğan

***

Unutulmaz Kerkük Halk Türküsü "Evlerinin Önü Yonca" Türküsünün İlginç Hikayesi

Irak Türkmeni olan Sinan Said Kerkük'ten Bakıya 1959 - da Azerbaycan Radyosu Arapça bölümüne Irak devleti tarafında resmi olarak radyo sunucusu olarak gönderilir. Bir zaman sonra Bakü ona vatanı gibi gelir. Sinan Said, Azerbaycan Radyosu Arapça bölümünde 11 yıl çalıştıktan sonra Irak'a döner. Kerküklü Sinan Said'in yakın dostu, sırdaşı Nahid Hacızade hatıralarında "Evlerinin Önü Yonca" türküsünün varoluş tarihini şöyle anlatır:

"Ona (Sinan Said'e) iki odalı ev vermişlerdi. "Intourist"den kendi evine taşınmıştı. "Volga" arabasi alması da onu çok sevindirirdi.

Genel redaktörümüz hep söylerdi: "Sinan Said'i gözden kaçırma. Gariptir, ondan ayrılma. Her akşam ona git. İstersen, onunla da kalabilirsin. Bekar adamsın. İkiniz de sıkılmazsınız ".

Akşamları Sinan Said çay yapardı. Bu zaman o, dudakaltı tatlı, biraz da hüzünlü türküler okurdu. Bir parçası kulağımda seslendi:

Evlərinin önü yonca
Yonca kalkmış dam boyunca
Boyu uzun beli ince

Ninne yavrum ninne
Esmer yavrum ninne
Ninne ninne

O türküyü bitirmeden yalvardım:

- Sinan, qadan alım, bir de oku!

Bir kere dedim:

- Sinan, gel bu türküyü filme yazdır, herkes dinlesin. Biz ölüp gideceğiz, izin ver türkü hatıra kalsın, yaşasın.

Sinan Said:

- Beyim, sen ne konuşuyorsun? Ben sunucuyum, gülerler bana. Sen bir görsen, duyaydın, Bağdat'ta, Kerkük'te bu türküyü nasıl okuyorlar? Onlardan sonra benim okumam gülünç görünür.

- Görünmez, efendim, görünmez. Kendin de görürsün ki, senin sesin herkesin kalbini titretir.

Sinan Said gülümsedi:

-Beyim, belki de böyle yapalım. Sen bana bir şarkıcı kadın bul, biz düet okuyalım. O zaman başka türlü seslenir bu türkü.

Ben çok isimler söyledim, Rübabe Muradova, Şövkət Elekberova, Sara Qedimova, Flora Kerimova… Daha kimler, kimler…

Sinan Said de bu şarkıcıları tanıyordu. Ancak hiç biri yüreğinden haber vermedi.

Bir gün nerdense geliyorduk. Radyoda bir konser çalışması yapılıyordu Solist ise Nermine Memmedova idi. Sinan Said benim kolumdan tuttu,

buldum, buldum. Bu hanım okuyabilir "Evlerinin önü yonca"yı. Kendisi de iyi okur.

Ben Nermine hanımı Sinan Said'le tanıştırdım. Çok sevinse de, Nermine hanım bu türküyü okumak istemedi, ben bu lehçe ile böyle tatlı okuyamam, dedi.

Ancak nasıl olduysa kabul etti. Çalısmalar başlandı. Kerküklü Sinan Said de, Nermine hanım da bu türküye yürekten bağlandılar. Bu türkü yürekten ancak bu kadar güzel söylenebilirdi. Son olarak, birkaç şarkı hazır bulundu.

Sinan Said dedi:

-Bunları Kerkük hoyratları, daha doğrusu, Kerkük Türküleri adıyla verelim. izin verin bu adla da yaşasın "Kerkük Türküleri".

O zamandan beri bu türküler yaşıyor, seviliyor, yürekleri titretiyor. Nermine Memmedova ve Sinan Said bu türküleri seslendirince herkes kulak verir.

Onların birlikte okudukları ve hafızalardan silinmeyen "Evlerinin Önü Yonca", "Hergün Akşam Olu Dallam", "Altun Üzük Yeşil Kaş" ve diğer türküleri "Kerkük Türküleri" adı altında yazılır.

12 Haziran1991 yılında Sinan Said, yedi yıl sonra 27 Mart 1997 yılında ise Nermine Memmedova vefat etti. Ama onların seslendirdikleri bize hatıra kalan Türküleri, tüm Türkçe konuşan halklar tarafından sevile-sevile dinleniyor ve bu unutulmaz eserler dilden dile yayılıyor.

Sinan Said kimdir?

Sinan Said, 1934 yılında Kerkük'te doğdu, ilkokul ve ortaokulu Kerkük'te bitirdi. Daha sonra öğretmenler enstitüsüne girerek 1952 yılında resim öğretmeni olarak mezun oldu. Aynı yıl Kerkük Kalesi'nde bulunan "Tahire" ilkokulunda öğretmen olarak göreve başladı. Daha sonra "Garbiye" ortaokuluna atanarak 1959 yılına kadar görevini orada sürdürdü. Şubat 1959 yılında

Bağdat Radyosu Türkmence bölümüne açıldıktan sonra Radyoda Spiker olarak göreve başladı.Bağdat radyosu Türkmence bölümünde kısa bir süre çalıştıktan sonra 1959 yılında Azerbaycan Radyosu Arapça bölümünde çalışmak için Irak devleti tarafında resmi olarak gönderildi.

Sinan Said Bakü'de çalıştığı sırada aynı zamanda okuduğu Gazetecilik Fakültesinde daha öğrenciyken kendisi gibi ressam olan Azerbaycanlı Hanımefendi "Raide Bağırqızı" ile 1963 yılında hayatını birleştirdi. Evliliğinden 1964 Bakü doğumlu "Ümit" adında bir erkek çocuğu ve 22 Ekim 1966 Bakü doğumlu "Emel" adında bir kız çocuğu oldu.

Sinan Sait ve Nermine Memmedova ile düet yaptığı Kerkük Türküleri

Azerbaycan'da bulunduğu dönemlerde Azerbaycan'ın meşhur kadın sanatçılarından Nermine Memmedova ile Bakü Devlet radyosunda tanıştıktan sonra onunla bir takım Kerkük türkülerini düet yaparak banda almıştır. Bu türküler hala Azerbaycan radyosundan "Kızıl Fonda" arşivde inayetle tutulmaktadır. Güzel bir sesle ve hevesle ifa edilen bu Türküler her platformda övgü ile yayınlanıp ve Sinan Said ile Nermine Memmedova'nın güzel seslerinde bahsedilmektedir. "Evlerinin Önü Yonca", "Hergün Akşam Olu Dallam", "Altun Üzük Yeşil Kaş" ve diğerleri…

Sinan Said ve Nermine Memmedova – "Evlerinin Önü Yonca" Türkü Sözleri

Evlerinin ögü yonca
Yonca kalkmış dam boyunca, dam boyunca
Boyu uzun, beli ince
Ninne yarım ninne
Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Boyu uzun, beli ince
Ninne yarım ninne
Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Evlerinin ögü lale
Saki doldur ver piyale, ver piyale
Yoldaş olağ düşek yola
Ninne yarım ninne
Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Yoldaş olağ düşek yola
Ninne yarım ninne
Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Evlerinin ögü darçın
Felek koymur gözüm açım, vallah açım
Seni alıb hara kaçım?
Ninne yarım ninne

Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Seni alıb hara kaçım?
Ninne yarım ninne
Esmer yarım ninne
Ninne, ninne

Yazan: Irak Türkmen Gazeteciler Cemiyeti Dış İlişkiler Sorumlusu Dr. Kürşat Çavuşoğlu

Kaynak (her iki kaynaktaki yazı da birebir aynıdır):

1- Gazetehamle – 29.08.2024

2- Tüm1haber – 22.09.2024

***

Tepreç [Tepreş] Nedir ?

Eskiden Kırım Türklerinde Hıdrellez'den sonra gelen ilk Cuma günü "Tepreç" günü olarak kararlaştırılmıştı. Hıdrellez Cuma gününe rastlarsa, bu pek iyi bir alâmet addedilirdi. "Kıdırlez Cuması" dahi derlerdi bu güne.

"Tepreç" kelimesinin canlanmak, hareketlenmek manasına gelen depreşmek (tepreşmek) fiilinden türediği düşünülmektedir. Ayrıca bir başka fikre göre Arapçada, kırlara çıkarak gezinti yapmak, ferahlamak anlamına gelen "teferrüc" sözü Kırım Türkleri şivesine "tepreç" şeklinde girmiş ve yerleşmiş olacak ki, bu da aynı manayı ifade eder.

Günümüzde Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği şubelerinin organizasyonu ile Mayıs ve Haziran ayları içinde Türkiye'nin pek çok yerinde binlerce vatandaşımızın katıldığı Tepreç şenlikleri düzenlenmektedir.

Tepreçte çeşitli eğlenceler, oyunlar ve etkinlikler düzenlenir. Kırım'dan gelen ve yerel sanatçıların açık hava konserleri olur. Şenlikler, Tepreç duası ve milli marşların okunması ile başlar. Sonra "Qalaqay tıgırtılır".

Qalaqay tığırtma (Kalakay yuvarlama) : Qalaqay tekerlek şeklinde bir çeşit ekmektir. Pişirmeden önce üstüne çizikler-desenler yapılır. Tepreç öncesinde bir beze sarılan qalaqay yuvarlanır. Eğer çizgili üst yüzeyi havaya bakacak şekilde düşerse halk arasında o yıl mahsülün bereketli olacağına inanılır. Tepreçe gelenler bu qalaqaydan bir parça alabilmek için yarışırlar zira bu ekmeğin kendilerine şans getireceğine inanırlar.

Senenin en güzel günlerinden birinde yeşillikler ve türlü renkte hoş kokulu çiçekler arasında dönüp dolaşmak, gezinmek elbette neşelendirir insanı… Yeşil çimen üstünde temiz ilkbahar havasını, kır havasını doya doya teneffüs etmek elbette ferahlandırır yürekleri… Yeşillenmiş ve çiçek açmış ağaçların gölgesinde uzanarak, kuşların güzel sesini, tatlı cıvıltılarını dinlemek elbette coşturur gönülleri…

İşte, Tepreç budur… Neşe günüdür, ferahlanma, sevinme günüdür…

(*Tepreç = Halk arasında Tepreş olarak da adlandırılır.)

Kaynak: Vatan Kırım - web sitesi; Tarih: 31/01/2018

***

Cögi Baba

Cogi Baba Kültür Merkezi Ve Cemevi'nin yanıbaşında bir arada olmanın mutluluğunu festivalleştirip gelenekselleştirdiler.

Bu güzel etkinlik ilk kez 14 Temmuz 2005 tarihli Radikal Gazetesinde Celal Başlangıç'ın "Cogi Baba Can Veriyor" başlıklı yorum haberiyle Cogi Baba'nın ününü Anadolu'ya hatta yurt dışına taşıyıverdi. Celal Başlangıç bu haberinde "Cogi Baba kimdir" sorusuna da yanıt arıyordu.

Kimi görsek, "Kim bu Cogi Baba? Ne zaman yaşamış? Nereden gelmiş? Ne yapmış?" gibi sorular soruyoruz. Ama doyurucu bir yanıt almak mümkün değil. Hatta biraz yaşlı olanlar, "Ne yapacaksınız kim olduğunu. İnanın yeter" diye kızıyor.

Böyle anlatıyor Celal Başlangıç tanık olduğu olayları. Kalemine, diline sağlık. Anlatıyor da, omuzlarımıza da bir sorumluluk yükleyiveriyor. Soruyor, önüne gelene, "Cogi Baba kimdir" diye ve sorusu ortada kalıyor. Bu sorunun yanıtını vermek Cogi Baba'lılara düşer. Madem Cogi Baba köyü bir günlüğüne ev sahipliği yapacak, ve madem bu misafirlik Cogi Baba'nın hatırınadır, bu sorunun cevabı da verilmeli.

Celal Başlangıç "kimdir Cogi Baba" sorusuna aldığı bazı yanıtlara yer vermiş yazısında.

Bazıları, Cogi Baba Horasan'dan gelen erenlerden biri. Soyu Sülale-i Ehlibeyt'e dayanır. 12 İmamların neslindendir" diyor.

Rıfat Işık'a göre Cogi Baba adını bu yörede yaşayan Rumlar ve Ermeniler vermiş. Çok iyi kılıç kullanan, aynı zamanda filozof olan, adil bir yargıç olarak sorunları çözen, halkın derdine deva olan diye tanınıyor.

Celal Başlangıç'ın yazısına bir internet forumunda şöyle bir itiraz geliyor. "Yazar, Cogi Baba'nın kim olduğunu kimsenin bilmediğini yazıyor. Oysa İmranlı ve Köyleri Kültür Dayanışma Derneği yöneticilerine sorsaydı Cogi Baba'nın kim olduğunu öğrenirdi. Cogi Baba'nın asıl adının Kasım Cogi olduğunu, "

Bir gazete haberi ve bir eleştiri yorumda Cogi Baba'nın kimliğine ilişkin üç farklı anlatım çıkıyor karşımıza.

Bazıları, "Cogi Baba Horasan'dan gelen erenlerden biri. Soyu Sülale-i Ehlibeyt'e dayanır. 12 İmamların neslindendir" diyor.

Kimi "Cogi Baba adını bu yörede yaşayan Rumlar ve Ermeniler vermiş. Çok iyi kılıç kullanan, aynı zamanda filozof olan, adil bir yargıç olarak sorunları çözen, halkın derdine deva olan diye tanınıyor," diyor.

Kimi ise "Cogi Baba'nın asıl adının Kasım Cogi olduğunu, bir özgürlük savaşçısı olduğunu" söylüyor.

Burada "Kasım Cogi" adını aklımızda tutarak irdelemelerimizi sürdürüyoruz.

Her üç anlatım da kendi içlerinde doğruları ve yanlışları barındırıyor.

Cogi Baba'nın kimliği hakkında ilk detaylı inceleme denemesini köyümüzün büyüklerinden Sn. Hüseyin Özten Yünören Köyü İncelemesi adlı kitabında yapmıştır. Özten Kitabında yazılı bir kaynak bulunmadığını, belirtmiş, anlatımlar, varsayımlar ve rivayetlerin ortak noktalarına dayanarak gerçeğe yakın bir sonuca ulaşmanın mümkün olduğu düşüncesiyle hareket etmiş ve rivayet ve anlatımlardan üç tanesini ele alınmaya değer bulmuştur.

Hüseyin Özten'in anlatımlarının burada ayrıntıları üzerinde durmayacağız. Ancak kendilerinin Seyyid el Kirzi hakkındaki bahsi yazımız açısından önem taşımaktadır.

Hüseyin Özten, Cogi Baba'nın Erzincan'ın İliç ilçesinde bulunan Seyyid el Kirzi türbesinde şeceresi bulunduğu yönündeki duyumlar üzerine yaptığı araştırmada bunu doğrulayacak belgeye ulaşamadığını anlatmaktadır.

Konuyla ilgili olarak İliç Kaymakamlığının resmi internet sayfasında yer alan şu bilgiler Hüseyin Özten'in açıklamalarıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Bu bilgilerden şecerenin varlığının resmi olarak kabul gördüğünü anlıyoruz.

(Burada yer alan tarihlere ilişkin Bilgilerle yukarıda ismi telafuz edilen Kasım Cogi hakkında Fuat Köprülü'nün kitabında karşılaştığımız ve aşağıda ayrıntılı olarak açıklayacağımız tarihlerin aynı döneme denk gelmesi Hüseyin Özten'in anlatımlarının doğruluğunun bir kalemde yadsınamayacağını ortaya koymaktadır.)

Kaymakamlığın internet sayfasında Seyyid Seyh Hasan El Kirzi'nin Hayatı şöyle anlatılmaktadır.

Sultan Alparslan'ın Malazgirt Zaferinden (1071) sonra Anadolu içlerine Doğu ve Güneydoğu İslam Aleminden Anadolumuzu İslamlaştırmak Bizansı buralardan temizlemek için Horasan, İrak, İran, Türkistan ve Buharadan birçok veli Dervişler bir kısım şehir ve uç beylere kadar gelip yerleşip faaliyetlerini buralarda sürdürmüşlerdir.

Bu şeyh ve velilerden biriside Balkaya (Kirzi) köyünde medfun bulunan Seyyid Seyh Hasan El Kirzi dir. Horosan Bölgesinden Kemah'a gelmiştir. Burada yerleştikten bir müddet sonra Kemahın ileri gelenleri ve Devlet Yetkililerinin huzurlarında kendi mezhebini isbat edip Peygamberler sülalesinden (Ehli Beyt'ten) geldiğini ve Hz.Hüseyinin 27'nci torunu olduğunu kanıtlamıştır. Kemahın ileri gelen devlet yetkilileri Şeyh Hasan'ın Elhi Beyt neslinden geldiğini ve Büyük Bir Veli (Allah Dostu) olduğunu anladıktan sonra bu Zatı Kirzi Kariyesi (Balkaya Köyü) ne göndermişlerdir. Ayrıca Seyyit Şeyh Hasan El Kirzi bu topraklara gelirken Kemah'taki devlet yetkilileri tarafından bu toprakların her türlü tasarrufunun kendisine verildiğini 850 yıllık şeceresi (Soy Kütüğünden) anlıyoruz.

Bu bilgiler yazımızın ilerleyen bölümlerde başka kaynaklardan aktaracağımız bilgilerin mantıksal olarak bütünleşmesine katkı sağlamaktadır.

Hüseyin Özten Cogi Baba'nın kimliğiyle ilgili iki farklı bakış açısına işaret ettiğini düşündürten, Köyün büyüklerinden Hüseyin Korkmaz'dan naklen şöyle bir olay anlatmaktadır.

"1930'lu yıllarda Mahmut Demir'in evindeyken Karacaören Nahiye Müdürü geldi. Cogi Baba hakkında bilgi istedi. Mahmut Demir, Sabeye bakmakla görevli ailenin Avşar köyünde şıhlar olarak anıldığını, onlardan bilgi alınabileceğini anlattı. Müdür bu ailenin büyüğü olan Şıh Hüseyin'i acele getirtti. Sert ve kırıcı davranan müdür karşısında Şıh Hüseyin'in bocalayarak Cogi Baba'nın 11. imam Hasan ül Askeri'nin torunu olduğunu ve kendilerinin Cogi Baba'nın soyundan olduklarını anlattı. Müdür, soyağacı, şecere gibi birşeyler istedi. Şıh, Hacı Bektaş dergahından onaylı bir belge gösterdi. Belge, Şıh ailesinin Cogi Baba türbesinin hizmet ve korumasını yapmakla görevlendiriliğine ilişkin bir icazetname idi. Müdür bunun Cogi Baba'yı tanıtan bir belge olmadığını, halkı kandırıp sömürmek için uydurulmuş bir belge olduğunu sert ve kırıcı bir üslupla söyleyip hakaret etti. O yıllar tekke, zaviye ve türbelerin kapatıldğı ve ziyaretgahların yasaklandığı yıllardı."

Gerçekten de Avşar Köyünden Şıh ailesinin elinde böyle bir belge bulunduğu söylentisi yaygın olmakla birlikte bugüne kadar bu belgenin kendisini görmeyi, mahiyetini öğrenmeyi başaramadık.

Hüseyin Özten'in Kitabıyla aynı günlerde Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisinin Haziran 2003 tarihli VII. Cildinin 1. Sayısında Doçent Dr. Ahmet Gökbel İmzalı "İmranlı'nın İnanç Coğrafyası Ve İlçedeki Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç Ve Uygulamalar" başlıklı inceleme yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda Cogi Baba ve Cogi Baba Çeşmesi hakkında bazı bilgilere yer verilmektedir.

Bu makalede Cogi Baba hakkında yöre insanından sorulmak suretiyle derlenen bilgiler bir araya getirilmiş olup Cogi Baba Türbesi ve Çeşmesi hakkında bilgilerin tamamı yöre insanının görüşleriyle uyuşmaktadır.

Cogi Baba pek çok yazı ve incelemenin konusu olmuştur.

Zara Haber adlı kültür ve haber dergisinin "Zara'da Ziyaret Yerleri" Başlıklı yazısında Cogi Baba başlıklı bölümde şunları okuyoruz.

"Cuva (Coği) Baba Ziyareti: Bu türbe, bugün İmranlı ilçesi Karacaören bucağı sınırları içerisinde kalmasına rağmen, mevki itibarıyla Karasırt köylerine, Kömüşlük, Kızılkale, Girit'e çok yakındır. Bu bakımdan Zaralı köylüler tarafından da ziyaret edilir. Cuva Baba, köy muhtarı Halil Şenol'un ifadesiyle Horasan'dan gelmiştir. Şeyh Merzuban Veli gibi Sülale-i Resuldendir. Zira "seyyid" olanlara Osmanlılar döneminde "sancak" verilmesi adettir. Ellerindeki "şecere"den dolayı Cuva Baba'nın bu köyden Şarkışla'nın Alman köyüne yerleşen torunlar olduğu sanılmaktadır.

Türbenin biraz aşağısında şifalı olduğuna inanılan soğuk bir su çıkar. Çevre köylerden türbeye her mevsimde çok sayıda ziyaretçi gelir. Adak kurbanları kesilir, yemek pişirilir, köy halkına ve ziyaretçilere dağıtılır. Köylülerin söylediklerine göre, bir derdi veya hastalığı olanlar, çocuğu olmayanlar, özellikle felçli hastalar, türbeyi ziyaretten sonra Allah'ın, izni Seyyit Cuva Baba'nın himmetiyle şifa bulurlarmış"

Tarafımızdan yapılan araştırmalar sonucunda Cogi Baba adının geçtiği tarihi kıymeti olduğuna kanaat getirdiğimiz başkaca iki adet belgeye daha rastlanmıştır. Bunlar iki önemli Halk Ozanı'nın deyişleridir. Bunlardan birincisi Kul Himmet'tir.

Kul Himmet ve Kul Himmet Üstadım konusunda bugüne kadar en önemli çalışma, Türk folklorunun önde gelen isimlerinden İbrahim Aslanoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Aslanoğlu, çalışmasında şiirleri mahlaslarına göre ayırmış, gerek şiirlerinden gerekse tarihi vesika ve derlemelere dayanarak bu isimler hakkında yorum ve değerlendirmeler yapmıştır.

Kul Himmet, XVI.-XVII. yüzyıllarda yaşamıştır. Mezarı, doğduğu yer olan Tokat'ın Almus ilçesinin Görümlü köyündedir. Köylüleri onu, Bektaşi tarikatinin Erdebil Tekkesi'ne bağlı Safeviye koluna bağlar. İnancından dolayı çileli bir hayat geçirmiş, zindana atılmıştır. Ölümüyle ilgili kesin bilgiler olmamakla beraber, uzun süre kaçak yaşayıp köyünde vefat ettiği tahmin edilmektedir.

Kul Himmet Üstadım'ın pek çok yatırı ve ziyareti saydığı çok uzun bir şiiri bulunmaktadır. Bu şiirde Cogi Baba hakkında yazılmış bulunan bölümü şöyledir.

Kara Cöğü Gonca gülün harmanı,
Ahmet Dede okur aşkın fermanı,
Pire Dede yetmiş Derdin dermanı,
Karlık Baba peyik salmış erlere.

Onaltıncı, onyedinci yüzyılda yaşadığı sanılan büyük alevi ozanı Kul Himmet'in bu şiirinde Cogi Baba'dan bahsediliyor olması, Cogi Baba'nın günümüzden yaklaşık 400 yıl önce de bugünkü kadar ünlü bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır.

Cogi Baba adının deyişlerinde geçtiği ikinci Halk Ozanı Aşık Karaoğlan'dır. Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Dç. Dr. Doğan Kaya tarafından kaleme alınan "Aşık Karaoğlan'ın Şiirlerinden Babalar" başlıklı makalesinden Aşık Karaoğlan hakkında şunları öğreniyoruz. "XVIII. yüzyılın en büyük ozanlarındandır. 1690'de Zara'nın Akören köyünde doğmuştur. 1765 yılında Akören'de vefat etmiştir."

Yazar Doğan Kaya, şiirlerde adı geçen tüm babalar hakkında tek tek bilgi verirken Cogi Baba hakkında „Karacaören civarında yatmaktadır" şeklindeki açıklamayı yapmaktadır.

İçinde Cogi Baba (Cuva Baba) adının da geçtiği bu uzun şiirin konumuzla ilgili bölümünü aşağıya alıyoruz.

Erenlerin sözü gerçek
Ab-ı hayat doldur içek
Derdime çare pir köçek
Cuva Baba derman eyle

…

Şeyh Merzuban, Seyit Cuva pirimiz
Adem Veli, Hasan Baba dürümüz
Pir Köçek'tir esrarımız sırrımız
Gönüller sultanı Bahattin Veli

Aşık Karaoğlan'ın şiirlerinde Cogi Baba'nın adı iki yerde geçmektedir. Bunlardan birinde Cogi Baba'nın adı Zaranın Manevi Kurucusu olan, inanışa göre Sülale-i Resul'den olan Horasan Ereni Şeyh Merzuban'ın adı ile bir arada zikredilmektedir. Bu dörtlükte Cogi Baba'nın "seyit" olduğu da vurgulanmıştır.

İkinci bahiste ise "Erenlerin sözü gerçek, Ab-ı hayat doldur içek" şeklinde bir beyitin devamında Cogi Baba adına yer verilmiştir. Bu beyitte geçen "ab-ı hayat" Cogi Baba çeşmesi akla geldiğinde coğrafi ve tarihi bilgilerimizi çarpıcı bir şekilde teyit etmiş olmaktadır.

Cogi Köyünden Sabit Yılmaz'ın tespit ettiği ve tarafımıza ilettiği bir bilgi de İsmet Miroğlu'nun kaleme almış bulunduğu "Kemah Sancağı Tarihi" adlı kitabın 82. sayfasında karşımıza çıkmaktadır. İmranlı'nın hemen tüm köylerinin Osmanlı kayıtları üzerinden tarihçelerinin özetlendiği bu kitapta adı "Çoğu" şeklinde ifade edilmiş bulunan köyün "Cogi" köyü olduğu anlaşılmaktadır. Yani Cogi köyünün bundan 485 yıl önceki adının da bugün bilinen "Cogi" adıyla aynı olduğu İsmet Miroğlu'nun çok büyük emek sonucunda ortaya koyduğu bu eserinden kuşku götürmez biçimde anlaşılmaktadır. İsmet Miroğlu'nun bu çalışmasında köyün

nüfusunun 1530'da üç türbedar, 1568'de 6 hane, 6 evlenmemiş erkek, yine 1591 yılında 6 hane ve 6 evlenmemiş erkek olduğunu öğreniyoruz.

Bu vesikanın işaret ettiği tarihten önceki 400 yılı aşkın dönemde hiçbir kaynakta Cogi adıyla karşılaşmıyoruz. Yukarıda aklımızda tutmak için altını çizdiğimiz "Kasım Cogi" adının izini sürdüğümüzde, bu isimle Fuat Köprülü tarafından kaleme alınan İlk Türk Mutasavvıfları adlı kitabın (Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar – M. Fuad Köprülü – Akçağ Yayınları 2003) Ahmet Yesevi'nin hayatının anlatıldığı bölümde karşılaşıyoruz.

Fuat Köprülü'nün kitabında Kasım Cogi hakkında aşağıda ayrıntılarına yer vereceğimiz bilgilerin var olduğunu eski Diyanet İşleri Başkanı Süleyman Ateş'in Vatan Gazetesinde 2.11.2004 tarihinde yayınlanan "Makam Sahibi Bir İmam" başlıklı makalesinden öğrendik. Bu makalede Cogi adı tıpkı köyümüzün adı gibi Cogi şeklinde Türkçeye çevrilmiştir. Cogi sözcüğünün bu şekilde Süleyman Ateş gibi eski yazı konusundaki bilgisi tartışma götürmez bir bilim adamı tarafından ortaya atılmış olması buradaki görüşleri kaleme alma cesaretimizi artırmıştır.

Ağdalı bir dille kaleme alınan kitaptaki satırlarda Kasım Cogi hakkında şu bilgileri ediniyoruz.

Türk Tasavvufunun kurucusu kabul edilen Ahmed Yesevi Hoca Yusuf Hemedani adlı kişinin üçüncü halifesidir. Ahmed Yesevi gibi Cogi adının geçtiği metni kaleme almış bulunan Abdülhalık Gucduvani de Yusuf Hemedani'nin dördüncü halifesidir.

504 Ramazanının on birinci Çarşamba (25 Mart 1110) günü Sultan Sencer Semerkand'de bulunan Kasım Cogi'ye bir mektup göndererek Şeyh Yusuf Hemedani hakkında bilgi ve duygularını bildirdikten sonra, tekkenin dervişleri için 50.000 altın gönderiyor ve Allah'ın gösterdiği doğru yoldan ayrılmayan bu büyük şeyhin hayat tarzını bildirmelerini ve şeyhten kendisi için Fatiha niyaz etmelerini ilave ediyor.

Şeyh Yusuf bu esnada müridleriyle görüşmek üzere Hoca Abdullah Berki'nin hücresine gelmiştir. Hoca Hasan Endaki, Hoca Ahmet Yesevi, Hoca Abdü'l-Halık Gucduvani ve daha başkaları hep orada hazırdırlar.

(Cogi'nin) Müritleri Sultan Sencer'in arzusunu bildirdiler, o da onun işi için bir Fatiha okumuştur.

Sonra Sultan Sencer'e gönderecek yanılgıdan ve hatadan başka bir fiili olmadığını söylemiştir.

(Kasım Cogi'nin) dervişlerinin ricası üzerine "Şer'i Nebevi'ye uygun bizde ne gördünüzse yazınız" demiştir. Bu müsaadeye dayanarak dervişler onun yaşantısını yazıp Sultan Sencer'e (Büyük Selçuklu Hükümdarı) gönderdiler.

Daha hayatında Abdü'l-Halık Gucduvani ondan halifelerini sormuş ve şu cevabı almıştı.

"Benim halifem Hoca Abdullah Berki olacak, ondan sonra Hoca Hasan Endaki, ondan sonra da Ahmed Yesevi olacaktır. Hilafet nöbeti Ahmed Yesevi'ye erişince, Türkistan Vilayetine sefer edecek ve halife sen olacaksın."

Gerçekten de öyle oldu. Vefat edeceği gün, arkasını miraba verdi, ashabına su ısıtmalarını emretti, sonra yüzünü dört halifesine ve orada hazır bulunanlara dönerek “Makamınızda Abdullah Berki’yi bıraktık, ona uyunuz, karşı gelmeyiniz. Sultan Sencer için (Kasım Cogi’nin dervişleri aracılığıyla) yazdığımız adabı müridlere ve ashabınıza söyleyiniz” dedi ve Ahmed Yesevi’ye dönerek Sure’i Fatır’ı, Yasin Suresini, Ve’n-Nazi’at suresini okumasını emretti. Hatm bitince, bir feryattır koptu...

Devrinde büyük şöhret kazanan Yusuf Hemedani gözlerini kapadığı zaman, onun geniş şöhretinden bir çok şeyler halifelerine de geçmiş, onlar da az zamanda büyük bir ün kazanmışlardır.

Anlatımdan çıkan özet sonuca göre, Büyük Selçuklu Hükümdarı Sultan Sencer’in Kasım Cogi’yi,Türk Tasavvufunun Kurucusu Ahmed Yesevi’nin Selefi olan Hoca Yusuf Hemedani hakkında kendisine bilgi getirmek üzere görevlendirecek kadar kendisine güven duyduğu bir kişilik konumunda karşımıza çıkarmaktadır. Çok iyi bilinmektedir ki, Hacı Bektaşı Veli başta olmak üzere Türk tasavvufunun kökleri Ahmet Yesevi’ye uzanmaktadır. Selçuklu Sultanı Sencer Ahmet Yesevi’nin selefi Yusuf Hemedani hakkında güvenilir bilgileri Kasım Cogi’den istemekte, kendisine bu amaçla görev vermekte, bu görevlendirmenin nedeninin Kasım Cogi’nin şahsına duyulan sonsuz saygı ve güven olduğu mektupta vurgulanmaktadır. Kasım Cogi’nin bu saygınlığının ve güvenilirliğinin Yusuf Hemedani nezdinde de geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Sultan Sencer’in Kasım Cogi’ye tekkenin ihtiyaçlarının karşılanması için ellibin altın gönderdiği anlaşılmaktadır. Bunun o günün koşullarında çok büyük parasal destek anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Bu da Kasım Cogi’nin büyük maddi destek gerektiren geniş bir müritler topluluğuna sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kasım Cogi’nin Sultan Sencer’in arzusu doğrultusunda Müritlerini Yusuf Hemedani’nin yaşayışını tespit ederek rapor etmek için görevlendirdiği, bu müritlerin de Yusuf Hemedani ve orada bulunanlar tarafından büyük saygıyla karşılandıkları anlaşılmaktadır.

Fuat Köprülü, kitabının dipnotunda tarihte Cogi adının ilk kez geçtiği Hoca Abdü’l-Halık Gucduvani, Makamat-ı Yusuf Hemedani ünvanlı risalesi adındaki bu eserle ilgili olarak verdiği bilgileri özetleyerek günümüz Türkçesine çevirdiğimizde şu bilgileri ediniyoruz.

Fuat Köprülü’nün anlatımlarına göre, risale, “Tibyan’ı-vesail” adındaki bir kitabın üçüncü cildinin sonunda eklenmiş farsça bir yapıttır. Fuat Köprülü bu yapıtın eski bir nüshasını elde edememiştir. Es’ad Efendi Kütüphanesinde kayıtlı risaleleri görememiştir. Eldeki risalenin hayal mahsulü mü, yoksa tarihi değerde bir belge mi olduğunu anlamak için layıkıyla incelemiştir. Bazı yönlerden risalenin verdiği bilgilerle başka kaynaklar arasında çelişki bulunduğunu belirlemiştir. Örneğin Yusuf Hemedani’nin sülalesinin hayali olarak İmam Azam’a çıkarılmış olduğunu ifade etmektedir. Doğum tarihinin de yanlış olduğunu açıklamaktadır. Bunların yanında otuz iki kere hac ettiği, onbin hatım indirdiği gibi abartmalar da mevcut olmakla birlikte Fuat Köprülü bunları Şeyhine inanan bir mürid için olağan görmektedir. Risalenin varlığından kuşkuya düşüren bu gibi birkaç şeyin asırlar boyunca herhangi bir mürit

tarafından eklenmiş olabileceğini belirtmektedir. Fuat Köprülü, Risalede Abdulhalık Gucduvani'nin bizzat kendi hakkındaki anlatımları ve Yusuf Hemedani'nin halife, adet ve tabiatları hakkında verdiği bilgilerin diğer kaynaklarla tamamiyle uyuşmakta olduğunu ve onları harikulade bir şekilde tamamladığını belirtmektedir. Fuat Köprülü Risalenin Abdulhalık Gucduvani tarafından yazıldığına ancak eldeki nüshanın muhtelif müstensiplerin elinden geçe geçe bozulup bazı değişikliklere uğradığına hükmetmekte, bu Risalenin başka pek çok yapıta kaynaklık etmiş olmasını bu görüşünün teyidi olarak ortaya koymaktadır.

Cogi Baba'nın asıl adı olarak makalemizden önce başkalarınca ifade edile "Kasım Cogi" hakkında bulabildiğimiz ve Fuat Köprülü gibi bir büyük tarihçinin imzasını taşıyan bu eser dışında başkaca herhangi bir kaynakta "Cogi" adına (konu hakkında bizden önce araştırma yapan kişiler gibi tarafımızdan da) tesadüf edilmemiştir.

Esasen Cogi Baba hakkında araştırma yapan hemen herkesin hiçbir yazılı belgede "Cogi" adına rastlamamış olması, yukarıda aktarılan metinde adı geçen "Kasım Cogi" ile bu makaleye konu "Cogi Baba"nın aynı kişiler olması ihtimalini son derecede güçlendirmektedir.

Makalemizin yukarıdaki kısımlarında irdelediğimiz bir iki küçük istisna dışında Türkiye'de bugüne kadar yazılmış hiçbir araştırma, inceleme, tarih, edebiyat vb. konulu yapıtta "Cogi" adının geçmemiş olması, bu adın sadece "Cogi Baba" türbesinde, Cogi Baba Çeşmesinde ve de Sadece Fuat Köprülü'nün yukarıda bahsi geçen kitabında "Kasım Cogi" şeklinde ifade edilmiş olması, Cogi Baba ile Kasım Cogi'nin aynı kişiler olması dışındaki ihtimalleri zayıflatmaktadır.

Araştırmamızda buraya kadar aktardığımız kaynaklarda yer alan pek çok bilgi de bu tespiti destekler yöndedir.

Fuat Köprülü'nün kitabından aktardığımız bilgiler, Sultan Sencer tarafından Yusuf Hemedani hakkında bilgi toplamak üzere 1110 yılında görevlendirdiği anlaşılan Kasım Cogi'nin miladi 1050 –1150 yılları arasındaki bir dönemde yaşamış olabileceğini göstermektedir.

Hüseyin Özten'in Yünören Köyü İncelemesi adlı kitabında bahsedilen Şeyh Hasan Kirzi'nin türbedarlarının 850 yıllık soy kütüklerinin bulunduğu yönünde İliç Kaymakamlığının internet sayfasında yer alan bilgi bizi Kasım Cogi'nin yaşamış olabileceği yıllara götürmektedir. Günümüzden 850 yıl öncesine gidildiğinde Kasım Cogi'nin yaşamış olabileceği 1150'li yıllara ulaşılıyor olması yöre insanının Cogi Baba ile Şeyh Hasan Kirzi'nin yakınlıklarına ilişkin inanışlarının da teyidi gibidir.

Yine bütün anlatımlarda Cogi Baba'nın Horasan kökenine işaret edilmesi, bugün İran sınırları içinde bulunan (Kasım Cogi'nin 1110 yılında bulunduğu) Semerkand ile Horasan'ın birbirlerine ne kadar yakın kentler olduğu dikkate alındığında bu bilgilerin doğruluğu daha da güçlenmektedir.

Bu yıllarda Horasan'dan Cogi Baba'nın türbesinin bulunduğu yöreye pek çok mutasavvıfın gidip geldikleri de gerçektir.

Fuat Köprülü'nün kitabına konu risaleyi kaleme almış bulunan Abdülhalık Gucduvani'nin esasen Malatyalı olması (Ahmet Şafak – Bir Veli – Hace Abdulhalık Gucduvani – Beyan Dergisi) da bu tespitimizi güçlendirmektedir. Yani aynı dönemde yaşamış bulunan Abdülhalık Gucduvani nasıl ki Malatya yöresinden Horasan yöresine gitmiştir, aynı şekilde Kasım Cogi de bu bölgeden bugün Cogi Baba türbesinin bulunduğu yere gelmiş olmalıdır.

Yukarıdaki anlatımlarda adı geçen Zara ilçesinin kurucusu sayılan Horasan kökenli olduğuna inanılan Şeyh Merzuban ile Cogi Baba arasında yöre insanınca varlığına inanılan yakınlık da bütün bu ihtimalleri kuvvetlendirecek yöndedir.

Hüseyin Özten, Yünören Köyü İncelemesi adlı kitabında Cogi Baba Türbesinin yöre insanı arasındaki diğer adının "sabe" olduğunu, bunun "sahabe" anlamına geldiğini, bunun da Cogi Baba'nın Peygamber'in devrinde yaşamış, Peygamber'i tanımış biri olduğuna işaret ettiğini ifade etmektedir. Kasım Cogi'nin 1100'lü yıllarda yaşadığı anlaşıldığına göre, kendisinin bizzat Sahabe'den olmadığı ancak Sahabe'den olan kimselerin soyundan olabileceği akla gelmektedir.

Yine Ahmet Gökbel, yukarıda aktardığımız makalesinde; Cogi Baba'nın, Zara'nın manevi mimarı ve koruyucusu olarak kabul edilen Şeyh Merzubân Veli hazretleri gibi Sülâle-i Resul'den olduğu şeklinde de rivayetler bulunduğunu ifade etmektedir. Bu bilginin Cogi Baba Köyü Muhtarı Halil Şenol tarafından Zara Haber adlı dergiye ifade edilmiş olması bu inanışın yöre insanı içinde yaygın olduğunu göstermektedir.

Dedelerin en önemli özelliği seyyit olmalarıdır. Yani soylarının mutlaka 12 imamlara ulaşması, buradan ve Ali ve Muhammet'te karar kılmasıdır. (Karaoğlan şiirlerinde Cogi Baba'nın "seyit" olduğu günümüzden yüzlerce yıl önce dile getirilmiş olmaktadır)

Cogi Baba türbesinin bir adının da Sahabe olması ve kendisinin Sülale-i Resul'den olduğu şeklindeki inanış ve bilgiler Alevi Dedelerin Peygamber Soyundan oldukları inanışıyla paralellik göstermektedir.

Onaltıncı, onsekizinci yüzyıllarda belirttiğimiz yazınsal yapıtlarda (Kul Himmet, Karaoğlan şiirleri) karşımıza çıkan Cogi Baba çağdaş yazınsal yapıtlara da konu olmuş ve tarihteki yolculuğuna gelecek yüzyıllarda da devam edeceğini göstermiştir.

XasiorK Öykü Yarışması 2003 adlı yarışmada "İki Mavi Gün" isimli öyküsü birinciliğe değer görülen Cengiz Çatalkaya'nın bu güzel yapıtında masalsı, şiirsel ve destansı bir dille Cogi Baba hakkında yazılanlar gelecek binyıllarda da bu ismin unutulmayacağını gösteriyor.

Sonuç:

Yazınsal ve bilimsel yapıtlarda Cogi Baba'nın izini sürdüğümüzde tesadüf ettiğimiz bilgiler yukarıda açıklanmıştır. Bu anlatımlarda geçen "Cogi" adının köyümüze adını veren "Ulu Ermiş" olduğu kesindir. Cogi Baba 16. ve 17 yüzyıllarda halk ozanlarının deyişlerinde bugünkü ünüyle yer almıştır. Bu ün bir büyük evliyaya aittir. Köyümüzün adı olan Cogi'nin 1500'lü yılların başında da da resmi kayıtlarda mevcut olduğu tartışma götürmez. Cogi adına bundan daha

önceki bir dönemde Hoca Ahmet Yesevi ile bir arada zikredilir şekilde bir tarihsel belgede tesadüf edilmektedir. Bu belgede bahsi geçen Kasım Cogi, Hoca Ahmet Yesevi'nin selefi olan Yusuf Hemedani'nin denetlenmesi amacıyla Selçuklu Sultanı Sencer tarafından görevlendirilen ve dervişlerine harcaması için kendisine ellibin altın bağışlanan saygın ve güvenilir bir büyük kişidir. Bugün Cogi Baba türbesinin ve çeşmesinin aleviler arasında neredeyse Hacı Bektaş'ı Veli ile aynı şöhrete kavuşmaya başlaması Cogi Baba adının bu kadar köklü ve tarihsel bir geçmişe sahip olduğuna dair halk arasında sarsılması güç bir inancın varlığı ortaya koymaktadır ki bu olgu bu kişilerin aynı insanlar olması ihtimaline de kuvvet kazandırmaktadır. Ancak elbette mevcut belgeler bu kanaati kesin bir bilimsel gerçek olarak ortaya koymaya yetmemektedir. Dileriz bu makale bu yöndeki araştırmaların sonuca ulaşmasında küçük bir katkı olur.

Yazan: Kenan IŞIK – 1963 Cogi (Yünören) doğumlu.